University of Alberta

Vivady - Wedding Songs of Ukrainians from Bosnia

by

Volodymyr Boychuk

A thesis submitted to the Faculty of Graduate Studies and Research in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts

in

Ukrainian Folklore

Department of Modern Languages and Comparative Studies

Edmonton, Alberta

Fall 1997

National Library of Canada

Acquisitions and Bibliographic Services

395 Wellington Street
Ottawa ON K1A 0N4
Canada

Bibliothèque nationale du Canada

Acquisitions et services bibliographiques

395, rue Wellington
Ottawa ON K1A 0N4
Canada

Your file Votre référence

Our file Notre référence

The author has granted a non-exclusive licence allowing the National Library of Canada to reproduce, loan, distribute or sell copies of this thesis in microform, paper or electronic formats.

L'auteur a accordé une licence non exclusive permettant à la Bibliothèque nationale du Canada de reproduire, prêter, distribuer ou vendre des copies de cette thèse sous la forme de microfiche/film, de reproduction sur papier ou sur format électronique.

The author retains ownership of the copyright in this thesis. Neither the thesis nor substantial extracts from it may be printed or otherwise reproduced without the author's permission.

L'auteur conserve la propriété du droit d'auteur qui protège cette thèse. Ni la thèse ni des extraits substantiels de celle-ci ne doivent être imprimés ou autrement reproduits sans son autorisation.

0-612-22518-6

Canada

University of Alberta

Library Release Form

Name of Author: Volodymyr Boychuk

Title of Thesis: *Vivady* - Wedding Songs of Ukrainians from Bosnia

Degree: Master of Arts

Year this Degree Granted: 1997

Permission is hereby granted to the University of Alberta Library to reproduce single copies of this thesis and to lend or sell such copies for private, scholarly, or scientific research purposes only.

The author reserves all other publication and other rights in association with the copyright in the thesis, and except as hereinbefore provided, neither the thesis nor any substantial portion thereof may be printed or otherwise reproduced in any material form whatever without the author's prior written permission.

V. Boychuk

Volodymyr Boychuk
10436 - 86 Avenue
Edmonton, Alberta
T6E 2M5 Canada

OCTOBER 3, 1997

University of Alberta

Faculty of Graduate Studies and Research

The undersigned certify that they have read, and recommend to the Faculty of Graduate Studies and Research for acceptance, a thesis entitled "*Vivady* - Wedding Songs of Ukrainians from Bosnia" submitted by Volodymyr Boychuk in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Ukrainian Folklore.

B. Medwidsky

Dr. B. Medwidsky (Supervisor)

George Kotowych

Dr. G. Kotowych

Andriy Nahachewsky

Dr. A. Nahachewsky

Oct. 2, 1997

ABSTRACT

The focus of this study are wedding songs called *vivady* which are sung by Ukrainians from Bosnia during the wedding gift-giving ceremony. The fieldwork conducted for this study yielded a collection of 280 *vivady* songs performed to 16 different melodies.

An overview of bibliographic sources on the topic of Ukrainian wedding songs elucidates a need of analytical research regarding the wedding gift-giving songs and especially wedding songs of Ukrainians from Bosnia. An investigation of the *vivady*'s role in the context of the gift-giving ceremony demonstrates three functions of these songs: (1) ritual function; (2) expressing of sadness; and (3) entertaining everyone present at the wedding.

Content analysis of the collected songs suggests classification of *vivady* into seven thematic groups. A comparison of the *vivady* content with the songs of other genres indicates that *vivady* incorporated themes from ritual, joking, everyday life and love songs. Examining the musical characteristics of *vivady* demonstrates melodic diversity of these songs with regards to their rhythm, tempo and musical tonalities. A comparison of *vivady* with the gift-giving songs recorded at weddings in Ukraine and Canada shows melodic similarities between these songs. *Vivady* also incorporate a number of structural, poetic and stylistic tropes, which illustrate their poetic richness.

РЕЗЮМЕ

Предметом дослідження даної тези стали «вівади», тобто весільні пісні, які виконуються українцями Боснії під час обряду «даровання». Під час проведених польових робіт вдалося зібрати 280 вівадів, які співаються на 16 мелодій.

Огляд бібліографічних джерел показує необхідність проведення досліджень про весільні дарувальні пісні, а особливо про пісні українців Боснії. Опис обряду «даровання» та дослідження ролі вівад у контексті цього обряду виявляють 3 функції цих пісень: (1) обрядову, (2) жалісливу, та (3) розважальну.

В аналізі тематики вівадів пропонується їхня класифікація на 7 тематичних груп. Порівняння змісту вівад з піснями інших жанрів показує, що вівади вбирають в себе тематику обрядових, родинно-побутових та жартівливих пісень. Аналіз музичного матеріалу ілюструє мелодійну різноманітність вівадів стосовно ритмічних розмірів, темпів та тональностей їхнього виконання. Порівняння вівадів з подібними піснями записаними в Україні та Канаді, вказує на мелодійну спорідненість між ними. Також, у вівадах вживається цілий ряд композиційних, художніх, поетичних та стильових прийомів, які вказують на поетичне багатство цих пісень.

ВІД АВТОРА

Написання цієї тези було би неможливим без допомоги цілого ряду осіб та організацій, яким належиться велике признання та подяка.

Перш за все, я щиро вдячний моєму науковому керівнику д-ру Богдану Медвідському за його поради та постійну підтримку, як під час праці над тезою, так і протягом мого цілого університетського навчання. Д-р Андрій Нагачевський зробив абсолютно докладне прочитання остаточного варіанту тези та надав свої зауваження, щодо її вдосконалення. Д-р Юрій Котович, член моєї екзаменаційної комісії, своїми порадами також допоміг покращити цю працю.

Браєн Черевик був моїм музичним дорадником і зробив нотний запис зібраних пісень, за що я йому дуже вдячний. Я також щиро дякую Богдану Мацюрі за старанне редагування тези.

Велика подяка належиться всім тим українцям Боснії, які допомогли мені більше взнати про вівади, а особливо, моїм інформаторам: А. Брилак, М. Ляховичу, П. Масловському, Н. Слочук, А. Пецюх, М. та М. Тихоступ та Б. Черевику. Окремо хочу відзначити значний вклад та допомогу Н. Слочук при збиранні вівадів.

Я щиро вдячний моїй дружині Орисі за її велике терпіння, невтомну моральну підтримку та допомогу під час роботи над тезою.

Хочу відзначити, що фінансову допомогу для написання цієї праці було отримано від стипендії ім. Курилівих (Альбертський університет), а моя маґістерська програма була частково підтримана Українською Канадською Фундацією ім. Тараса Шевченка (м. Вінніпеґ) та Товариством Українських Студій (м. Вікторія).

ВІВАДИ – ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ УКРАЇНЦІВ БОСНІЇ

ЗМІСТ

Вступ		1
Розділ 1.	Загальні відомості про дослідження весільних обрядів та весільних пісень	5
	1.1. Огляд бібліографічних джерел	5
	1.2. Весільні пісні українців за кордоном	20
	1.3. Висновки	24
Розділ 2.	Місце та роль вівад у контексті весільного обряду українців Боснії	26
	2.1. Короткий опис порядку проведення весілля	27
	2.2. Опис обряду дарування	28
	2.3. Функції вівад	31
	2.4. Висновки	33
Розділ 3.	Зміст і тематика весільних вівад	35
	3.1. Група 1 – Дарування. Родина молодих	35
	3.2. Група 2 – Весільні мотиви. Гуляння	41
	3.3. Група 3 – Дівчата і парубки. Залицяння. Кохання	46
	3.4. Група 4 – Подружнє життя	56
	3.5. Група 5 – Вади чоловіків і жінок	59
	3.6. Група 6 – Добрі якості людини	66
	3.7. Група 7 – Різні жартівливі пісні	69
	3.8. Порівняльний підхід до тематики вівад	75
	3.9. Висновки	78
Розділ 4.	Характеристика музичного матеріалу	81
	4.1. Описи мелодій вівад	83
	4.2. Порівняльний музичний матеріал	95
	4.3. Висновки	100

Розділ 5. Композиційні та художні прийоми 102

5.1. Композиційні форми пісенної структури 102
5.2. Довжина вівад 110
5.3. Художні та поетичні прийоми 116
5.4. Висновки 129

БІБЛІОГРАФІЯ 131

ПОЛЬОВІ МАТЕРІАЛИ

1. Інтерв'ю 137
2. Відеозаписи весіль 137

ДОДАТКИ

1. Тематичні групи вівад 139
2. Тексти та мелодії зібраних вівад 141
3. Примітки до зібраних вівад 227
4. Словник малозрозумілих слів та виразів 235

ВСТУП

Українська імiграція в Боснію почалася наприкінці XIX ст., коли перші українські переселенці з Галичини поселилися в околицях Прнявора.[1] Більш чисельна колонізація українців у Боснії тривала в періоді 1900–1913 рр., і в 1914 р. місцеве українське населення налічувало близько 10 000 осіб.[2] Крім Прнявора, перші українські іміґранти поселилися в Дуброві, Дев'ятині, Камениці, Детляку та Русавцу.[3] Відомо, що «всі ці поселенці приїхали з повітів Бучач, Збараж, Рава Руська, Тернопіль, Рогатин, Золочів, Броди, Дрогобич, Підгайці, Перемишль, Городенка, Товмач, Скалат і Гусятин», а «з Карпатської України поселилось лиш кілька родин з околиці Тячева».[4] На жаль, не всі початкові українські колонії в Боснії залишилися до наших часів. Через різні обставини, після Другої світоної війни біля 8 000 українців переселилися з Боснії на північний схід до району Бачки.[5] Цей процес призвів до зниження кількості українського населення в Боснії і в 1980 р. воно складало 8 000 осіб.[6]

---

[1] Л. Рамач, «Українці в Боснії», *Русини-українці в Югославії* (Вінніпеґ: 1971), стор. 47.
[2] І. Зєлик, «Українці в Югославії», в книзі *Українські поселення: довідник*, ред. А.Мілянич (Нью-Йорк: Український соціологічний інститут, 1980), стор. 192.
[3] М. Марунчак, «Українці в Югославії – найстарша українська еміграція», *Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі, Югославії* (Вінніпеґ: 1969), стор. 43–46.
[4] Рамач, «Українці в Боснії», стор. 48.
[5] Масового переселення «русинів-українців» Бачки до Боснії не відбувалося. Одною з причин було те, що земля в районі Бачки була більш врожайною. Бачка вважається місцем «найстаршої української еміграції», бо заселення українцями цієї території почалося ще в 1745 р. Див. Марунчак, «Українці в Югославії», стор. 43.
[6] V. Kubijovyč, ed., *Encyclopedia of Ukraine,* v. 1 (Toronto: University of Toronto, 1984), s.v. "Bosnia," by O. Horbach and R. Miz. Варто відзначити, що в різних джерелах подається різна статистика щодо українського поселення в Боснії. Так о. Петро Овад пише: «...українська діаспора в Боснії... має чисельність 5,5 тис.» Див. П. Овад, «Передмова» до перевидання книжки Й. Гроцкий, *Положення українців у Боснії* (Львів, 1910; місце та рік перевидання невідомі), стор. 3.

Протягом цього століття українці Боснії зберегли і збагатили їхні звичаї та культуру, але на жаль, дуже мало фольклористів присвятили свої дослідження вивченню цих традицій, особливо усної творчості. На даний час, ще не вийшло з друку жодної збірки пісень українців Боснії,[7] а тому дослідницька робота в цій ділянці фольклору є вкрай необхідною.

Українсько-боснійський весільний обряд багатий на різні фольклорні елементи, а особливо на усний фольклор. Вівади,[8] тобто пісні, які співаються на весіллі під час обряду дарування подарунків молодій парі («дарованя»),[9] є дуже популярний весільний звичай. Хоча подібні пісенні традиції існують і серед інших поселень українців та в Україні, ці пісні розглянуті тільки поверхово,[10] або тексти пісень подаються без їхнього аналізу.[11] Мета даної маґістерської роботи - записати та дослідити весільні пісні вівади, які виконуються українцями з Боснії.

---

[7] У видавництві «Просвіта» (Ужгород, Україна) готується до друку збірка Михайла Ляховича «Народні пісні українців Боснії, Хорватії і Воєводини», яка буде першим виданням такого типу. Телефонне інтерв'ю В. Бойчука з М. Ляховичем, 18 серпня 1997 р., Едмонтон-Торонто, Канада.

[8] В діалекті українців Боснії ця пісня називається «вівада» (іменник жін. роду). Проте, в науковій літературі, в деяких зібраних автором піснях українців Боснії, та в Україні вживається назва «віват» (іменник чол. роду), що в перекладі з латинської означає «хай живе!», «на славу!». Фраза «Пити на *віват*» означає «пити за чиєсь здоров'я або на чиєсь щастя».

[9] Українці Боснії вживають саме цю діалектну форму слова з наголосом на другий склад. Слід зазначити, що літературна форма цього слова є «дарування» з наголосом на третій склад. У цій тезі для назви обряду буде вживатися слово «дарованя» (напр., «обряд дарованя»), а в інших випадках - «дарування» (напр., «дарування подарунків»).

[10] R. Klymasz, *An Introduction to the Ukrainian-Canadian Immigrant Folksong Cycle* (Ottawa: National Museums of Canada, 1970), стор. 12-14.

[11] М. Шубравська, упор. *Весільні пісні*, кн. 2 (Київ: Наукова думка, 1982), стор. 365-376.

З початком так званої «Балканської війни» в бувшій Югославії, до міста Едмонтону, провінція Альберта, Канада переїхало багато українців з Боснії, які привезли з собою свої культурні традиції та обряди. Ближче познайомившись з членами цієї громади, мені вдалося провести з ними декілька плідних інтерв'ю та зібрати інформацію про весільні святкування, як у Боснії так і в Канаді. Як наслідок цього, було зібрано близько 280 вівад, які співалися під 16 мелодій. У даній праці представлені результати польових робіт, а також детальний аналіз зібраних вівад.

В Розділі 1 подаються загальні бібліографічні дані про дослідження українського весільного обряду та весільних пісень. В цьому розділі показано, що питання весільних дарувальних пісень є ще досить мало досліджено з аналітичної точки зору. Про місце та роль вівадів у контексті весільного обряду українців Боснії розповідається в Розділі 2. Тут також обговорюються три функції, які виконують вівади (обрядову, розважальну та жалісну). В третьому розділі детально розглядається тематика записаних вівад, які по змісту розподілені на 7 тематичних груп. Тут же робиться порівняння змісту вівад з піснями інших жанрів. В Розділі 4 подається опис мелодій вівад і їхніх музичних характеристик. В цьому ж розділі показується музична спорідненість між мелодіями вівадів та віватами, які виконувались на весіллях в Україні та Канаді. У Розділі 5 розглядаються композиційні, художні та поетичні прийоми, які використовуються у вівадах.

Дана праця подає велику кількість інформації для подальших досліджень у цій ділянці. Вона також має на меті задовольнити потребу грунтовного аналітичного підходу до вивчення усного фольклору українців Боснії.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ ТА ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ

Українська весільна обрядовість здавна славиться своєю різноманітністю і багатством народних звичаїв, традицій та пісень. З давніх-давен любителі, науковці, етнографи та фолкльористи старалися записати ці обряди з ціллю їхнього кращого розуміння, дослідження та збереження для наступних поколінь. В цій частині буде коротко розглянуто наукову літературу та історичні джерела описів українського весілля, весільних пісень та зокрема пісень, які виконуються під час дарування подарунків.

1.1. ОГЛЯД БІБЛІОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

Перші письмові згадки про весільні звичаї древніх слов'янських племен знаходимо в літописах XI-XIV століть. Так, наприклад, у таких пам'ятниках давньослов'янської літератури, як «Повесть временных лет»[1] та «Слово о полку Ігоревім»[2] згадується про весільні традиції цих племен, проте етнографічний матеріал та фольклорні описи в цих творах є дуже обмежені. Загалом, можна сказати, що в українській історіографії XI-XIV століть збереглося дуже мало описів про весільну обрядовість.

---

[1] *Повесть временных лет*, т. 1 (Москва-Ленинград: Академия Наук СССР, 1950), стор. 14-15.
[2] Н. Здоровега, *Нарисн народної весільної обрядовості на Україні* (Київ: Наукова думка, 1974), стор. 12-13.

Перший детальний опис деяких українських весільних обрядів був надрукований тільки в 1582 році, коли у Вільно вийшла у світ латинською мовою книга польського письменника Яна Ласіцького *De Russorum*.[3] В цій праці поряд з іншими етнографічними розповідями про духовну і матеріальну культуру населення Волині, знаходимо детальний опис обряду сватання дівчини старостами, звичаю викрадення нареченої, розповідь про підготовку і проведення шлюбного обряду та ін.[4] Ці описи Яна Ласіцького про українське весілля поки що є найдавніші.[5]

Більш детальний опис українських весільних звичаїв був зроблений французським інженером Ґійомом Левассером де Бопланом в 1650 році.[6] Він описує обряди сватання, запрошення на весілля, весільні і післявесільні обряди, які побутували в XVII столітті на Україні. При цьому Боплан старається показати якісь екзотичні відмінності українського весільного обряду, зазначаючи: «Ні слова не скажу про весільні розваги, які на Україні такі ж дивні, як і в інших землях».[7] Можливо, що весільні пісні як раз і входили в цю категорію

---

[3] J. Lasitzki, *De Russorum, Moscovitorum et Tartarorum religione, sacrificiis nuptiarum, funerum ritu. Spirae libera civitate veterum Nemetum excudebat Barnardus d'Albinus, 1632*.

[4] Там же, стор. 241–246.

[5] Здоровега, *Нариси*, стор. 15.

[6] Український переклад опису весілля Боплана був вперше опублікований в 1970 р.: Г. Боплан, «Весільні звичаї українців у першій половині XVII ст.» у збірці *Весілля*, кн. 1, упор. М. Шубравська (Київ: Наукова думка, 1970), стор. 64–67. Повний переклад праці Боплана був виданий набагато пізніше: Г. Боплан, *Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн* (Київ: Наукова думка, 1990).

[7] Боплан, «Весільні звичаї», стор. 65.

«весільних розваг», бо про них у записі Боплана не говориться ні слова.

В 1777 році вийшов інший детальний запис весільної обрядовості на Україні, який належав Г. Калиновському.[8] У цьому записі автор звертає увагу на багато елементів та деталей українського весільного обряду. Хоча Калиновський і згадує про виконання пісень під час весільного обряду, але, на жаль, він не подає жодної весільної пісні, напевно дивлячись на них, як на другорядні речі. Так, наприклад, Калиновський пише: «Всі присутні йдуть в покої батьків і там... на всі лади веселяться, одні співають, інші танцюють і співають пристойних пісень.»[9] Іншими словами, як і в описі Боплана, Калиновський подає тільки розповідь про дії під час виконання обрядів, не звертаючи уваги на пісні, які виконуються при цьому.

Ще один опис українського весілля був зроблений І.Червінським і надрукований у Варшаві в 1805 році польською мовою.[10] Як і в вищерозглянутих описах, автор також багато розповідає про порядок виконання обрядів, але обминаючи при цьому тексти пісень:

> Батьки обох сторін також обмінюються подарунками... При всьому цьому важко описати всілякі розваги, пісні, приказки, часом непристойні, якими старости обох сторін

---

[8] Г. Калиновский, *Описание свадебных украинских простонародных обрядов в Малой России и в слободской украинской губернии, также и в великороссийских слободах, населенных малороссиянами, употребляемых* (Санкт-Петербург: 1777). Український переклад: Г. Калиновський, «Опис весільних українських простонародних обрядів. 1777» у збірці *Весілля*, кн. 1, упор. Шубравська, стор. 68-74.

[9] Калиновський, «Опис», стор. 72-73.

[10] I. Czerwiński, "Swactwa, wesela i urodziny u ludu Ruskiego na Rusi Czerwonej, przez obywatela tamtego kraju opisane," *Nowy pamiętnik warszawski. Dziennik historyczny i polityczny, tudzież nauk i umiejętności*, t. 18 (Warszawa: 1805), стор. 365-372. Український переклад: І. Червінський, «Сватання, весілля і родини у люду руського на Русі Червоній, описане мешканцем цього краю. 1805» у збірці *Весілля*, кн. 1, упор. Шубравська, стор. 75-78.

> забавляють гостей; тут чується справжня народна мова і невимушеність. Проте слід зауважити, що невимушеність весільного акту не втрачається.[11]

Аналіз описів Боплана, Калиновського та Червінського показує, що ці дослідники українського весільного обряду XVII-XVIII століть звертали увагу виключно на опис дій та послідовність весільних обрядів, не придаючи великої уваги словесній частині цих обрядів. Можливо це пояснюється тим, що дослідники, які записували ці обряди проводили записи ще на аматорському рівні і випустили багато важливих речей з-під їхньої уваги.[12] З точки зору теперішньої етнографії відсутність пісенного та словесного матеріалу в цих описах значно зменшило їхню вартість.

Ситуація в цьому плані відчутно змінилася з початком періоду «романтизму» в українській літературі. Поети-романтики та письменники цього стилю намагалися зібрати і зберегти якомога більше творів усної народної творчості. Наприкінці першої четверті XIX-го століття почали появлятися більш детальні записи українських весіль, а також зокрема весільних пісень, зроблені професіоналами цієї справи. Деколи весільні обрядові пісні з'являлися в збірниках українських пісень, серед яких, перш за все, варто згадати про збірник пісень М.Максимовича, який вийшов у світ в 1827 році.[13] В цьому збірнику весільні пісні подані разом з обжинковими піснями та веснянками в розділі «жіночих пісень». В тому ж році в Москві вийшла робота

---

[11] Червінський, «Сватання», стор. 78.

[12] Боплан був інженером, а Калиновський - армійським прапорщиком.

[13] М. Максимович, *Малороссийския песни* (Москва: 1827).

І.Кулжинського *Малороссийская деревня.* [14] Тут поряд з матеріалами про духовну культуру українського села, автор подає нарис про весільну обрядовість, де включено декілька весільних пісень. Треба сказати, що коли пісні подаються в контексті їхнього виконання, це значно підвищує їхню етнографічну вартість, радше ніж коли вони подані без опису події або ситуації в якій вони виконуються.

В цьому плані почесне місце займає етнографічна праця Йосифа Лозинського «Руське весілля».[15] В цій роботі автор подає в послідовності детальний опис весільних обрядів разом з піснями, які виконуються при цьому. Ось, як оцінив цю працю Р. Кирчів у вступі до українського видання «Руського весілля»:

> Цінність «Руського весілля» полягає в тому, що воно містить найдокладніший і найповніший (з існуючих на той час) опис українського народного весілля, в якому зафіксовано всі характерні для досліджуваної місцевості його етапи, складові частини, обрядові компоненти і деталі. Крім того, у відповідному контексті етнографічного опису народної весільної обрядовості тут подані і традиційні весільні пісні з інформацією про те, коли, де, як і хто їх виконує. Досі описи українського весілля або взагалі не включали обрядових пісень..., або вони наводилися лише спорадично, у польському перекладі чи вибірково із фрагментарною інформацією про зв'язок з обрядовими діями...[16]

Лозинський подає весільні пісні в циклах, згідно того весільного обряду в якому вони виконуються. Особливо багаті на пісенний матеріал посажний, дівоцький, старостинський та боярський цикли. Але найбільш

---

[14] И. Кулжинский, *Малороссийская деревня* (Москва: 1827).

[15] J. Loziński, *Ruskoje wesile* (Przemyśl: 1835). Український передрук цієї праці нещодавно було видано в Києві: Й. Лозинський, *Українське весілля* (Київ: Наукова думка, 1992). Всі цитати з праці подаються згідно цього видання.

[16] Р. Кирчів, «Цінна пам'ятка української етнографії та фольклористики» в книзі Лозинський, *Українське весілля,* стор. 20-21.

цікавими для даної тези є розділ «Приносниї», тобто коли гості приносять подарунки. Ось як описується цей обряд:

> О тим часі коли молода на вовід вийде, сходятся до молодого тиї люде зо села, коториї му в неділю подарункі на весілє поприносили і коториї ся для того зовут «приносними». Як приходят, приносят знову с собою горівку.
>
> Молода, прийшовши по воводі до сьвітлиці, витаєся з каждим приносним... Як молода со всіми приносними ся звитає, засідают приносниї со старосцінами коло стола, і сьпівают сьлідуючиї пісни...[17]

Далі Лозинський подає тексти 14 «приносних» пісень, які записані в тій діалектній формі в якій вони виконувались. Ця обставина придає праці Лозинського великої вартості з лінгвістичної та текстової точки зору, проте відсутність нотного запису пісень робить неможливим відтворення мелодії цих пісень.[18]

Великий поступ у розвитку української етнографії та фольклористики зв'язаний з працею Російського географічного товариства (РГТ) в 1870-их роках та з особою П. Чубинського, який очолив багаторічну етнографічно-статистичну експедицію РГТ на території різних етнічних українських регіонів. В результаті цієї експедиції було видано монументальну працю в семи томах – *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край.*[19] В четвертому томі подаються записи весільних обрядів з Київської,

[17] Лозинський, *Українське весілля,* стор. 159.
[18] Запис мелодій пісень не практикувався аж до кінця XIX-го століття, коли етнографи дослідники стали записувати пісні на воскових валиках.
[19] П. Чубинский, *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим обществом* в семи томах (Санкт-Петербург: 1872-79).

Харківської, Подільської та Волинської губерній, а також окремо подається зведений варіант українського весілля. Треба відзначити, що цінність цього видання була не тільки у величезній кількості зібраних весільних пісень,[20] але і в тому, що ці пісні подані разом з мелодіями їхнього виконання, записаними відомим українським композитором М. Лисенком.

Значне місце в українській фольклористиці та етнографії займає постать І. Франка, який займався збиранням народної творчості протягом цілого життя. Заслуга Франка полягає також і в тому, що поряд з величезною збирацькою діяльністю, він застосовував аналітичний підхід до вивчення етнографії та фольклору, чим підняв етнографічні дослідження на вищий науковий рівень.[21] Франко, зокрема, надзвичайно високо цінив весільну звичаєвість та весільні пісні, головним чином за їх багатющий етнологічний, соціологічний та мовний матеріал.[22] В 1886 році І. Франко та О. Рошкевич випустили у світ працю «Обряди і пісні весільні люду руського в селі Лолин

---

[20] Згідно Ф. Колесси, кількість весільних пісень в *Трудах* досягає числа 1500! Див. Колесса, *Українська усна словесність* (Львів: накладом фонду «Учітеся, брати мої!», 1938; передрук, Едмонтон: Канадський інститут українських студій, 1983), стор. 71.

[21] М. Ломова, *Етнографічна діяльність І. Франка* (Київ: Наукова думка, 1957).

[22] У листі до О. Рошкевич у 1878 р. він писав: «Ще в Долині в суботу рано читав Твої ладканки, і Ти не повіриш, як вони мені сподобалися... Ще відколи слухаю та читаю народні пісні, – вони ніколи не зробили на мене такого глибокого враження. Це, певно, тому, що перший раз трапляється мені бачити одну групу пісень в цілості, і то ще в такій повній і багатій. Але скільки там пречудних образків попри дикій і напіввиробленій фомі, – скільки чуття, скільки геніальних порівнянь, скільки глибоко старовинних споминок та окрушин, що становлять цінний матеріял соціологічний, етноглогічний і язиковий. А скільки здорових, ясних і правдиво людських поглядів на життя!» Див. М. Возняк, *З життя і творчості Івана Франка* (Київ: Наукова думка, 1955), стор. 222.

Стрийського повіту».[23] В ній поєднано опис обрядів разом з піснями, які виконуються при цих обрядах. Що стосується дарування (або як його називали в селі Лолин – «пропій»), то подається п'ять пісень з цього обряду. Ось частина цього опису:

> В цей час молода надягає на себе шапку дружби, поклавши спочатку на неї свій вінок. Потім бере миску, ставить в неї чарку, а дружба бере пляшку, з якої наливає до чарки горілку і з неї молода частує всіх без винятку. Кожен, випивши горілку, кидає їй гроші до миски, свахи ж співають пісні:
>
> Гадали би, пропійці, гадали
> Та по червоному складали.
> Ой роде, родочку багатий
> Подаруй товарець рогатий.
>
> Ви дайте, таточку, волики,
> А ви, момонько, корову,
> А ви дайте, сестрики, конички,
> А ви дайте, братчики, баранці,
> Ви, далекий родочку, червонці.[24]

Ці пісні виконуються як супровід в обряді дарування подарунків. На жаль, автори опису не подають мелодій жодної із записаних пісень від чого збірка багато втрачає.

Наприкінці XIX століття знаменитий український етнограф Володимир Шухевич зібрав величезну кількість матеріалу про матеріальне та духовне життя гуцулів, який був виданий в п'яти томах під назвою «Гуцульщина». В третьому томі подано детальний опис

---

[23] O. Roszkiewicz, I. Franko, "Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego we wsi Lolinie pow. Stryjskiego," *Zbiór wiadomości do antropologii krajowej,* t. 10 (Kraków: Wydawnictwo Komisyi Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1886, стор. 3-54). Український переклад: О. Рошкевич та І. Франко, «Обряди і пісні весільні люду руського в селі Лолин Стрийського повіту» в збірці *Весілля*, т. 2, упор. М. Шубравська (Київ: Наукова думка, 1970), стор. 73-124.

[24] Рошкевич та Франко, «Обряди і пісні», стор. 120-121.

гуцульського весілля, де поряд з описом обрядів та ілюстраціями подаються також і тексти пісень.[25] Велику цінність складають 12 нотних записів мелодій весільних пісень, які також включені в цей том. Що стосується теми даної тези - пісень при даруванні подарунків, автор описує гуцульський весільний обряд «пропою» разом з варіантами пісні, яка виконується при цьому.[26]

Описи української весільної обрядовості записані по всій Україні, як професіоналами, так і аматорами, часто публікувалися на сторінках літературних журналів та часописів кінця XIX - початку XX століття. Серед них слід відзначити *Етнографічний збірник* та *Матеріяли до українсько-руської етнології,*[27] які видавались у Львові,

---

[25] В. Шухевич, «Гуцульщина», ч. 3, *Матеріяли до українсько-руської етнольогії,* т. 5 (Львів: Накладом Наукового товариства ім. Шевченка, 1902), стор. 11-68.

[26] Ось цей уривок: «По харчу іде повниця молодої, підчас чого присьпівують на кождий раз, як молода подає повницю ось що:

> Лежьили берви, бервінковії,
> Крутоє деревечко, витоє!
> Білая рибка по воді йиграє,
> Й а золотії пірочка має,
> У золотенький пугарчик
> Усе повнички наповняє.
> А озми *(ім'я княгині)* повничку,
> Почьистуй свою сопівничку
> А озми *(ім'я княгині)* повничку,
> Почьистуй свого дьидечка,
> Від дьидика озми не много,
> Сороківця або червоного.

Так пересьпівують до усіх, зміняючи дядечка на ненечку, сестричку, вуйочка, кіточку, батечка, матечку і т.д., а «сороківця або червоного» на: переміточку біленьку, фусточку шовкову, сорочечку новеньку, бараньчика гарного і пр. після того, що хто при повниці жертвує молодій на пропій! Дрібні гроші кидають пропійці у колач, що стоїть посеред стола, срібні втикають у колач, а сорочки, перемітки, фустки, запаски складають перед молоду, через що, особливо у богатших, обложать молоду шматєм так, що її зноза него не видно; маржину даровану передають по весілю, як молоді уже «розгаздувались». Див. Шухевич, «Гуцульщина», стор. 53.

[27] Так наприклад, у подвійному XIX-XX томі (1927) *Матеріялів до українсько-руської етнології* більшість статтей було присвячено весільним обрядам та звичаям.

а також журнали *Киевская старина* та *Етнографическое обозрение*, що виходили у Києві.

Поряд з українськими та російськими етнографами, які займалися дослідженням українських весільних обрядів на переломі XIX-XX ст., велика робота в цій ділянці була також проведена польськими науковцями.[28] З-поміж інших робіт треба неодмінно звернути увагу на монументальну працю Оскара Кольберга *Покуття*, яка вийшла в чотирьох частинах в 1882—1889 роках.[29] В першій частині, зокрема подано дев'ять описів весільних обрядів, які були записані автором в різних районах Покуття.[30] В цих описах подається велика кількість весільних пісень (покутський діалект в польській транслітерації), а також нотні записи мелодій деяких пісень, що придає цим описам велику цінність.

Як бачимо, наприкінці XIX - початку XX ст. в українській етнографії назбиралося вже багато матеріалу про весільні звичаї, обряди та пісні. Наступним кроком було треба поєднати збирацьку діяльність з аналітичною. Українські етнографи почали розглядати та аналізувати українську весільну обрядовість з точки зору її історичного розвитку та в порівнянні з іншими культурами. В цьому

---

[28] Слід відзначити такі джерела: H. Biegeleisen, *Wesele* (Lwów: 1937); A. Fischer, *Rusini: Zarys etnografiji Rusi* (Lwów-Warszawa-Kraków: 1928). Щодо ширшої інформації про висвітлення українського весільного обряду в польській етнографії див. І. Франко, «Огляд праць над етнографією Галичини в XIX в.» у праці Возняк, *З життя і творчості*, стор. 233-245.
[29] O. Kolberg, *Pokucie: Obraz etnograficzny*, cz. 1-4, *Dzieła wszystkie*, t. 29 (Kraków: nakładem autora w drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1882-1889; перевидання, Wrocław-Poznań: Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 1962).
[30] O. Kolberg, "Wesele," *Pokucie: Obraz etnograficzny*, cz. 1, *Dzieła wszystkie*, t. 29 (Kraków: nakładem autora w drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1882; перевидання, Wrocław-Poznań: Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 1962), стор. 224-336.

плані слід відзначити дослідження М. Сумцова[31], Б. Грінченка[32] та В. Охримовича[33]. У своїх працях ці вчені проаналізували історію та розвиток українського весільного обряду, а також еволюцію, сім'ї базуючись на вже зібраних описах українських весіль.

Окремо хочеться виділити працю відомого українського антрополога Хведора Вовка *Шлюбний ритуал та обряди на Україні*, яка вийшла в світ французською мовою в 1891-1892 роках.[34] В цій монументальній праці автор розглядає всі етапи українського весільного обряду в порівнянні з обрядами інших слов'янських та індоєвропейських народів. Що стосується пісень, то вони подаються час від часу, щоб продемонструвати той чи інший обряд.[35] Цінність роботи Хв. Вовка полягає не тільки в детальному описі весільного обряду, а в тому що він один з перших застосував порівняльний метод у вивченні української етнографії та фольклору і цим самим підняв їх на загально-європейський рівень.

Що стосується українських весільних пісень, то детальний аналіз зібраних джерел зробив відомий український етномузиколог Філярет Колесса. У своїй праці *Українська усна словесність* він

---

[31] Н. Сумцов, *О свадебных обрядах, преимущественно русских* (Харьков: 1881); «Религиозно-мифическое значение малорусской свадьбы», *Киевская старина* 3 (1885); «К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу», *Киевская старина* 1 (1886).
[32] Б. Гринченко, *Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях*, т. 3 (Чернигов: 1900).
[33] В. Охримович, «Значение малорусских свадебных обрядов и песен в истории эволюции семьи», *Этнографическое обозрение* 4 (1891), стор. 44-105.
[34] Kh. Vovk, "Rites et usages nuptiaux en Ukraine," *L'Anthropologie*, 2,3 (1891, 1892). Український переклад цієї праці був виданий у Празі в 1928 році: Хв. Вовк, *Студії з української етнографії та антропології* (Прага: Український громадський видавничий фонд, 1928).
[35] Переважну більшість пісень взято з вищезгаданого четвертого тому *Трудов* Чубинського.

присвятив окремий підрозділ обговоренню різних характеристик весільних пісень.[36] Колесса розрізняє чотири головні етапи в розвитку весільної драми, що з ними в'яжуться обрядові пісні.[37] Далі автор класифікує весільні пісні на шість груп з огляду на їх зміст:

> 1. Пісні, що заповідають, описують, чи пояснюють поодинокі дії весільної драми та передають настрої її учасників: сум батьків, що дочка їх покидає; жаль молодої за ріднею й дівоцькою свободою; непевність і тривога за майбутню долю і т. ін.;
> 2. Пісні, що заворожують щастя-долю з апострофами до космічних сил - сонця, місяця, зорі та молитовними візваннями до Бога і святих, як покровителів подружжя;
> 3. Пісні, що звеличують молодих, їх батьків, дружину, весільних гостей (тут виступають якнайвиразніше риси княжої доби); сюди належать також прибільшені похвали для весільного пиру, короваю, дарів, посаду, строїв;
> 4. Пісні еротичного (любовного) змісту: про любовне відношення милого й милої, взаїмне вичікування, дари;
> 5. Голосільні мотиви: нарікання молодої на батьків, що віддають її в чужу сімю, на непевну долю, плач відданиці-сироти, що будить померлих родичів та запрошує на своє весілля;
> 6. Жартливі й насмішливі пісні: передирки поміж дружками й дружбами, свахами й сватами, насмішки із старостів та бояр.[38]

Далі автор зазначає, що «на весіллі співають і багато звичайних пісень, що не мають обрядового характеру, як, наприклад, коломийки й шумки... та деякі балядові пісні». До необрядових пісень автор заносить також гумористичні пісні. Колесса підкреслює, що обрядові весільні пісні «співає майже виключно тільки жіноцтво» і ці пісні «визначаються ліричним характером».[39]

---

[36] Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 66-74.
[37] Найбільшу цінність для цієї тези складає останній момент - «комора й почепини, пропій і перезва, виміна подарунків межи батьками молодого й молодої та взаємні відвідини». Див. Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 71.
[38] Там же, стор. 71-72.
[39] Там же, стор. 73.

Спеціальна увага відводиться також аналізу віршевих розмірів, формі строфи та побудові пісень:

> Крім віршевих розмірів, спільних весільним пісням із обжинковими, вживаються часто ще ось які форми вірша: (5+3), (6+3), (4+4), (5+5+3), (5+5+7). Побіч двовіршевої строфи буває часто також свобідна, так сказати, імпровізована сполука віршів (найчастіше 7-складових) у нерівномірні строфи-тиради, що вміщують навіть по 10 і більше віршів; ця свобідна форма, пригідна для імпровізації, наближує весільні пісні подекуди до голосінь і дум. Замітна річ, що в весільних піснях рідко подибуємо рефрени-приспівки (такі прикметні для колядок), зате бувають у них заспіви, наприклад, «Лежали берви бервінкової», «А з руточки дві квіточки» і т. п.[40]

Як бачимо, Колесса високо підніс аналітичний підхід до вивчення українських весільних пісень, аналізуючи їх з точки зору професіонала-етнографа.

В 1960-их роках в Києві вийшло в світ два видання, котрі і донині залишаються важними етнографічними джерелами про весільну обрядовість та весільні пісні. Перше з них, *Весілля* у двох книгах, було упорядковано М. Шубравською і включило в себе 22 описи українських весіль зібраних за останніх три століття у різних реґіонах України.[41] На сьогоднішній день ця збірка описів є найповнішою, як по кількості та якості зібраних матеріалів, так і по обсягу етнографічних реґіонів України. 12 описів збірника публікуються вперше, а найдавніші записи, які були надруковані в іноземних мовах, також друкуються вперше в їх українському перекладі. З наукової точки зору, ця збірка є цінна тим, що до кожного опису весілля подаються короткі відомості

---

[40] Там же.

[41] Шубравська, *Весілля*, кн. 1-2.

про час, місце запису, довідка про записувача та виконавців, а також коротка оцінка самого опису і джерело, звідки його взято. Що стосується пісенного матеріалу, то 14 записів мають мелодії до записаних пісень. До недоліків цього видання слід віднести рішення упорядників не зберігати діалектних особливостей мови записуваного регіону в прозових частинах описів, хоча пісні та пряму мову залишено в їх діалектних варіантах.

Друге видання, *Весільні пісні* вийшло також у двох книгах і упорядниця та редакційна колегія старалися включити українські весільні пісні «з усієї території України».[42] Монументальна по своїх масштабах (до неї ввійшло 2258 весільних пісень) ця збірка організована по двох принципах: етнорегіональному (перша книга - Східна Україна, друга - Західна Україна) та обрядовому, тобто пісні, які виконуються при одному обряді подані в одному розділі. Кожна пісня відмінно «паспортизована», тобто вказані детальні дані дати, місця запису та імена виконавців пісні, архівне місцезнаходження оригіналу запису, а також всі відомі варіації цієї пісні знайдені у різних фольклорно-етнографічних джерелах. Майже всі пісні подані з мелодіями їхнього виконання.

Що стосується теми цієї праці, тобто весільних пісень, які виконуються під час обряду дарування, то вони подані в обох томах. В першому томі пісень розділ називається «Перепій. Дарування»[43], а в

---

[42] Шубравська, *Весільні пісні*, кн.1-2, стор. 5.
[43] Шубравська, *Весільні пісні*, кн. 1, стор. 532-537. Подаються тексти та мелодії 8 пісень.

другому томі – «Перепій. Дарування. Почесне (Посаг). Повниця»[44]. Цим самим засвідчується обрядова тотожність всіх цих назв, або те, що один і той же обряд називається по різному в різних регіонах. В коментарі до пісень, власне, подається чітке пояснення про значення цих назв.[45]

В 1988 році вийшла ще одна однотомна збірка весільних пісень упорядкована М. Шубравською.[46] Цього разу до збірки ввійшло 1355 весільних пісень, записаних у 16 областях України. Хронологічно представлений матеріал обіймає період від 1844 року до початку 1980-их років.[47] В окремому підрозділі («Частування, дарування. Весільні побажання, приказки») подано 8 пісень, а також 17 речитативних побажань, які виконуються під час дарування подарунків. Одним з основних недоліків збірки є повна відсутність нотного супроводу представлених пісень. Що стосується змісту інших розділів, то на особливу увагу заслуговує розділ «Пісенні переспіви (перепалка) за весільним столом», де вміщено багато жартівливих пісень, які

---

[44] Шубравська, *Весільні пісні*, кн. 2, стор. 365-376. Подано 25 пісень.

[45] Ось пояснення подане у збірнику Шубравська, *Весільні пісні*, кн. 2, стор. 628: «*Посаг* — 1) придане; 2) обряд, коли молоді (молода в себе дома, молодий – в себе) сідають за стіл разом із дружбами, дружками й дівчатами-подругами (по-місцевому компаністами) чи просто дівчатами, а вся родина і гості дарують молодих грішми. Термінологічно це – «сидіти на посазі» («молода вже сіла на посаг», «молоді сидять на посязі» і т. д.», і стосується воно лише молодих.

Дарованє — власне сама процедура, коли батьки, родина, гості підходять до молодої (молодого) і кидають у тарілку гроші, тобто дарують молодих, одночасно складають і словесні побажання. В цей час дівчата співають відповідну пісню, або троїсті музики грають відповідний «віват», під який той, що дарує, випиває чарку цінькваси (солодкий безалкогольний напій домашнього виготовлення). Першим завжди дарує староста, далі – батьки, сестри, брати, близька родина, гості.»

[46] М. Шубравська, упор., *Весільні пісні* (Київ: Дніпро), 1988.

[47] Не дивлячись на те, що в збірнику використані і друковані, і рукописні джерела, до нього увійшло дуже мало пісень з «класичних» записів про які говорилося вище; напротивагу цьому, переважна більшість пісень була записана за радянських часів.

виконуються дружками, боярами, світилками, свашками та старостами, щоб покепкувати одне з одного і розвеселити гостей.

1.2. ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

Тяжке і злиденне життя, яке українці мали на своїх землях протягом довгого часу, примусило багатьох з них покинути рідні домівки і шукати кращого щастя по цілому світі. Деякі поселилися в Європі, тобто в Боснії, Словакії, Румунії, Німеччині та ін., в той час коли інші поїхали за океан, тобто в Канаду, Америку, Бразилію, Австралію та ін. Українські поселенці затримали свої традиції, пісні та звичаї на нових землях. На жаль, в даний час збереглося дуже мало друкованих описів українських весіль, які святкувалися на іміграції.[48]

Що стосується весільних пісень, то їх також не було записано дуже багато. Перший збірник пісень про який піде мова, це чотирьохтомне видання О. Тимко «Наша писня»[49], в якому зібрані народні пісні «югославських русинів».[50] Звертає на себе увагу великий науковий рівень цієї публікації. Тексти пісень записані з мелодіями, подаються повні дані запису, ситуація виконання та окремі коментарі до кожної пісні, а також зроблений загальний етномузикологічний та

---

[48] Наприклад, див. Л. Залеська Онишкевич, *Сучасне українське весілля в Північній Америці* (Прінстон, Ню-Джерзі: Перші стежі, 1995); O. Ternoway, "The Traditional Ukrainian Wedding," in *Our Legacy: History of Smoky Lake and Area* (Smoky Lake, Alberta: Smoky Lake and District Cultural and Heritage Society, 1983), стор. 35–38.

[49] О. Тимко, *Наша писня*, кн. 1-4. (Кн. 1-3, Руски Керестур: Руске слово, 1953–54; кн.4, 1988). Повне інтегральне видання всіх книг було пізніше перевидане: О. Тимко, *Наша писня* (Нови Сад: Руске слово, 1989). Всі сторінки будуть вказані згідно інтегрального видания.

[50] Маються на увазі русини району Бачки на території Воєводини, а не українці Боснії.

літературний аналіз цих пісень. Поряд з іншими жанрами пісень, автор подає в кожному томі також і весільні пісні («свадзебни»), загальна кількість яких cладає 39.[51] Серед них є декілька пісень, котрі виконуються під час дарування («Ад од стола, аж до прага», «А кед наша пані-млода»), хоча ніякого конкретного аналізу саме цих пісень в книзі не подано.

Інше видання на яке хочеться звернути особливу увагу, це збірка пісень українських імігрантів у Канаді, упорядкована Б.Климашем і видана в Оттаві у 1970 році.[52] Так як і збірка Тимка, це видання відзначається високим професійним підходом до публікації фольклорно-етнографічного матеріалу. Більше того, Климаш включив у своє видання англійський переклад пісень, а також аудіо-копії записів зібраних пісень.

Всі пісні поділені на шість груп, серед яких є і весільні пісні, які ввійшли у групу обрядових пісень. В своєму аналізі весільних пісень Климаш приділяє багато уваги пісням, які називаються «вівати» і які «співаються в честь молодої пари». Ось як автор описує ситуацію, коли виконуються ці пісні:

> Після весільного прийняття, друзі та рідні підходять по черзі, щоб офіційно привітати молодят, подарувати їм весільний дарунок та побажати всього найкращого. Згідно звичаю *віват* співається саме в цей час.[53]

---

[51] Ось що О. Тимко пише про ці пісні у своїй передмові до книги 4: «Тот циклує будзе оnімац коло 111 нашо народни писнї,... але мези нїма єст 18 СВАДЗЕБНИ. То нам указує же терашнї нашо свадзебни обряди нє таки як дакеди були! Кед зрахуєме тоти свадзебни писнї зоз перших трох кнїжкох 3 и 10 и 8 = 21, а ґу нїм ясну гутори же тот цо менял нашо свадзебни обичаї - скромну услугу зробел свойому народу». Див. Тимко, *Наша писня,* стор. CXIII.

[52] Klymasz, *An Introduction.*

[53] Там же, стор. 13. (Переклад зроблений автором цієї тези).

Климаш також зазначує, що «українсько-канадська весільна пісня, як жанр який розвивається, належить майже виключно до репертуару співаків-мужчин»[54]. Продовжуючи свій аналіз цих пісень автор пише:

> Українсько-канадський *віват*, коли його порівняти з стандартним або традиційним матеріалом весільного циклу, має істотні зміни: тексти цих пісень часто відходять, а інколи повністю ігнорують, весільну ситуацію. Вони є дуже сучасні і в основному це є гумористичні пісні; ці обидві характеристики пояснюються включенням в них «макаронічних»[55] елементів. Насправді, на інших підставах, більшість з цих пісень можна віднести в одну групу з необрядовими та «макаронічними» іміграцтськими піснями, які характеризуються своїм повсякденним та випадковим тематичним матеріалом.[56]

Цей аналіз є надзвичайно цінним для даної тези, тому що він відкриває зовсім нові ознаки пісень, які виконуються під час дарування подарунків. Не дивлячись на те, що ці пісні виконуються під час весілля, тексти цих пісень далеко відходять від весільної ситуації. Для ілюстрації свого зауваження Климаш використовує багатий пісенний матеріал, який був записаний ним серед українських імігрантів у Канаді:

> Перші дві стрічки однієї з весільних пісень демонструють вищеописану тенденцію:
>
> Подумайте люди,
> Нехай з вас гадає,
> Хто в *фармара* робит,
> Той гроші не має.

---

[54] Там же.
[55] «Макаронічними» називаються ті пісні, в яких слова однієї мови вживаються у піснях виконаних в іншій мові.
[56] Там же, стор. 13-14.

Цалий тиждень робит,
Гроші заробляє,
Як прийде субота,
То в кулі приграє.

Інший *віват* описує пригоди імігранта з його автомашиною Форд, а третій подає гумористичну розповідь про жінку українсько-канадського імігранта, яка була англо-саксонського походження і пробувала приготувати його улюблену страву - голубці. Єдиний натяк на те, що це справді є весільні пісні звичайно знаходиться в останній стрічці, де прямо говориться, що ця пісня є *віват* або де робиться тост до молодої пари:

Шклєнка Форк-Ривецка
А пиво з Трембовлє,
А тобі, молода,
Дай боже здоровлє![57]

Всі ці приклади показують як далеко по своєму змісту *віват* відійшов від весільної ситуації, але його виконавці все одно стараються якось зв'язати ці пісні з даруванням подарунків.[58] Слід відзначити, що Климаш мало пише про ті функції, які виконує *віват* під час весілля.

Декілька українських весільних пісень зібраних в Канаді в 1950-их роках було надруковано в першому томі збірки Я. Рудницького *Матеріяли до українсько-канадської фолкльористики й діялектології*.[59] Сюди ввійшло сім пісень до різних весільних обрядів,[60] сім весільних

---

[57] Там же, стор. 14.
[58] Тексти та мелодії всіх трьох *віватів* можна знайти в книзі Климаша: «Подумайте люди» - стор. 87-88, «А вам тату журится» - стор. 91-92, «Канадейський віват - як оженився українець з англічков...» - стор 94-95. Також на стор. 97 поміщена фотографія на якій зображено дарування подарунків молодим, а під нею надпис «Коли дається подарунок молодим (часто у формі грошей), гість на українському весіллі часто співає *віват* або дарувальну пісню, яка спеціально розрахована на те, щоб задовольнити молодих, а також щоб розвеселити інших гостей.»
[59] Я. Рудницький, *Матеріяли до українсько-канадійської фолкльористики й діялектології*, т. 1 (Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1956). Слід зазначити, що в другому томі *Матеріялів* подаються весільні пісні записані о. Т. Волохатюком, але вони були зібрані не в Канаді, а в Галичині, і саме тому не можуть бути зарахованими до весільних пісень діаспори.
[60] Там же, стор. 125-126. («5. II. 1955, Флетбуш, Алберта, Марія Юрків»).

коломийок,[61] а також, пісні дівчат до посагу, які були записані в містечку Флетбуш провінції Альберта. Ось зразок пісні до посагу:

На дворі місяць ясний
Наш парубок красний,
Як ввійшов до хати
Молоду дарувати,

Посягнув в кишеню
Виймив гроший цілу жменю.
Кинув грейцар на тарілку,
А сам випив всю горівку.[62]

На жаль, пісні цієї збірки не мають музичного супроводу, що надало би більшої фольклорно-етнографічної вартості цим записам.

ВИСНОВКИ

Отже, як свідчить матеріал цього розділу записи української весільної обрядовості проводилися вже протягом багатьох століть. Цього не можна сказати про весільні пісні, які почали записуватись та публікуватись тільки на початку XIX століття. Таку «затримку» в початку записування пісенної весільної обрядовості можна пояснити тим, що до XIX століття описи робили дослідники-любителі, котрі концентрувалися більше на діях весільного обряду, вбачаючи весільні пісні другорядним явищем. З початком періоду романтизму, поети-романтики старалися не випускати з-під уваги жодних весільних елементів, записуючи пісні, як невідємну частину весільного обряду.

---

[61] Там же, стор. 153. («Травень, 1955, Россбурн, Ман., Марія Павчук»).
[62] Там же, стор. 40-41. («29. IV. 1955, Флетбуш, Алта., Марія Юрків»).

Наступним кроком вперед у науковому плані був перехід від простого збирання матеріалів до їхнього порівняння та аналітичного аналізу.

Що стосується весільних пісень, які виконуються під час дарування, то починаючи з опису Лозинського 1835 року, ці пісні почали вже появлятися в наступних описах українських весіль. Варто відзначити, що на різних етнографічних територіях ці пісні називаються по-різному. Деякі весільні записи мали тільки пісенні тексти, а інші також включали нотні мелодії «дарувальних» пісень, що значно збільшувало їхню етнографічну вартість. «Дарувальні» пісні записані в Україні по змісту були тісно зв'язані з весільним дійством і звичайно заохочували або запрошували рідних давати подарунки, а також прославляли молоду пару. Цього не можна сказати про дарувальні пісні *віват*, які були записані Климашем наприкінці 1960-их років серед українських поселенців Канади. Українсько-канадський *віват* відзначається тим, що його зміст не завжди має щось спільного з весільною ситуацією, а більше має на меті розвеселити гостей.

Загалом можна сказати, що питання весільних пісень, які виконуються під час дарування подарунків є ще мало досліджене, особливо на аналітичному рівні. Ця праця як раз має на меті проаналізувати *вівади*, тобто «дарувальні» весільні пісні українців з Боснії і тим самим дещо заповнити цю прогалину.

РОЗДІЛ 2. МІСЦЕ ТА ФУНКЦІЇ ВІВАД У КОНТЕКСТІ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ УКРАЇНЦІВ БОСНІЇ

Українські поселенці жили в Боснії компактними групами, центри яких знаходилися в містах Прєдор, Баня Лука та Прнявор. Поряд з тим, що основні риси українського весільного обряду затрималися у всіх поселеннях, кожна місцевість має свої особливості. Оскільки ця теза не ставить собі за мету обговорити всі різновидності цих обрядів, тут буде подано короткий огляд послідовності проведення українського весілля в околицях сіл Тернополє, Козарац[1] та Нова Тополя, які розміщені між Прєдором і Баня Лукою. Польові матеріали для даної тези були зібрані під час декількох інтерв'ю з жителями цих місцевостей,[2] двох відеозаписів весіль, які проводилися в цих околицях в 1990 році,[3] а також двох весіль, які святкувалися в Канаді в 1996 році[4] за участю вихідців з цієї території Боснії.

---

[1] Відстань між селами Тернополє та Козарац 3 км, а тому жителі цих сіл приходили в гості на весілля одне до другого.

[2] Тут слід вказати, які «галицькі корені» має кожний інформатор цієї тези: предки Анни Брилак приїхали до Боснії в 1890-их роках із с. Завалів Бережанського повіту на Тернопільщині; Анна Пецюх народилася в 1900 р. в с. Наклаша, правдоподібно, Бродівського повіту на Львівщині і приїхала з батьками ще малою дівчиною; предки Павла Масловського імігрували в 1910-их роках з с. Літеня Дрогобицького повіту; родина Наді Слочук приїхала з Галичини на початку XX ст., проте, точна місцевість невідома; дідо і баба Мирослава Тихоступа приїхали наприкінці 1890-их років з Тернопільського повіту.

[3] Відеозапис весілля П. Барщевського та Ю. Щерби, зроблений І. Доскачем, 5 серпня 1990 р. Село Тернополє Прєдорського району, Боснія. Далі - Відеозапис весілля в с. Тернополє.

Відеозапис весілля в родині Бачинських, 6 жовтня 1990 р. Село Нова Тополя Банялуцького району, Боснія. Далі - Відеозапис весілля в с. Нова Тополя.

[4] Відеозапис весілля П. Головатого і Т. Комарніцкі, зроблений Т. Тихоступом, 3 серпня 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі - Відеозапис весілля в Едмонтоні. Відеозапис весілля С. Думича і Г. Планчак, зроблений М. Коцабою. 12 липня 1996 р. Кемроуз, Альберта. Далі - Відеозапис весілля в Кемроуз.

2.1. КОРОТКИЙ ОПИС ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ ВЕСІЛЛЯ

Звичайно весілля починалося в п'ятницю у молодої, де плели різку і тому називалося це «різкоплетення» (вінкоплетення).[5]

В суботу було весілля в молодої, яка кликала своїх гостей. Весілля зачиналося пополудню, гостям подавали їжу, потім грали музиканти, а люди танцювали. В суботу понад вечір гості молодої давали їй подарунки і цей обряд називався «дарування». Під час дарування співалися пісні, які називалися «вівади». На даруванню в молодої молодого не було: була присутня тільки молода зі своїми дружками. В суботу в молодої кінчалося весілля: після дарування була велика забава.[6]

Ввечері під час забави приходив до молодої молодий зі своїми «сватками» (тобто, дружбами), але довго не затримувався. А в той самий вечір, у суботу, в молодого було різкоплетення.

В неділю рано весілля продовжувалося в молодого. Потім молодий ішов зі своїми гостями до молодої, де вони забирали молоду і разом йшли брати шлюб. Після шлюбу всі їхали до молодого, але дивилися, щоб не їхати назад тією ж дорогою, якою їхали до церкви.[7] Як прибули до молодого, то гості засідали за столи, де їм подавався обід. Після обіду починала грати музика, гості танцювали, а вже десь

---

[5] Інтерв'ю №4 В. Бойчука з Н. Слочук, 15 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Інтерв'ю В. Бойчука з П. Масловським, 10 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.
[6] Інтерв'ю №4 з Н. Слочук.
[7] Інтерв'ю з П. Масловським.

увечері робили дарування в молодого. На цьому даруванню були присутні обоє молодих.

В понеділок відбувалися «повесільки», коли батьки і родина молодої приходили в гості до молодого і його родини. Там їх пригощали і всі забавлялися, і цим закінчувалося весільне святкування.[8]

2.2. ОПИС ОБРЯДУ ДАРОВАННЯ

П. Масловський сказав, що дарування у молодого в неділю було більшим, бо там були і молодий, і молода.[9] З огляду на те, що обидва відеозаписи весіль з Боснії були зроблені під час весільного святкування в неділю, опис церемонії дарування в цьому розділі буде подано згідно того, як воно проводилося в молодого в неділю.[10]

Отже, перед даруванням хтось із музикантів оголошує про його початок. Музиканти грають якийсь вальс або марш, а тоді два сватки беруть коровай і танцюють з короваєм, кладучи його на стіл. За столом стоять молодий і молода, а перед столом стоїть кум (весільний староста), який мав плетений з квітів вінок перекинутий через плече. Звичайно кум або сватки оголошують, хто має приходити на дарування такими словами: «Тут десь має бути, най ся дає чути, <u>батько і мати</u>

[8] Там же; Інтерв'ю №4 з Н. Слочук.
[9] Інтерв'ю з П. Масловським.
[10] Інформація для цього підрозділу взята з інтерв'ю №4 з Н. Слочук та інтерв'ю з П. Масловським, а також з чотирьох вищевказаних відеозаписів весіль українців Боснії.

молодого, просим дарувати», відповідно називаючи тих родичів, яким підходить черга дарувати.

Перше йде батько і мати, дідо і баба, брати і сестри зі своїми сім'ями, а далі дальші родичі і потім знайомі. Спочатку йде старший брат (сестра), а потім молодший. Малих дітей батьки також беруть до дарування. Сватки та дружки дарують наприкінці, але деколи вони стають до дарування зі своєю родиною. Останнім іде дарувати кум (тобто, весільний староста).[11]

Кожному гостю, який ішов дарувати, або його цілій сім'ї співаються вівади. Інформанти повідомили, що колись давно кожний гість, який приступав до дарування робив побажання молодим у формі пісні. Пізніше менше людей вже вміло самим співати ці пісні і тому господарі спеціально кликали на весілля жінок, які знали і вміли співати вівади, і ці жінки називалися «свахи». Пізніше вже було менше жінок, які вміли співати вівади, то їх співав хто-небудь присутній на весіллі.[12] Може бути тільки одна сваха і співати для всіх гостей, або співає декілька жінок. Коли хтось з гостей знає, як заспівати віваду, то приспівує сам собі.[13]

Детальний опис змісту і тематики вівад зроблений в Розділі 3 цієї тези. Проте, варто зазначити, що ці вівади по змісту зв'язані з обрядом дарування тільки тоді, коли дарують близькі родичі молодих.

---

[11] Обидва інформанти, і Н.Слочук, і П.Масловський, сказали, що вони знають, що справжній кум - це хресний батько дитини, але так називали весільного старосту на весіллі в околицях сіл Козарац та Тернополє.

[12] Інтерв'ю №3 В. Бойчука з Н. Слочук, 10 липня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

[13] Там же.

Тематика ж більшості вівад не стосується весільної ситуації і співаються вони не про молодих, а про тих гостей, які дарують в даний момент. Тобто свахи стараються заспівати такі вівади, які би охарактеризовували кожного гостя і то часто зі смішної або сатиричної сторони.[14]

Отже, порядок давання подарунків звичайно є таким: гість підходить до столу за яким стоять молоді і свахи вже зачинають співати тій особі якусь пісню. Як свахи заспівають строфу, то музиканти мусять переграти ту мелодію і потім свахи співають далі. Деколи вівада для гостя може складатися з декількох строф. В такому випадку гість мусить зачекати поки свахи не закінчать співати йому цілу пісню.[15]

Як пісня скінчилася, гість бере склянку з горівкою і піднімає її вгору, поздоровляє молодят бажаючи їм добра, щастя і здоров'я. Далі він п'є до молодят, потім дарує їм дарунок (гроші або якусь річ), цілує молодого та молоду три рази і підходить до кума, який дає йому кусочок короваю.[16] Звичайно, горівку в склянки наливають сватки, а коровай розрізає кум.

Якщо хтось з гостей не може пити горівку, то тільки притулює її до вуст і тоді виливає на землю, щоби нічого не зіставлялося в склянці. Колись виливали горівку через плече, але часто горівка

---

[14] Відхід змісту вівад від весільної ситуації нагадує подібну картину про «віват», яка зустрічалася при проведені українських весіль в Канаді. Див. Klymasz, *An Introduction*, стор. 13-14.
[15] Інтерв'ю №4 з Н. Слочук.
[16] Відеозапис весілля в Едмонтоні; Відеозапис весілля в с. Терноколе.

попадала на тих людей, що стояли ззаду в черзі. То тепер люди виливають собі під ноги, щоб нікого не облити.[17]

В Боснії звичайно давали пити домашню горівку зі сливок, яка по сербо-хорватськи називалася «слівовіца» або «ракія».[18] Господарі старалися на весілля зробити найсмачнішу горівку, то найкраща горівка виходила з грубих чорних сливок. Деколи господарі гнали горівку по декілька років перед весіллям, щоб вона дістала гарний жовтяво-темний колір і була міцна.[19] Кожний господар хотів похвалитися, що на весіллі його сина або дочки була добра горівка.

Хоча цей опис проведення весільного обряду дарування не претендує бути універсальним для всіх українських поселень у Боснії, він все ж відображує в собі основні характеристики цього обряду.

2.3. ФУНКЦІЇ ВІВАД

Якщо розглядати питання про ту роль, яку вівади грають у весільному обряді українців Боснії, то треба відразу ж зазначити, що функція вівад є багатогранною: (1) вони виконують обрядову функцію, коментуючи обряд дарування, а також бажаючи молодим сімейного щастя; (2) вівади передають сумні настрої головних учасників весілля, та (3) як частина весільного гуляння, ці пісні розвеселяють і забавляють гостей. Іншими словами, вівади, виконуючи пряму

---

[17] Інтерв'ю з П. Масловським.
[18] Там же; Інтерв'ю №4 з Н. Слочук.
[19] Інтерв'ю №4 з Н. Слочук.

обрядову функцію, також служать, як каталізатор сумних та веселих почуттів всіх людей присутніх на весіллі.

Обрядова функція вівад виражається у тих піснях, де говориться про дарування подарунків батьками, родичами та товаришами молодих. Ці пісні запрошують їх приступати до дарування або коли вони вже дарують, то в піснях бажається молодим щастя, здоров'я і сімейних благ. Цю обрядову функцію виконують у своїй більшості пісні першої тематичної групи.[20]

Друга функція - це передача сумних настроїв, які асоціюються з весіллям. Перш за все, це стосується тих вівад першої групи, що розповідають про померлих батьків, які не дожили до одруження своїх дітей або про батьків, які через далеку відстань не змогли приїхати на весілля. Цю ж функцію виконують вівади про дочку, яка одружуючись залишає батьків та про бідну дівчину на відданю.[21] Виконання цих пісень часто пробуджує сум і жаль у присутніх на весіллі. Прогляд відеоплівок записаних весіль показав, що під час співання вівад на ці теми багато людей плакало, включаючи молоду пару.[22]

Поряд з першими двома функціями вівади виконують ще одну немаловажну роль - їх співають, щоб розвеселити всіх присутніх. Під час інтерв'ю Н. Слочук та П. Масловський заявили, що головна ціль весільного прийняття - це розвеселити і забавити гостей, а тому чим

---

[20] Про обрядові пісні першої тематичної групи див. Розділ 3.
[21] Див. Розділ 3, друга тематична група.
[22] Відеозапис весілля в с. Тернополє; Відеозапис весілля в Едмонтоні.

більше жартів, гумору та сміху є на весіллі, тим кращим є це весілля. Розважальну функцію виконують жартівливі та сатиричні вівади, які належать до декількох тематичних груп. На відеозаписах весіль було видно, як гості енергійно сміялися під час всіх пісень, які були жартівливого змісту.[23] Навіть якщо свахи співали про когось не дуже приємну сатиричну віваду, то та людина не ображалася, бо розуміла, що це не робиться, щоб образити когось, але, щоб потішити всіх присутніх. Оскільки, дарування звичайно проводиться наприкінці дня, гості мали вже нагоду трохи випити, погуляти, пожартувати і, як сказав П. Масловський, всі «знаходяться в доброму гуморі».[24] Така атмосфера безперечно сприяє виконанню сатирично-гумористичних вівад, коли всі можуть посміятися.

2.4. ВИСНОВКИ

Короткий опис весільного обряду українців Боснії показує, що обряд дарування займає одне з провідних місць у весільному святкуванні. На ньому присутні всі весільні гості і під час цього обряду вони можуть подарувати молодим подарунки та побажати їм всього найкращого в подружньому житті. Одночасно, сам обряд дарування та виконання вівад під час обряду мають відповідну послідовність і порядок проведення.

[23] Там же; Весілля в с. Нова Тополя; Весілля в Кемроуз.
[24] Інтерв'ю з П.Масловським.

Як показує контекстуальний аналіз виконання вівад під час цього обряду, вівади виконують три функції: (1) обрядову, коли коментують чи пояснюють обряд, (2) жалісну, тобто для висловлення сумних і жалісних почуттів молодих, родичів та гостей і (3) розважальну функцію, яка спрямована на те, щоб розвеселити та забавити присутніх.

РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ І ТЕМАТИКА ВЕСІЛЬНИХ ВІВАД

Тематика вівад українців Боснії є надзвичайно різноманітна і колоритна. Розвинуті і підтримані багатолітніми традиціями їхнього виконання, ці пісні торкаються не тільки дій весільного обряду дарування, але також захоплюють широкий діапазон людських почуттів, які виникають під час весілля. Поряд з «дарувальними» темами, велика частина зібраних вівад охоплює жартівливі розповіді про парубків і дівчат, їхнє залицяння та кохання. Слід зазначити, що переважна більшість вівад виконується саме в гумористично-сатиричному тоні, висміюючи особисті вади хлопців та дівчат, чоловіків та жінок, та розповідаючи про різні веселі пригоди.

Якщо детально розглянути теми зібраних вівад, то їх всіх можна розділити на 44 теми (див. Додаток 1). Але, щоб нам легше було проаналізувати ці теми їх варто об'єднати разом у 7 більших категорій, таких як «Дарування. Родина молодих», «Весільні мотиви. Гуляння», «Дівчата і парубки. Залицяння. Кохання», «Подружнє життя», «Вади чоловіків і жінок», «Добрі якості людини» та «Різні жартівливі пісні». Треба сказати, що деякі пісні заторкують декілька тем і тому можуть відноситися одночасно до різних груп.

3.1. ГРУПА 1 - ДАРУВАННЯ. РОДИНА МОЛОДИХ.

Вівади першої групи можна віднести до розряду весільних обрядових пісень і вони розповідають про те, як дарують батьки та

рідні молодих. Пісні, що стосуються дарування батьків, включають багато побажань молодим успішного життя, наприклад, «щоб за тобов щастя плило, як вода рікою», «щобисти ся так любили, як ангели в раю», «дай ти Боже якнайбільше». Крім побажань батьків, в піснях згадується подяка батькам від молодих за те, що виховали їх:

Дочка віддаєся,
Мамці ся вклоняє:
«Дякую тя, мамцю,
За твоє кохання.

Дякую тя, мамцю,
За ті твої ночи,
Що ти не доспала
Мене годуючи». (139) [1]

В іншій віваді молода натякає, що чим більше буде придане від батьків, тим менше вона буде турбувати їх після весілля:

Мамцю, моя мамцю,
Я ваша дитина,
Мені ся належе
Скриня і перина.

Скриня і перина,
Корова з телятьом,
Щоб я не ходила
До вас все з горнятьом. (140)

Пісні про дарування братів чи сестер також мають багато побажань, деколи іншого змісту («да поможи Боже, таку добру взяти, котра не вороже», «щоб тя шанувала і маму рідненьку,... і нашу родину»). Крім побажань в них подаються меланхолійні спогади про їхнє життя та пригоди в дитинстві:

---

[1] Це число в дужках після прикладу вівади вказує на порядкове число вівади згідно Додатку 2 (Тексти та мелодії зібраних вівад). Дані про те, від кого, коли і де була записана кожна вівада можна знайти у Додатку 3 (Примітки до зібраних вівад).

Ой ци знаєш, брате,
Як ми виростали,
Не раз ми від мами
Разом ся ховали. (144)
****
Не забудь про мене,
Як ми виростали,
Не раз ми обоє
Батькови брехали.

Батькови брехали
І нашій матінці,
Що ми вчера були
Разом на маївці. (143)

Інший мотив який прослідкується в піснях про братів і сестер - це жаль за тим, що молода відходить, бо не буде з ким тепер проводити час:

Сестра віддаєся
Вся вбрана в біленько,
Братчик їй не скаже,
Що кроїт серденько. (146)
****
Ми сестри, ми сестри,
У купці ми росли.
Такі часи прийшли,
Що ми ся розійшли. (142)

У деяких піснях також присутня тема застереження братові, наприклад, «щобись не втопився» та щоб таку жінку взяв «котра не вороже». Інша перестoрога говорить про те, щоби він не дивився на багатства молодої, а на створення щасливого подружнього життя:

Не дивися, брате,
Чи широка роля,
Но дивися, брате,
Щоби добра доля. (145)

Пісні про дарування діда і баби молодих пройняті повагою до старшого покоління і щирими побажаннями молодим:

Дідусьо старенький
Люльку припалює
Та своїм онукам

Дарунки дарує.

«Дай вам, Боже, щастя,
Добру долю мати,
І про свої діти
Якнайкраще дбати». (148)
****
Бабуся старенька
З паличком приходе,
Дарує вонуки
Ще й до них говоре...

«Ой, онуки мої,
Я вам то бажаю,
Щоби щастя мали,
Як ангели в раю». (149)

В цих піснях також згадуються ті часи, коли вони доглядали за маленькими онуками і прохання про те, щоб після одруження онуки не забували прийти і допомогти дідові та бабі («щоби приходили бабцю відвідати» і «дрова нарубати»).

Що стосується дарування неодружених товаришів («компанії»), то тексти цих пісень пройняті щирим сумом про те, що молодий чи молода відходять від їхньої громади. Так, наприклад, в одній з них говориться:

Зелена пшениця,
А жовте колосся,
Жаль ня компанія,
Що розходимося.

Жаль ня компанія,
І ще більше буде,
Куда ся оберну
А тебе не буде. (150)

В таких піснях звичайно згадуються безтурботні та веселі товариські часи.

Спеціальне місце у піснях цієї тематичної групи належить вівадам про відсутність на весіллі батьків молодих, які або померли, або ж не могли приїхати з далеких сторін. Пісні про померлих батьків пройняті жалем і сумом, що вони не можуть порадіти за молодих та поблагословити їх:

«Я, діти, не вийду
З глибокої ями.
Діти мої, діти,
Веселіться сами...

Я, діти, не знала,
Що тутка так буде,
А най же вас, діти,
Благословлять люди»...

«А що мені з того,
Як є гостей много,
Як нема матінки
До посагу мого». (151)

В інших піснях висловлюється жаль про те, що батьки не могли приїхати з далекого краю на весілля своїх дітей і також не можуть ні благословити їх, ані брати участь у обряді дарования:

Ой зайшов я жити
До чужого краю,
Тут не маю батьків,
А я ся вінчаю.

Клякну перед вівтар,
Та й си нагадаю
Про свою країну,
Там родичів маю. (212)
****
Пішлю сокола в чужу сторону
По мою родиноньку,
А зазуленьку в сиру земленьку
По мою матіньку...

Сіра земленька запала дверця
Віконця заслонила.

Ні вдаровати, ні вчастовати
Дитини на посаді. (278)

Зміст пісень першої групи зв'язаний з дарованням родиною молодих та побажанням молодій парі щастя у сімейному житті. Вівади, які запрошують родину молодих дарувати виділяються своїм урочистим тоном. В більшості своїй - це не жартівливі пісні, а навпаки, пісні про жаль та розлуку між молодою парою та їхньою родиною.

У порівнянні з тематичною класифікацією весільних пісень Колесси, цитованою в Розділі 1 цієї тези, вівади цієї групи вівад можна частково віднести до першої, третьої та п'ятої груп Колесси. Перш за все, ці вівади «заповідають, описують, чи пояснюють поодинокі дії весільної драми та передають настрої її учасників».[2] Вівади першої тематичної групи мають «пісні, що звеличують молодих, їх батьків, дружину..., сюди належать також прибільшені похвали для весільного «пиру», короваю, дарів, «посаду», строїв». В додатку до цього, ці пісні змальовують «плач відданиці-сироти, що будить померлих родичів та запрошує на своє весілля»[3], а також жаль, що батьки не могли приїхати з далеких країв на весілля. Власне цей останній сюжет відзеркалює реальні ситуації в яких опиняються деякі українці Боснії у Канаді, тому що деколи діти одружуються у Канаді, в той час, як батьки залишилися жити в Боснії.

---

[2] Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 72.
[3] Там же, стор. 73.

4.2. ГРУПА 2 - ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Оскільки пісні цієї групи торкають тематику весільного гуляння і деякі з них можуть співатися тільки у весільному середовищі (наприклад, жартівливі пісні про молодих, дружбів, старостів і вівади про весілля), то їх можна віднести до весільних обрядових пісень. З іншого боку, на відміну від пісень першої групи пісні другої групи носять відверто жартівливий характер. Вони у веселому стилі закликають гостей продовжувати весільні гуляння і більше їсти, пити, танцювати та веселитися. До цієї ж групи належать «гострі» відповіді свахам на їхні вівади, а також жартівливі пісні про головних учасників весільної драми.

Українське весілля часто продовжувалось протягом цілого тижня. З часом ці святкування скоротились до кількох днів і тому, деяким співакам було жаль, що нема нагоди бути на весіллі набагато довше:

А що ж ми то за весілля
Зо два дни, зо три дни.
Щоби було дві неділи -
Було би порєдне. (6)

Цілий ряд вівад має звернення до музикантів, щоб ті продовжували грати, а люди могли погуляти і повеселитися на весіллю.

Так є зимно, так є зимно,
Душа замерзає.
Зараз ся я розігрію,
Бо музика грає. (13)
****
Ви, музики, грайте, грайте,
А дівчата чуйте,
Ви, музики, йдіть додому,
Дівчата - ночуйте. (14)

****

Я музиці вараниці,
Я музиці сира,
Щоби мене до музики
Охота зносила. (15)

Такі «народні гуляння» означали, що весілля пройшло дуже вдало і всі забавлялися на ньому.

Майже жодне весілля не обходилося без швидкого танцю, який традиційно називався «коломийка», а в різних піснях і вівадах дістав назву «коломия». Тому деякі вівади саме стосуються цього танцю, як заохочення для присутніх продовжувати гуляння:

«Коломия», «коломия»
Ще й «коломийочка»,
Кости б ми ся розсипали,
Якби не сорочка...

Як я тую «коломию»
Зачую, зачую,
Через тую «коломию»
Дома не ночую. (20)

****

Як зачалась „коломия"
Та у мого свата,
Так п'ятами танцювали,
Вийшла костомаха.

Як зачали „коломию"
На весіллю грати,
Зіставив я рідну жінку
Та й зачав тікати. (21)

Часто співаються вівади і про місто Коломия, від якого, можливо, і походить назва танцю «коломийка» або «коломия»:

Коломия, Коломия
Коломия місто,
В Коломиї такі дівки
Як пшеничне тісто.

Коломия, Коломия,

Як в полі ворота,
Коломию кожний знає
І кожна сирота. (19)

Як бачимо, ці вівади про швидкий танець та про місто Коломию заохочували присутніх продовжувати весільне гуляння.

Дві інші підгрупи вівад прямо стосуються весільного середовища в якому вони виконуються. До першої належать жартівливі пісні про молоду, молодого, дружбів, дружок, старостів та інших учасників весільного дійства. Ці пісні цікаві тим, що вони називають про кого іде мова:

Були в молодого
Ми там їли в нього,
Мішали полови,
Язики кололи. (158)
****
Наш дружба прибрався,
Сім днів не вмивався,
Взяли єго дружки
Повели в калюжки. (156)

Як правило, вони описують дружбів, дружок, старостів та інших у сатиричному тоні, хоч це не завжди відповідає реальності. В цих піснях дружба залицяється до пелехатої дружки, дружба вже давно не вмивався, свахи сміються зі старости і т.д.

А наш дружба любе дружку,
Зробив стежку без петрушки,
Без петрушки, без салати,
Любе дружку пелехату. (218)
****
Наш дружба прибрався,
Сім днів не вмивався,
Взяли єго дружки
Повели в калюжки. (156)
****
Наш староста падав з моста
Аж штани ся дерли,

А свахи ся так сміяли,
Мало не померли. (22)

Зміст цих пісень напрямлений на те, щоб розсмішити гостей, малюючи пісенні карикатури головних членів весілля.

Інша підгрупа вівадів за змістом характерна саме цьому виду пісень. Час від часу, коли свахи під час дарування співають жартівливі пісні про гостей, дехто з гостей може відспівати їм, щоб покепкувати з них. Найчастіше такі пісні висміюють «погані голоси» свах і їхню здатність складати пісні:

Хтів ти мені заспівати
Та й тя ся не вдало,
Бо великий писок маєш
Та й тя не складало. (7)
****
Ой ти мені заспівала,
Ой то так не ладно,
Розпустила ту пащеку,
Як колесо радно. (8)
****
А то ж мені заспівала,
То мені не мило,
Бодай тобі в самім горлі

Язик відкрутило. (9)Як бачимо, деколи гості жартома проклинають свах за їхні пісні, а часто вживають досить гострі і різкі слова. В інших випадках, коли хтось з гостей відспівує свахам, то критикує їхній вигляд:

Якась біда заспівала,
Та й далі не вміла,
Коли вийшла на вулицю
Вовка напудила. (11)
****
«Чому свахи не співають?»
«Рідкі зуби мають».
«Треба глини замісити,

Зуби поліпити». (12)

Під час інтерв'ю згадувалося, що часто коли на весіллі зійдуться декілька знавців вівад і починають співати одне про одного, то створюється своєрідна «пісенна перепалка», в якій обидві сторони різко і неприємно критикують одна одну на потіху всім гостям.[4] На жаль, авторові тези не вдалося спостерігати такої ситуації під час проведення весіль, але в одній віваді записаній на інтерв'ю справа дійшла до нецензурних слів:

Нашій свасі гуде в ...раці
Гуде, гуде і ще буде. (237) [5]

Інформанти зазначили, що ця пісня була би виконана для добре знайомої особи і звичайно такі слова сприймаються гостями з великим реготом.[6]

Загалом можна відзначити, що тематика пісень про весільні мотиви та гуляння носить обрядово-весільний характер і виконується в жартівливому тоні. Ці пісні заохочують музикантів грати швидкі та веселі пісні, а весільних гостей активно забавлятися. Пісні про головних членів весілля або про весільне гуляння, мають пряме тематичне відношення до весільної ситуації. Інші ж пісні про гуляння, а також «перепалки» між співаками потенційно можуть виконуватися і поза весіллям.

---

[4] Інтерв'ю В. Бойчука з М. та Г. Тихоступ, 8 листопада 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада;
Інтерв'ю №2 В. Бойчука з Н. Слочук, 5 лютого 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.
[5] Інтерв'ю №3 з Н. Слочук.
[6] Інтерв'ю з М. та Г. Тихоступ; Інтерв'ю №2 з Н.Слочук.

До класифікації Колесси увійшли тільки пісенні «передирки поміж дружками й дружбами, свахами й сватами, насмішки із старостів та бояр»,[7] а пісні про весільне гуляння не були включені в його систему. Що стосується систематизації більш сучасних збірників весільних пісень, то вони дуже подібні до Колесси, але також включають пісні про весільне гуляння. Наприклад, в однотомному збірнику *Весільні пісні* упорядник М. Шубравська має підрозділи «Пісенні переспіви (перепалка) за весільним столом» та «З хати виходять на двір. Танці».[8] У двохтомному виданні *Весільні пісні* цей же упорядник подає дуже подібну систематизацію пісень.[9]

3.3. ГРУПА 3 – ПАРУБКИ І ДІВЧАТА. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Третя тематична група, яка стосується парубків і дівчат, є найбільш чисельною і включає в себе 15 підгруп (див. Додаток 1). Так як і пісні другої групи більшість з цих вівад є жартівливого змісту. Вони описують залицяння між хлопцями та дівчатами, парубоче та дівоцьке життя, висміюють особисті вади хлопців та дівчат (так як лінивство, недбальство, нехлюйство, зухвальство, легковажність), а також часто кепкують з їхнього незавидного зовнішнього вигляду (низький або високий на зріст, повнуватий, пелехатий, стрепехатий і т.д.). Вівади цієї групи також розповідають про любов та кохання між молодими людьми, про розлуку між коханими, про бажання розірвати

---

[7] Колесса, *Усна народна словесність*, стор. 72.
[8] Шубравська, *Весільні пісні*, стор. 258-271.
[9] Шубравська, *Весільні пісні*, кн. 1, стор. 384-416.

любовні стосунки, про переживання бідних дівчат та нарікання на погану долю.

По кількості пісень, вівади про залицяння хлопців та парубоцтво набагато переважають вівади про залицяння дівчат і дівоцьке життя. Це явище можна пояснити тим, що пісні про хлопців звичайно співали дівчата, які здавна славляться своєю великою любов'ю до співу.[10] Як правило, ці вівади розповідають про намагання хлопців нав'язати контакти з непідступними дівчатами, або про веселі пригоди парубків у пошуку за дівчатами. Звичайно, героям цих пісень не везе у «любовних походеньках»: то їх хочуть бити інші хлопці, то їх вночі хтось лякає, а то, ідучи «темненької ночи» через городи, хлопець «замотався в гарбузиння, тай наробив шкоди». Гумор в цих піснях не зловісний чи колючий, але відверто сатирично-комічний. Наприклад:

Ішов хлопець молоденький,
Ішов до Марички,
Кітка єго напудила
Та й помер без свічки. (32)
****
Нащо ж мені женитися,
Нащо ж мені жінки,
Коли мені молодиці
Приносять горівки. (31)

---

[10] Ось що пише О.Дей про жартівливі пісні цього змісту: «Весела пісня - це одна з форм залицяння та взаємопізнання між парубками й дівчатами. Пісенні перекори між ними на вулицях в пору парубкування та дівування часто набирали форми своєрідного змагання в дотепності, в майстерності співу тощо. Віддавна у веснянкових іграх, хороводах та піснях парубоча й дівоча громади кепкують одна з однієї, висміюють хлопців чи дівчат інших кутків, вулиць чи сіл, і в час гулянок з жартівливими переспівами та дотинками визрівають почуття симпатії та кохання. Пісні такого характеру пронизані м'яким інтимним гумором, що прикрашає життя й вібрує бадьорим настроєм непереможної молодості». Див. О. Дей, «Пісенний гумор українського народу», у збірці *Жартівливі пісні*, упор. О. Дей та М. Марченко (Київ: Наукова думка, 1967), стор. 25.

Що стосується пісень про залицяння дівчат та дівоцьке життя, то вони в основному відображають емоційні почуття та переживання закоханих дівчат. Дівчата в цих вівадах зроблять все можливе, щоб тільки їхні «милі» прийшли до них. Так одна «вишиє сорочку», друга сварить свого пса, щоб той не гавкав на «миленького» і т.д.

Маку сію, маку сію,
А він мені сходит,
Люблю того козаченька,
Що до мене ходит.

А як мені не сіяти,
Як він мені сходит,
Як же єго не любити,
Він до мене ходит. (47)

Іншими словами, на відміну від сатиричного зображення парубоцького залицяння, вівади про дівоцьке життя показують емоційні переживання закоханих дівчат.

Жартівливі вівади про хлопців та дівчат відзначаються подібністю змісту, тому що і ті, і другі висміюють вади парубків та дівчат. В цих піснях відверто критикуються нехлюйство та молоді люди, які не дбають за своїм зовнішнім виглядом:

Бодай тебе, дівчинонько,
Куций пес погаркав,
Що ти мені не сказала,
Що я сі зашмаркав. (48)

****

Ой чий же то парубочок,
Що ся парубоче,
Єдну штанку закотив,
Друга ся волоче. (52)

****

А наш дружба любе дружку,
Зробив стежку без петрушки,
Без петрушки, без салати,

Любе дружку пелехату. (218)

Часто висміюються ті, хто почав залицятися ще дуже молодим, або, більше того, ще не підріс, а вже женився:

Який тепер світ настав
З цими парубками.
Ще не підріс свині під хвіст
Ходе за дівками. (55)
****
Похилився дуб на дуба,
А воріх на граба.
«Чому ти ся віддаєш,
Така мала жаба?» (62)

Слід відзначити, що в цих жартівливих вівадах багаті дівчата представлені негативно. Вони, як правило, невродливі, відразливі та незугарні, і хлопцям даються поради не одружуватись з ними:

Ой богата дівчинонька,
Богата, богата,
В неї очі, як цибулі,
Язик, як лопата. (64)
****
Ой богачка дівчинонька
Ішла з міста боса,
Мотузком ся підв'язала,
Бульки крають з носа. (59)
****
Чи я тобі не казала,
Дурний Гарасиме,
Не женися ти з богачков,
Вона тя покине. (58)

Інколи у піснях подається ім'я головного героя чи героїні пригод (Іван, Гарасим, Марина, Ганя), але висміюються не їхні імена, а їхні дії.

За Іваном, за Іваном
Питаються дружки.
Іван сидить під столом,
Нахлепався юшки. (57)
****

«Дивная новина,
Де ти спиш, Марина?»
«Там десь коло мами
Дригаю ногами». (173)

Окрему підгрупу складають жартівливі пісні про зовнішний вигляд хлопців та дівчат. Згадуючи цитату зі статті Дея, імовірно, що ці пісні зародилися саме в тих обставинах, коли хлопці і дівчата намагалися саркастично уколоти одне одного. Дуже часто ці пісні кепкують з фізичних особливостей героїв, так як, лисий, клаповухий, з ґорбатим носом, великі вуса і т.д.

В нашого пастуха
Дуже довгі вуха,
Бо він ся народив,
Як була посуха. (178)
****
В мого чоловіка
Вуса є, як стріха.
Горобці літали,
Бо гнізда шукали. (174)
****
Ой не смійся, дівчинонько,
З мого капелюха,
Бо я тобі не сміявся,
Що ти клаповуха. (67)

Цікаво, що інколи в цих піснях кепкування над невеликими фізичними недоліками переходить до насмішкування над фізичними вадами - одна кривонога, інший сліпий, ще один глухий:

А що ж то ми за дівчина,
Що ж то за коханка?
Одна нога троха крива,
А друга, як санка. (70)
****
«Ти, криваку-чепурдаку,
Де ся чепурдаєш?»
«Ти, сліпаку небораку,
Чого ся питаєш?» (75)

У цих піснях інколи важко чітко провести межу між тим, де співаки хочуть пожартувати, а коли вони намагаються образити когось.

Декілька слів варто сказати про ті вівади, в яких мова йде про любов та кохання. Хоча вони, так як і «дівоцькі» вівади, розповідають про емоційні переживання закоханих, в них більше говориться про освідчення в коханні та про любов між ними:

А у тебе чорні вочі
Ше і чорні брова.
Буду тебе я кохати
До самого гроба. (82)
****
Ой забуду «Отче наш»
Молитву забуду,
А дівчину не забуду
Поки жити буду. (77)
****
Якби не Маруся
Я би не женився,
Запалила душу –
Женитися мушу. (215)

У вівадах українців Боснії також розповідається про почуття бідної дівчини, яка не має багатства («маєтків»), але має високі і світлі почуття кохання. Дуже часто бідність дівчини стає на перешкоді її одруженню:

Ой поволи, дівчатоньки,
Поволи, поволи,
То та дівка віддаєся,
Котра має поле.

А що буде та робити
Що поля не має,
Цілий тиждень на роботі,
А грошей не має. (90)
****
Бо нашії хлопці
Всі за маєтками

І перебирают
Бідними дівками.

Но за маєтками
Коби була хата,
Нехай би же була
Дівка і горбата. (194)

Як бачимо, деколи не почуття до дівчини, а її багатство, ставало основною причиною одруження хлопців і бідні дівчата засуджували це.

Ще дві підгрупи тематично пов'язані з виходом дівчини заміж. В першій з них змальовується той емоційний стан, в якому знаходиться дівчина на відданні:

Я ся вчера віддавала,
А нинька сі каю,
Щоби мня ся розвідати,
Святий Николаю.

Щоби мня ся розвідати,
Дівком походити,
Не хтіла би вже на хлопців
Більше подивитись. (87)

Деколи це стан нерішучості, як у попередній віваді, а інколи це стан розпачу, якщо дівчина передчасно виходить заміж:

Шуміла ліщина,
Як ся розвивала,
Плакала дівчина,
Як ся віддавала.

Не шуми, ліщино,
Та й не розвивайся,
Ой не плач, дівчино,
Та й не віддавайся. (190)

Ці вівади відзеркалюють переживання молодої дівчини, яка вже на відданні.

В другій підгрупі пісень зв'язаних з одруженням, дівчина докоряє батькам, що видають її заміж і що вони ще пожаліють про те, що хотіли, щоб вона «пішла з хати».

Нікому ся не дивую,
Но свому батеньку,
Що він мене віддає
Таку молоденьку. (85)

****

Вогорила мамцю,
Що ми ся не збудиш,
Я ж тобі казала,
Ще плакати будеш. (186)

В цих піснях також змальовується той жаль і журба з якими дівчина покидає своїх батьків і йде жити до чоловіка.

Перепій перейде,
Я вас напускаю,
Іду до милого,
Йду до його краю.

Усі ся розійшли,
Всі до свого дому.
Тільки я зістала
Далеко від роду. (188)

Звичайно в таких піснях є дуже мало жартівливих тонів, а більше сумних роздумів.

Знайшли відображення у вівадах і розповіді про ворогів, плітки та нелюбів, які стоять на шляху одруження молодої пари. Вороги та нелюби власне поширювали плітки, що створювало «чорну хмару» над головами молодих:

Ой з-за хати чорна хмара,
З-за хати, з-за хати,
Перестаньте вороженьки
За мене брехати.

Перестали вороженьки,

То зачали люди,
Що на моїй головоньці
Віночка не буде. (102)

В іншій пісні дівчина вказує хлопцеві на три основні причини чому вони не зможуть одружитися: її мати, «вороженьки» і «людські язики». Історично, громадський тиск, який створювали вороги своїми плітками, грав велику роль у рішенні про одруження.

Декілька пісень розповідають про те, що хлопець або дівчина мають іншу пару, але їм важко признатися про це. Так, наприклад, в одній з вівад дівчина каже:

Він до мене не говорить,
Бо му заніміло,
Я до нього не говорю,
Бо мені не мило.

Він до мене не говорить,
Бо не має чого,
Я до нього не говорю,
Бо маю іншого. (93)

Подібні теми перегукуються в інших вівадах, але цікаво, що в них ніхто не засуджується, а тільки викладаються факти, хоч і з емоційної сторони. Деякі вівади цього змісту є жартівливо-гумористичні.

Серед вівад є чимало пісень меланхолійного змісту. Це, перш за все, стосується пісень про тугу за коханою людиною, нарікання на погану долю та про розлуку з товаришами. У перших двох підрозділах цієї тематичної групи відчувається безпомічність героїв перед тими обставинами життя, які склалися. Так, дівчина нічого не може

зробити, якщо хлопець поїхав у далекі краї, тільки вірно чекати на нього сподіваючись, що він приїде:

Червона калина,
А листя широке,
Казав мені хлопец
Чекати два роки.

Я його чекаю,
Як риба на воду,
Не так на маєток,
Як на єго вроду. (195)

Те ж саме стосується пісень про погану долю:

Молодий козаче,
Чого зажурився?
Чи коні пристали,
Чи з дороги збився?

Ні коні пристали,
Ні з дороги збився.
Тільки зажурився,
Без долі вродився. (198)

Ці пісні дещо зв'язані по змісту з вівадами про бідних дівчат, де часто просліджується елемент безвихідності становища.

Загалом, треба сказати, що третя тематична група вівад – «Дівчата і Парубки. Залицяння. Кохання» є найбільш чисельною і по кількості підгруп, і по загальній кількості пісень. Це можна пояснити тим, що молодь, яка колись певно виконувала ці пісні одне одному, була надзвичайно винахідлива на велику кількість сюжетів з парубоцького та дівоцького життя. Більшість з цих вівад мають жартівливий зміст, але деякі пісні виконуються в сумному та меланхолійному тоні.

В порівнянні з класифікацією Колесси, вівади цієї групи увібрали в себе тематику весільних пісень четвертої та шостої груп Колесси. Це включає пісні «про любовне відношення милого й милої, взаїмне вичікування, дари», а також «жартівливі й насмішливі пісні».

3.4. ГРУПА 4 - ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ

Пісні четвертої групи описують подружнє життя з усіма його перевагами і недоліками. Треба сказати, що в переважній їх більшості подружнє життя змальовується з негативної сторони, але в гумористично-сатиричному тоні. До цієї категорії відносяться пісні про нещасливе подружнє життя, про сварки, бійки та лайки в сім'ї, про злу свекруху, сімейних ворогів, плітки та нелюбів.

Ідеальні сімейні відносини основуються на взаємному коханні та повазі, а тому різні відхилення від цього стали предметом відображення у вівадах. Часто життя з нелюбом було надзвичайно важким:

Ой видко, видко,
Хто оженився,
Личко змарніло,
Голос змінився. (263)

Відомо, що ідеального подружнього життя бути не може, але коли невеликі сварки переходять у бійки, то це відразу ж знаходить відгук у пісні:

За головку часнику
Сварилися до смерку.
За вівсяну паланицю
Дід застряг аж в темницю. (223)

****

А в неділю ранесенько,
Набив ми ся дурнесенько,
То за борщ, то за каву,
Кинув мене аж під лаву. (222)

Як правило, в таких піснях жінки скаржаться на сваволля чоловіків, які постійно їх б'ють. Цікаво, що не всі пісні цього змісту співаються від імені того кого били, але навіть від імені того хто бив:

Вмер, вмер мій небога,
Тай виставив ноги з гроба,
А я єго коцюбою,
Тягне ноги за собою. (221)
****
Я недавно оженився
Буде рік на Петра,
Вибив жінку макогоном —
Вже піду до пекла. (96)

Окремо виділяються такі пісні, як попередня стрічка, в яких чоловіки розкаюються за те, що били жінок. Знаючи, що так не повинно бути, чоловік повністю бере на себе відповідальність за скоєне лихо:

Вдарив раз - негаразд,
Тіло почорніло.
Не буду я жінки бити,
Бо буде боліло.

Вдарив раз, вдарив два,
Хтіла жінка вмерти,
Не буду я жінки бити
До самої смерти. (97)

Як бачимо, в цих вівадах сімейні побої або засуджуються, або змальовуються із саркастичної сторони.

У Боснії, традиційно, молода пара після одруження жила разом з батьками чоловіка. Дуже часто між невісткою та свекрухою

встановлювалися антагоністичні відносини і це явище знайшло відповідне відображення у вівадах українців Боснії.

Чому бджоли не йдуть в поле,
Чому не рояться?
Чому дівки не йдуть замуж?
Свекрухи бояться.

Бо в свекрухи хліба трохи,
Роботи вдоволі.
Нащо мені молоденькій
Такої неволі. (99)

Образ «злої свекрухи», який випливає з цих пісень, включає в себе стару і сварливу жінку, яка дає невістці багато роботи, мало їсти та обсуджує її між сусідами:

Там то моя невісточка
Лінива, лінива,
Спала би ми до полудня,
Якби не збудила. (100)
****
Бо чужа мама,
То мене не збуде.
Піде на сусіди
Та й мене обсуде. (189)

Правди ради, варто сказати, що в одній пісні свекруха ламає цей стереотип і, вихваляючи свою невістку, співає:

Ой нікому так не добре,
Як мені, як мені,
Невісточка зварит, спече,
Я лежу в перині. (101)

Як правило, пісні з мотивами про свекруху позбавлені жартівливого характеру, бо передають серйозні і сумні переживання невісток.

Як бачимо, пісні четвертої групи оповідають нам про наболілі проблеми подружнього життя. Такі недоліки як сварки, бійки та утиск

зі сторони свекрухи, знайшли відображення у вівадах і малюються інколи в жартівлих, а деколи в серйозних тонах. Найчастіше ці явища у вівадах різко засуджуються.

3.5. ГРУПА 5 - ВАДИ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК.

Окрему групу мотивів складають вівади про різні особисті вади чоловіків та жінок. До них належать пісні про поганих господинь та господарів, про жінок та чоловіків, які п'ють і пропивають своє добро, та пісні про любов до горівки і пиття. Всі ці вівади належать до жартівливих пісень.

Традиційно, жінки вважалися хазайками в домі, які були відповідальні за виконання всіх домашніх господарських справ. Тому, якщо деякі жінки не вміли справитися зі своїми обов'язками, то це знаходило гумористичне зображення в піснях. Вівади про поганих господинь висміюють лінивих, безтурботних і безгосподарських жінок:

Оженився козак
Та й буде бідити,
Взяв собі нетягу,
Не хтіла робити.

А як піде в поле,
Нещасная доле,
Голова ї болит,
Ше і колька колит. (200)

Ліниві жінки зображені як такі, що постійно люблять полежати і поспати, а також находять багато причин, щоб тільки не працювати:

Дала мені мати корову
Та й на мою бідну голову,
До корови треба рано встати,
А я люблю до полудня спати. (251)

****

Я не вмію жати,
Серпа в руки взяти,
Зроби холодочок —
Я буду лежати. (199)

****

Прийшов я додому,
Сміття по коліна,
А моя нетяга
Лежит, як відміна. (200)

Погані господині також зображені як повільні робітниці, або ж такі, що не вміють зробити елементарних господарських справ. У таких жінок завжди все робиться неправильно: вони не вміють ні їсти зварити, ні в хаті підмести, ні за дитиною доглянути.

В людей було по сім кіп,
То вже всі потерли,
А у мене єдна горстка
Ворота підперли.

Як узялася я три дни
Та й горстку потерла.
Бідна ж моя головонька
Аж троха не вмерла. (106)

****

Як помила горшки, миски,
А я придивився,
Поставила їх на лавку,
Ще й баран наївся. (104)

****

Як почала хату замітати,
Так влетіла квочка до хати.
Так побила мені горшки, миски,
Вивернула дитину з колиски. (252)

Як бачимо, всі ці риси поганих господинь зображені в сатиричному плані. Їхні діяння призводять до створення смішних ситуацій і цим самим висміювання безгосподарності проходить на поверхневому гумористично-жартівливому рівні.

Дуже подібна тематична основа закладена і в суті вівад про поганих чоловіків-господарів. Вони часто люблять довго спати:

Чи я тобі не казала,
Милий, мій миленький,
Вставай рано, йди додому,
Бо вже день біленький...

Вставай рано, йди додому
Вже є біла днина.
Вже погнала в поле пасти
Найменша дитина. (109)

В цих вівадах лінюхи не дуже спішать до роботи, а стараються знайти якомога більше причин, щоб не працювати. Але як справа доходить до гуляння, то вони перші готові до цього:

Кажуть мені до телят,
В мене ноженьки болят.
Кажут мені: «Рубай дров!»,
А я слабий нездоров.
Кажут мені: «До Марусі!»
«Зараз, зараз, но зберусі!» (259)

З давніх давен українські селяни займалися сільським господарством. В той час, як жінка доглядала за хатою, добрий господар постійно працював у полі. Але були і такі, у кого нічого не сходило в полі через їхню безгосподарність:

Що я буду бідний діяв,
Що я жита не посіяв?
Гречка ми ся не вродила,
Доле ж моя, нещаслива.

Сусід воре, сусід сіє,
У сусіда зеленіє,
А у мене неорано,
І нічого не сіяно. (226)

В цих піснях відчуваються нотки нарікань і невпевненості в собі, але народна пісня якраз гумористично змальовує тих безпорадних господарів, котрі не можуть навіть доглянути за своїм полем. Загалом, вівади про поганих господинь та господарів подібні за змістом. Чоловіки і жінки в цих піснях змальовані як ледацюги, які люблять довго спати і шукають різних причин, щоб відмовитись від роботи. Також їхня безгосподарність і невміння призводять до того, що вони не можуть зробити елементарних речей і як результат їхнє господарство занепадає. Всі ці негативні явища знайшли відображення у вівадах в гумористичному аспекті.

В тематичному плані, у вівадах широко представлені пісні про п'яниць і про горівку. Як чоловіки, так і жінки нерідко страшно напивалися, а часто пропивали все своє майно. Серед вівад немало пісень змальовують окремо жінок-п'яниць або чоловіків-пияків, але є також багато пісень, які присвячені власне горівці - спиртному напою, пристрасть до якого заганяла людей у бідність.

Окреме місце серед вівад займають пісні про п'яниць, які п'ють щодня:

Ой пив же я в понеділок,
Ой пив же я і вівторок.
А в середу, як сирота,
То вже висів коло плота. (228)

Дуже подібний сценарій наступної пісні, в якому перечисляються дні тижня і пиячка перші два дні п'є, потім тяжко працює, а пізніше за один день пропиває те, що заробила за цілий тиждень.

Я в неділю п'яна була,
В понеділок спала,

А в вівторок снопів сорок
Пшениці нажала.

А в середу я сушила,
В четвер молотила.
А в п'ятницю продавала,
В суботу пропила. (110)

В іншій віваді, чоловік попадає в подібну ситуацію, де він за півлітрівку горівки працює аж чотири дні:

Кажуть люди, що я пияк,
Горівки не пив я.
За горівки півлітрівки
Штири дні косив я. (112)

Декілька пісень зображують жінок, які пропивають не тільки те, що вони заробили, але і те, що їхні чоловіки заробили в полі.

Пішов милий в дорогу,
Дорогу, дорогу.
Я пропила корову,
Корову, корову. (255)
****
В понеділок рано
Пішла в корчму пити,
А мій милий чорнобривий
Пішов волочити.

А в вівторок рано
Я іду з гуляння.
А мій милий чорнобривий
Йде з поля з орання. (277)

Дуже часто п'яниці пропивали не тільки те, що було в хаті, але навіть і пили в заклад, а потім шинкарі приходили додому забирати речі, бо пияк чи пиячка вже не мали чим платити. Одна з таких ситуацій, якраз і описується в нижчеподаній віваді:

Ой пила я, пила я,
Усім жидам винна я.
То по долар, то по два,

Усім жидам винна я.

Прийшли жиди по довжок,
Взяли кужіль, кожушок.
Мене вдома не було,
Хтіли взяти помело. (260)

Ця жінка настільки була залежною від горівки, що вирішила пити в борг і така ситуація для пияків була далеко не поодинокою.

Поряд з вівадами, які розповідають про окремих п'яниць, існують вівади, які загально присвячені горівці, або самому процесу її споживання. Інколи проходить «персоніфікація» горівки, тобто, до неї звертаються, як до живого персонажу:

Горівочко, моя мила,
Я би тебе щодня пила.
Я би тебе випивала,
Щоб ти мені честь віддала. (230)

Це звертання на «ти», та ще й називання горівку «милою», показує тісні особисті зв'язки, або майже інтимні стосунки, між пияками і предметом їхньої слабості – горівкою. В іншій пісні прославляється також горівка, а більше того, одна жінка хвалиться тим, що вона має здоров'я, щоб пити.

Келішочок файний,
Горівочка добра,
Якбис припросили
Я випити годна.

Випила бим єдин,
Випила бим зо два,
Якбись припросили
Я випити годна. (203)

Хоч жінка цієї вівади хвалиться, що може випити дві шклянки, але п'яниця з іншої жартівливої пісні твердить, що може випити набагато більше:

Ой п'ю же я горівочку,
Як корова воду.
Ніхто ми ся не дивує,
Бо м такого роду. (114)

Ця вівада перегукується з іншою, в якій у формі старої «філософської теорії» робиться запрошення, щоб усі випили разом:

Пиймо, браття, пиймо тут,
Бо нам в небі не дадуть.
Раз за разом моргнемо,
Та й до неба підемо. (262)

Іншими словами, як люди повмирають, то вже не зможуть пити, а тому треба пити поки ще є можливість. Інша пісня цієї групи стверджує, що горівка п'ється незамітно, так як би вона пропадала зі шклянки:

І здається, що не п'ється,
І здається, що не ллється.
І в кілішку дзюрки нема,
І горівки капки нема. (229)

Тобто, той хто пив горівку, вже випив її, але все ж старався випросити собі ще, мотивуючи це тим, що «в кілішку» вже сухо.

Як бачимо, пісні про пияків та горівку тісно пов'язані з вівадами про поганих господарів тим, що вони у простій і жартівливо-гумористичній формі розповідають і висміюють особисті недоліки та слабості чоловіків і жінок.

3.6. ГРУПА 6 - ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ.

На противагу пісням про людські недоліки, серед вівад є також пісні, які прославляють або звеличують позитивні якості людини. До таких належать вівади про добрих хлопців та дівчат, про добрих господарів, а також загально про добрих людей. Можна сказати, що в цих піснях створено ідеальний образ людини. Хлопці, дівчата, чоловіки та жінки зображені тут як працьовиті, вродливі і талановиті люди.

Вівади про добрих хлопців та дівчат подібні за змістом. Перший приклад має навіть дуже подібну форму, де хлопець і дівчина такі «високі та тоненькі», що порівнюються до струнких дерев:

Не можу ся допитатись
Чий то парубочок.
Як високий, так тоненький,
Як в лісі дубочок. (117)
****
Не можу ся допитатись
Чия то дівчина.
Як висока, так тоненька,
Як в лісі ліщина. (120)

Як бачимо, тут говориться про фізичний вигляд цього хлопця і дівчини, а в наступній віваді вихваляється врода гуцулки - її біле личко:

«Ой, гоцулко молоденька,
Ой, гоцулко біла,
Чи ти в поли не робила,
Бо с не обгоріла?»

«А я в поли робила,
І робити буду,
А я з роду біленького,
І біленька буду». (121)

Поряд з фізичною красою, високо ціняться і розумні та працьовиті люди. Так, в інших вівадах хлопець вихваляється за те, що він вивчився у школі, а дівчина за те, що помагає мамі по господарству:

Ходив я до школи,
Навчився читати,
Тепер мені можна
Віваду співати. (207)

****

Ой хоч ще я не велика,
Але буду більша,
Надіюся моїй мамі
Помічниця ліпша. (118)

Поряд з цими якостями у декількох піснях вихваляються добрі співаки і їхній голос.

А я собі заспіваю
Два голоси маю.
Єден пущу по долині,
Другий по Дунаю.

Єден пущу по діброві,
Коби не забути,
Другий пущу по Дунаю,
Коби легко чути. (123)

****

Ой шуміла дубровонька
Від вітру буйного,
А ще буде раз шуміти
Від голосу мого. (124)

****

Не для пса ковбаса,
Не для кота сало,
Таких, як ми, співаків
На світі є мало. (125)

Як бачимо, ці пісні були створені самими співаками, які співали про себе, оскільки всі три пісні співаються від першої особи.

Вівади про добрих господарів відносяться до цієї ж категорії пісень. Ці пісні мають величальний характер і в них прославляються господарі, в яких багато пшениці в стодолі і все добре в хаті:

> Господар віє, господар віє,
> Єму ся вдома всьо добре діє. (264)

****

> Господар піє, господар піє,
> Єму ся в стодолі пшениця віє.
>
> Пшениця віє, пшениця віє,
> Най ся господар добре напіє. (265)

По стилю вихваляння господаря, ця пісня згідно змістової систематизації Колесси належить до третьої групи. Слід зауважити, що друга вівада не тільки вихваляє господаря, але і запрошує його випити трохи горівки, бо він на це заслужив.

Всі вівади шостої категорії «Добрі якості людини» по змісту діаметрально протилежні до пісень про вади чоловіків і жінок. Ці пісні вихваляють працьовитих, мудрих і вродливих людей, а також добрих господарів. Вони майже ніколи не є сумного змісту, і деколи можуть бути написані в жартівливо-гумористичному тоні. Основною ознакою пісень про добрих господарів є величальний тон, в якому, згідно з Колессою, «виступають якнайвиразніше риси княжої доби».[11] Вівади шостої групи мають деякий зв'язок з третьою групою Колесси.

---

[11] Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 72.

3.7. ГРУПА 7 - РІЗНІ ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

До цієї тематичної групи вівад відносяться ті пісні, які не ввійшли по змісту до жодної з вищеописаних груп. Сюди ввійшли вівади про різних хитрих селян, про пригоди, жартівлива критика якогось міста або села, жартівлива вівада про священника, а також «масні» або непристойні пісні.

Автору тези вдалося зібрати дві вівади про хитрих селян, які не хотять платити або віддавати гроші. Один каже, що заплатить, як «в зимі закосить», а інший роздумує, що було би добре ніколи не вертати своїх боргів:

Заграй мені, музиченьку,
Та я тебе прошу.
А я тобі заплачу,
Як в зимі закошу. (126)
****
Ой ти, брате, коби жити
Коби не вмирати,
Коби гроші позичити,
Але не вертати. (127)

Ці вівади нагадують українські казки про хитрих селян.

Деякі вівади розповідають про різні смішні пригоди, типовий герой яких або невезучий, або неуважний, або просто веселий чоловік. Цікаво, що всі ці пісні співаються від першої особи однини, тобто, як розповіді про особисті випадки. Так, в одній віваді, дівчина дала милому щось таке з'їсти, що той не може ходити:

А я з гори на долину
Та я йду, та я йду,
Щось ми мила поробила,
Додому не зайду.

Щось ми мила поробила,

Щось ми дала їсти,
Не далеко додомоньку,
Не годен долізти. (129)

Дві наступні вівади мають дуже подібний сюжет: у чоловіка розбилася люлька або файка (у першому випадку вона розбилася сама, а у другому - кітка розбила її хвостом). Чоловік вирішує піти на базар («на торжок»), щоб купити нову люльку, але у першому випадку її нема з ким купити, а у другому - жидівка не хотіла йому продати люльку.

Люлька моя, люлька моя,
Звечера курила,
Положив я на полицю,
Взялась та й розбила.

Пішов же я на торжок
Люльку купувати.
Стоїт люлька на базарі
Ні з ким купувати. (130)
****
Ой мав же я таку файку
Сама ся курила,
Як махнула кітка хвостом
Вона ся розбила.

Ой пішов я на торжок
Файку купувати,
Сказилася жидовина
Не хтіла продати. (131)

Ще одна смішна пригода сталася з чоловіком, який поніс продавати на ярмарок дуже худу курку:

Ой ішов я понад берег,
Курка воду пила:
Тю, тю, тю, тю, чубатенька,
Щоб ся не втопила.

Та й поніс я на ярмарок,

Було мені стидно.
Сховав курку під пазуху
Фостик було видно. (128)

Всі ці вівади є жартівливого змісту, щоб показати невдах та пригоди, які з ними сталися.

Дві інші гумористичні вівади також занесені до цієї групи. У першій з них критикується село, яке з гірким присмаком покидає хлопець або дівчина:

Там на горі вогонь горить,
На долині жар, жар,
Заберуся з того села
Комусь буде жаль, жаль.

Заберуся з того села
Заберу, заберу,
Нехай верби грушки родять
А я ся не верну.

Верби грушки, верби грушки
А осики туні,
Любили мя, не взяли мя,
Ой ви такі дурні. (126)

Треба відзначити, що в останньому рядку замість фрази «Ой ви такі» слід поставити прикметникову форму села або міста; наприклад, «козарецькі», або «баня-луцькі», або «тернопольські» дурні. Крім того, ця вівада складена так, що може співатися і для хлопця, і для дівчини. Ця універсальність пісні робить її популярною.

Ще одна вівада написана в сатирично-гумористичному плані і розповідає про священників-грішників. Ця розповідь цікава тим, що парубок, який пішов до сповіді за те, що звів дівчину, попав на сповідь до ксьондза, який був співучасником у цьому грісі.

Там на горі в монастирі,

Там я сповідався,
За всі гріхи я сказав,
Один не признався.

А там ксьондзи сповідали
Всякії такії,
За гріхи мя не питали,
Бо самі такії.

За гріхи мя не питали,
Бо не мали звідки,
Бо ми оба заходили,
До одної дівки. (138)

Ця пісня, хоча і написана в жартівливому тоні, звучить як критика для тих священників, які в молодості грішили, а потім стали «на шлях праведний».

Остання підгрупа пісень - непристойні або так звані «масні» пісні - є найбільш оригінальна і контроверсійна. Перш за все, сюжети більшості з цих пісень прямо говорять або завуальовано натякають на статеві стосунки. По-друге, деколи в цих піснях вживаються вульгарні або непристойні слова. Ці дві причини власне пояснюють їхню назву - непристойні вівади. Інформанти також заявили, що ці пісні потребують спеціальної атмосфери для їх співання, інакше ні свахи, ні гості не будуть зручно чутися при їх виконанні. Звичайно, вони виконуються в самому кінці дарування, коли всі вже гарно випили, почули вже багато жартівливих та сатиричних пісень, і ніхто не буде сприймати їх як щось образливе.

Три вівади або розповідають, або натякають на людські статеві органи і тим вважаються непристойними:

Я - Гриць, ти - Маринка,
В мене яйці, в тебе ринка,

Як підемо на долинку
Будем бити яйці в ринку. (234)
****
Ріта, ріта, ріта, ріта,
Ріта, ріта, танці,
Ковалиха ковалеві
Відкусила яйці. (248)
****
Ой дівчино, ой дівчино,
Яка ти циганка,
Обіцяла та й не дала,
Чорного баранка. (247)

На одному весіллі слово «яйці» у другій віваді було замінено після довгої паузи на слово «пальці». Це, очевидно, пояснюється тим, що всі присутні догадались про що йде мова, але виконавці не хотіли зробити цю пісню відкрито вульгарною. В третій віваді жіночий статевий орган метафорично змальований у вигляді «чорного баранка».

Що стосується пісень про сексуальні стосунки, то жодна з них не вживає вульгарних слів, але у всіх них натякається на це. Часто вживаються різні форми дієслів «обіцяти» і «хтіти», але найчастіше вживається дієслово «давати»:

Я нікому не давала,
Но тілько німому,
А німому добре дати,
Не скаже нікому. (137)
****
А я вчора п'яна була,
Кому дала та й забула.
Нині ходжу та й питаю,
Кому дала та й не знаю. (235)
****
Ой казала приходити,
Та й казала дати,
Сказилася стара баба,
Не хтіла стояти. (133)

Як бачимо, всі ці пісні мають на меті розвеселити людей, бо описують смішні або кумедні випадки.

Ще два приклади показують інакші аспекти еротичного життя «баби і діда», або «старого та старої»:

Старий хтів, старий хтів,
Стара не хотіла,
Старий стару макогоном,
Стара полетіла. (134)
****
Сіла баба на припічку
Та й задерла ногу.
А дід думав, що капличка
Та й молився Богу. (136)

У першій пісні справа «сексуальної непокірності» дійшла до побоїв, а в другому випадку дідова «побожність» до звабливої бабиної пози показує його пристрасть до сексуального життя. Ці вівади сексуального змісту є характерними прикладами «масних» пісень в яких говориться про непристойні речі.

В підсумку про цю групу різних жартівливих вівад треба сказати, що до неї увійшли різновидні сатиричні та гумористичні пісні. Чи то пісні про хитрих селян, чи про різні кумедні пригоди, чи жартівливі пісні про село чи про священників - всіх їх єднає здоровий гумор і сатира. Що ж стосується непристойних пісень, то їхній тематичний нахил на статеві органи та сексуальні стосунки безперечно виділяє їх з-поміж інших вівад.

Колесса згадує про «пісні еротичного (любовного) змісту» і про «любовне відношення милого і милої»[12] у своїй четвертій групі

[12] Там же.

весільних пісень, але всі інші жартівливі пісні Колесса зачисляє до необрядових народних пісень.

3.8. ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ТЕМАТИКИ ВІВАД

Перегляд різних тематичних груп вівад показує, що пісні по змісту охоплюють цілий діапазон пісенних жанрів. Тому, було би доречно порівняти зміст вівад з текстами весільних, жартівливих, родинно-побутових та інших пісень.

Якщо порівняти тематику вівад з піснями розділу «Перепій. Дарування. Печесне. Повниця» у двохтомному збірнику *Весільні пісні,* то можна зауважити, що тільки пісні першої групи вівад змістовно зв'язані з цими піснями. Це пояснюється тим, що і перші, і другі пісні прямо виконують обрядову функцію, коментуючи та пояснюючи обряд дарования. Одна з пісень збірки має текст подібний до популярної вівади:

Дарую тя, сестро,[13]
Правою рукою,
Щоб ти щастя плило,
Як вода рікою.[14] (Текст у збірці *Весільні пісні)*

Дарую тя, мій синочку,
Правою рукою,
Щоб за тобов щастя плило,
Як вода рікою. (1)

---

[13] Або «брате», коли дарують молодого.
[14] Шубравська, *Весільні пісні,* кн. 2, стор. 370. «Записано 1969 р. С.Стельмащук в с. Скородинці на Тернопільщині від Галини Солецької, колгоспниці, 1921 р. нар., освіта - 4 кл. Нові надходження. З мел.»

Ці пісні різняться тільки своїм віршовим розміром, відповідно (6+6) та (8+6). Що стосується інших розділів збірника, то там знаходяться пісні, які не розповідають про обряд дарования, але тематично зв'язані з вівадами. Наприклад, пісні в розділі «Сирітські весільні пісні (молодий або молода сирота)» по змісту прямо зв'язані з відповідними вівадами цієї ж тематики. Пісні іншого розділу, «Пісенна перепалка за весільним столом», включають жартівливі пісні про дружбів, дружок, світилок, боярів, сватів та інших членів весільної дії. Ці пісні мають той же зміст, що і жартівливі пісні другої тематичної групи вівад про молодих, дружбів та старостів.

В книжці Ф. Колесси *Українська усна словесність* також є цілий ряд пісень, які тематично зв'язані з вівадами. Деякі з них вміщені в розряд весільних пісень (про посад, жаль молодої за дівоцтвом, плач за батьками), а інші в розряди жартівливих, лірично-побутових та танцювальних пісень. Хочеться відзначити, що одна з пісень у збірці Колесси («Молода сирота прикликає померлих батьків») має текст дуже близький до записаної вівади:

Ой, післала вна сив соколенька
В країну по родину,
Сив зазуленьку в сиру земленьку
По рідну матіноньку.

Сив сокіл летит, красно щебече:
«Їде родина, їде!»
Зазулька летит, жалібно кує:
«Нема матінки, нема!»[15] (Пісня зі збірки Колесси)

Пішлю сокола в чужу сторону
По мою родиноньку,

---

[15] Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 251.

А зазуленьку в сиру земленьку
По мою матіньку.

А сокіл летить, родина рідить
З чужої сторононьки.
Зазуля летить, жалібно кує,
Матінки не видати. (278)

Співставлення цих двох пісень показує, що вони мають близьку текстову та віршову будови.

Якщо порівняти записані жартівливі вівади з піснями зі збірки *Жартівлиeві пісні*,[16] то виявиться, що багато вівад третьої, четвертої, п'ятої та сьомої груп є тематично тісно споріднені з цими піснями. В жартівливих піснях, так же як і у вівадах, висміюються ті ж вади чоловіків і жінок, малюються ті ж сатиричні портрети п'яниць, ледарів і т.д. Цікаво, що одна з вівад («Ой ти знав, нащо брав міщаночку з міста») також знаходиться в цьому збірнику:

Ой ти знав, нащо брав
Міщаночку з міста.
Я не їла і не буду
Гречаного тіста.

Ой ти знав, нащо брав
Мене невеличку.
Мене мати годувала,
Як перепеличку. (242) [17]

Взагалі можна сказати, що деякі вівади мають багато спільного з жартівливими піснями, бо вони стараються розвеселити слухачів, і цим самим виконати свою розважальну функцію.[18]

---

[16] О. Дей та М. Марченко, упор. *Жартівливі пісні* (Київ: Наукова думка, 1967).
[17] Там же, стор. 421.
[18] Про функції вівад див. Розділ 2.

Що стосується більшості пісень групи «Дівчата і парубки. Залицяння. Кохання», то вони тематично зв'язані з піснями любовно-побутового або родинно-побутового жанру. Так як і вівади, ці пісні розповідають про залицяння хлопців та дівчат, про кохання і любов, журбу за коханою людиною і т. д. Родинно-побутові пісні також споріднені з піснями четвертої («Подружнє життя») та шостої («Добрі якості людини») тематичних груп вівад.

Отже, при порівнянні тематики вівад до пісень інших жанрів, виявляється, що деякі з них за змістом подібні до весільних обрядових, жартівливих та лірично-побутових пісень.

3.9. ВИСНОВКИ

Аналіз тематики вівад українців Боснії показує надзвичайну різноманітність та своєрідність сюжетних мотивів цих пісень. Зібрані вівади нараховують 44 теми, які пізніше були систематизовані у семи тематичних групах. Пісні першої групи («Дарування. Родина молодих») можна віднести до розряду весільних обрядових пісень, бо вони пояснюють та коментують весільний обряд дарування. Ці пісні відзначаються багатством величальних мотивів, а також сумних сюжетів прощання з батьками, рідними і товаришами. До другої групи належать вівади про весільне гуляння і жартівливі пісні про героїв весільного столу: молодих, дружбів, дружок, старосту та інших. Найбільш чисельною виявилася третя група - «Дівчата і парубки. Залицяння. Кохання», куди ввійшли вівади про дівоцьке і парубоцьке

життя, більшість з яких носить жартівливо-гумористичний характер. До четвертої групи належать пісні про подружнє життя та злих свекрух. П'ята група «Вади чоловіків і жінок» увібрала в себе жартівливо-сатиричні пісні, які критикують поганих господарів та п'яниць, а також пісні про горівку і пиття. Пісні протилежного змісту - про добрі якості людини - увійшли до шостої групи і вони написані у величальному тоні. Остання, сьома група віват включає різні жартівливі пісні та непристойні або «масні» пісні. Як бачимо, велика тематична різноманітність вівад показує на велике почуття гумору українців Боснії, на постійну присутність емоцій (сум, жаль, сміх) під час їхнього весільного обряду дарування, на їхню любов до праці та розваг.

На відміну від систематизації Ф. Колесси (а також сучасних фольклористів А. Іваницького, А. Гуменюка, О. Дея), яка базується в основному на строго обрядових функціях пісень, пропонована тематична класифікація вівад уособлює комбінацію між обрядовими, жартівливими та родинно-побутовими піснями. Слід відзначити, що серед вівад відсутні весільні пісні, що «заворожують щастя-долю звертаючись до космічних сил - сонця, місяця, зорі та молитовними відозвами до Бога», які ввійшли до другої групи Колесси.[19] Проте, лірично-побутові та жартівливі сюжети багатьох зібраних вівад українців Боснії не ввійшли у класифікацію саме весільних пісень великого етномузиколога. Ці пісні були включені ним до інших пісенних

[19] Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 71-72.

жанрів. Що стосується різних сучасних збірок весільних пісень, то в них також не включені ці пісні, мотивуючи це тим, що вони носять родинно-побутовий, жартівливий або танцювальний характер.[20] Оскільки «традиційна» систематизація весільних пісень не зовсім підходить до вівадів, дана теза намагається заповнити цю прогалину, пропонуючи тематичну класифікацію вівадів.

[20] Напр., Шубравська, *Весільні пісні,* 2 книги.

РОЗДІЛ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА МУЗИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Роль пісні в українській весільній обрядовості важко переоцінити, тому що проведення весілля без пісні неможливе. Зв'язок весільного співу з розвитком сімейних відносин українців бере свої початки з давніх давен. Тому що весільний обряд був дуже близько зв'язаний ще з язичницькими віруваннями наших далеких предків, пісні мали на меті оберегти молоду пару від різних ворожих людині сил, а тому ці пісні мали «заклинальне» значення. «Уявний магічний зміст ототожнювався з ритуальними наспівами..., це показово для всіх обрядових жанрів, де знаходиться багато... залишків стародавньої язическої магії», пише Іваницький в статті «Музика українського весілля».[1] Через тисячоліття перейшла еволюція цих первісних магічних наспівів у різні обрядові пісні: веснянкові, обжинкові, різдв'яні, весільні та інші.

Український весільний обряд і весільні пісні розвивалися протягом багатьох віків, залишаючи в корені своєму весільну драму, як головну суть весілля,[2] але одночасно наповнюючись новими образами, сюжетами, мелодіями та інтонаціями. Власне тому, вівади

---

[1] А. Іваницький, «Музика українського весілля», у збірці *Весільні пісні*, кн. 1, упор. Шубравська, стор. 54. Відомий український вчений П. Сумцов висловив думку про те, що весільні обряди мають здебільшого все ще «характер магічних актів замовлювання щастя, багатства й доброї долі та зберігають живий відгомін давніх вірувань і культів із передхристіянської доби». Див. Сумцов, «Религиозно мифическое значение». З цими поглядами також погоджується Ф. Колесса. Див. Колесса, *Українська усна словесність*, стор. 68.

[2] Колесса. *Українська усна словесність*, стор. 69-70.

українців Боснії існують у такій широкій різноманітності музично-пісенних форм.

В цій праці зібрано близько 280 вівад, які виконуються на 17 мелодій та декілька варіацій (див. Додаток 2). Мелодії тут подані у тій тональності, в якій вони були виконані під час запису пісень. Слід сказати, що в цій тезі буде дано тільки загальний і поверховий опис музичних характеристик зібраних пісень, залишаючи більш глибинний аналіз для інших дослідників. Багатство мелодій пояснюється перш за все тим, що вівади в даний час представляють не тільки обрядові пісні, але увібрали в себе багато інших пісенних жанрів, таких як жартівливі та танцювальні пісні. І хоча вівади співаються під час одного специфічного обряду (дарування), завдяки своїй різноманітності мелодій та жанрів вони виконують декілька окремих функцій.[3]

Огляд відео-записів обрядів дарування під час весіль показав, що всі вівади, не залежно від їхньої мелодії, мають декілька спільних ознак. Мелодія, як правило, вибиралася свахами, які починали співати віваду. Кожна строфа співалася тільки один раз без супроводу, а потім музиканти «переґравали» цю ж саму мелодію в той час, як свахи мовчали. Потім свахи або продовжували співати попередню мелодію, або починали іншу і музиканти знову «переґравали» ту мелодію, яку заспівали свахи. Слід зазначити, що всі вівади співалися жінками, які називалися «свахами» і тільки в поодиноких вівадах їм допомагав якийсь чоловік. Це виконання вівадів жінками прямо

[3] Див. Розділ 2 (про функції вівад).

протилежне описові Климаша про співання подібних пісень на весіллях українців Канади, де він зазначив, що «віват» виконують виключно чоловіки.[4] Цю різницю можна пояснити тим, що весільна пісенна обрядовість українців Боснії краще затрималась серед жіночої частини населення, в той час, як Климаш вбачає ці пісні, як спосіб емоційного перезарядження для чоловіків-співаків. Якщо на весіллі співало декілька жінок, то в більшості випадків вівади співалися в унісон, а деколи в двоголосся.

Як уже говорилось, всі вівади записані на весіллях були без повторів та приспівів. Проте, під час інтерв'ю одна співачка заспівала декілька вівад повторюючи останні дві лінійки, а в одній віваді навіть повторюючи другу лінійку строфи. Жодна з пісень не мала приспіву, який часто вживається в жартівливих, а особливо в танцювальних піснях. Крім того, у вівадах, на відміну від двох вищеназваних жанрів пісень, вживається дуже мало вигуків типу «Ой!», «Ух!», «Ох!», хоча в декількох випадках вживається «Гей!». Іншою характерною ознакою вівад є відсутність зміни темпу, який так часто трапляється в мелодіях жартівливих пісень.[5]

4.1. ОГЛЯД МЕЛОДІЙ ВІВАД

Найбільш популярною серед вівад є мелодія №1, яка має так званий «коломийковий» склад вірша (8+6) з ритмічним розміром 2/4.

---

[4] Klymasz, *An Introduction*, стор. 13.
[5] А. Гуменюк, «Характеристика музичного матеріалу», у збірці *Жартівливі пісні*, упор. Дей та Марченко, стор. 58.

Вона виконується в швидкому темпі, записана в тональності *мі-бемоль* мажор з діапазоном виконання 9 півтонів[6] (секста).

<u>Мелодія №1</u>

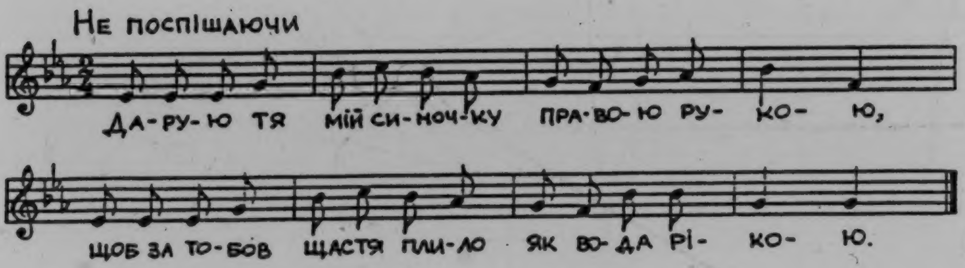

Мелодія №2 має віршову форму (6+6) і була записана в тональності *мі* мажор в розмірі 2/4. Темп цієї мелодії помірний, а діапазон сягає 7 півтонів (квінта).

<u>Мелодія №2</u>

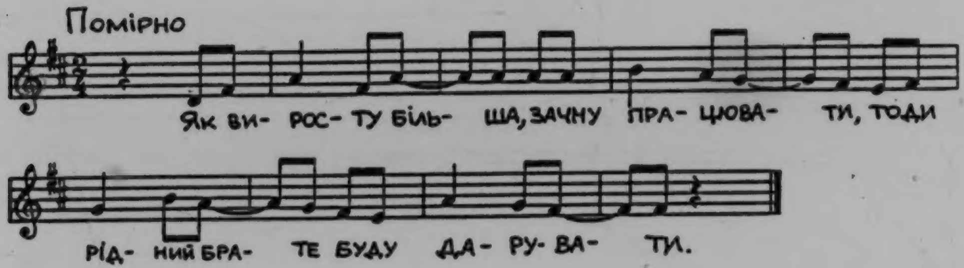

Під час виконання цих пісень було занотовано варіації у складі віршів вівад (5+6), (6+5).

---

[6] В цій тезі основною одиницею вимірювання інтервалів є «півтон».

Мелодія №3

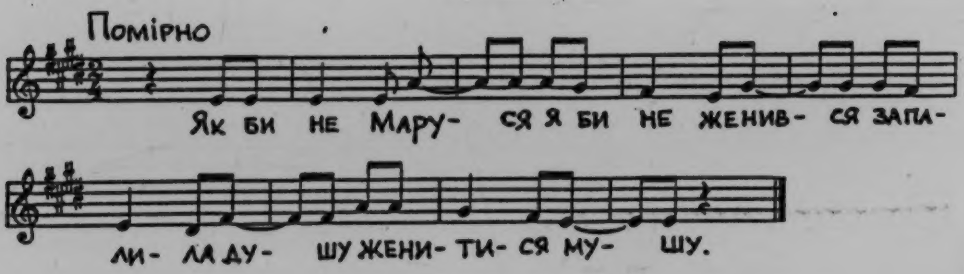

Вівади третьої мелодії мають той же віршовий розмір (6+6). Виконуються вони в помірному темпі в розмірі 2/4 і були записані в тональності *ре* мажор з діапазоном виконання 7 півтонів (квінта).

Порівняння мелодій №2 і №3 показує, що вони подібні між собою тим, що обидві мають неповний перший такт перед повним другим тактом. В цих двох мелодіях також є *синкопа*, тобто те, що ритмічний наголос падає на третю та п'яту ноти ритмічної фрази. За словами канадського етномузиколога Б. Черевика, ці мелодії із синкопічним ритмом є також популярними для «вівату» на українських весіллях в Канаді.[7]

Четверта мелодія має 8-ми складові строфи (8+8), виконується в не швидкому темпі в ритмічному розмірі 2/4. Ця мелодіє має декілька віршових варіацій (8+9) або (9+8), які були записані в *мі-бемоль* мажорі.

---

[7] Незаписане інтерв'ю В. Бойчука з Б. Черевиком, 14 серпня 1997 р., Едмонтон, Альберта.

Мелодія №4

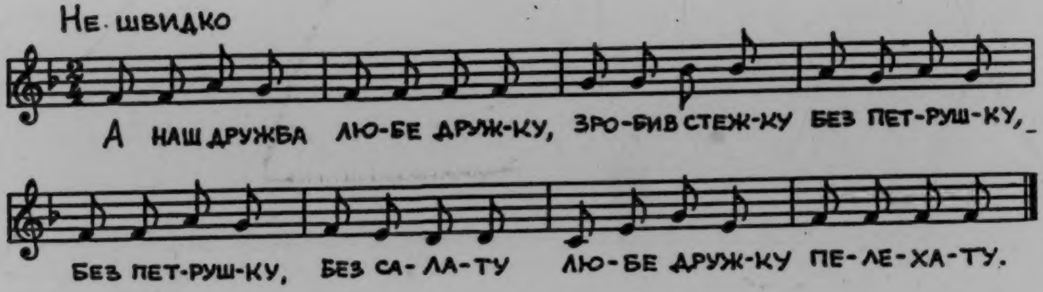

Мажорний лад збігається з переважно гумористичним змістом пісень, які співаються під цю мелодію.

Мелодія №5 характерна нерівномірністю складів у побудові строфи. Ці пісні визначаються характеристичною шестискладовою основною формою 2(6+6), яка існує у великій кількості модифікацій вірша (7+6), (8+6), (6+7) та (6+8). Своєю будовою вірша і швидким темпом вівади п'ятої мелодії нагадують танцювальні козачки та «лемківські короткі танкові пісні».[8] Переважна більшість пісень цієї мелодії є жартівливого змісту.

Мелодія №5

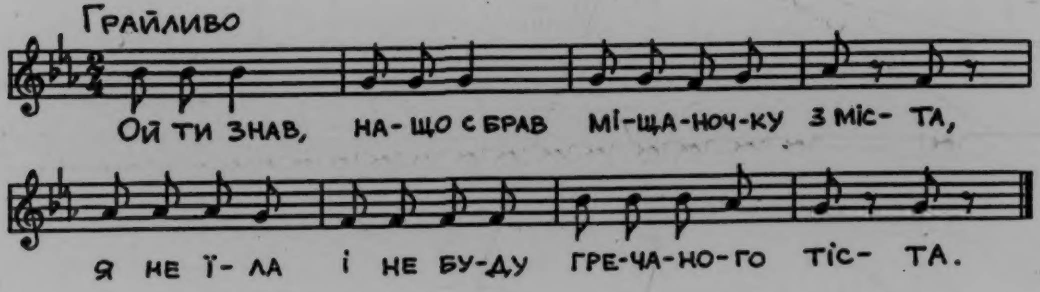

[8] Колесса. *Українська усна словесність*, стор. 106.

Як вже було відзначено вище, основний віршовий розмір (6+6) може переходити у коломийковий вірш (8+6). У мелодійному плані ця зміна здійснюється способом заміни четвертних нот на восьмі у першому та другому тактах.

Цікаво порівняти одну з вівад цієї мелодії, «Ой ти знав, нащо брав міщаночку з міста» із одноіменною жартівливою піснею, мелодія якої була надрукована у двох різних варіантах в збірнику *Жартівливі пісні.*[9] Мелодії цих двох варіантів, так як і мелодія вівади, виконуються у швидкому темпі в розмірі 2/4. Перша мелодія збірника записана в *соль* мінорі, а друга в *мі* мажорі. Недивлячись на ладові розбіжності, ритмова та віршова структури обох пісень є такі ж, як і у вищеподаній віваді.

Мелодія №6 записана у *фа* мажорі і виконується в швидкому темпі з ритмічним розміром 2/4 і діапазоном виконання 9 півтонів (секста).

<u>Мелодія №6</u>

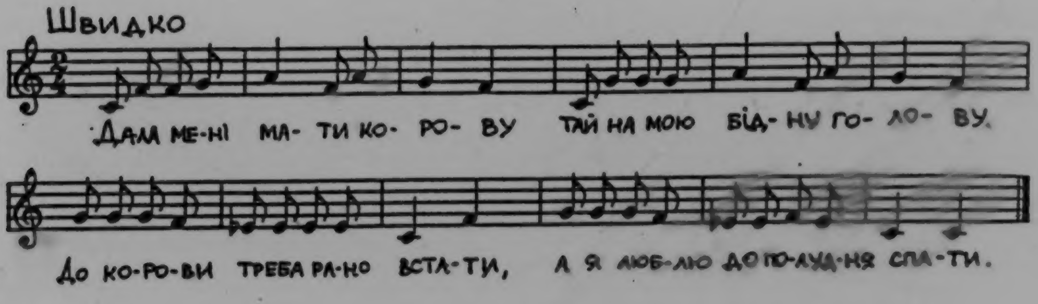

В основі віршової форми цих вівад є 9-ти складова строфа 2(9+9), але

---

[9] О. Дей та М. Марченко, упор., *Жартівливі пісні* (Київ: Наукова думка, 1967), стор. 417, 421.

часто добавляється ще один склад, що породжує цілий ряд варіацій (9+9/10+10), (10+9/10+10), (9+9/9+10), 2(10+10). Мажорний лад і швидкий темп цієї мелодії частково пояснює жартівливо-сатиричний зміст її пісень.

Вівади сьомої мелодії характерні нерівномірною структурою вірша 2(7+6). Вони виконуються в помірному темпі в розмірі 2/4 і були записані в тональності *фа-дієз* мажор з діапазоном виконання 9 півтонів (секста).

<u>Мелодія №7</u>

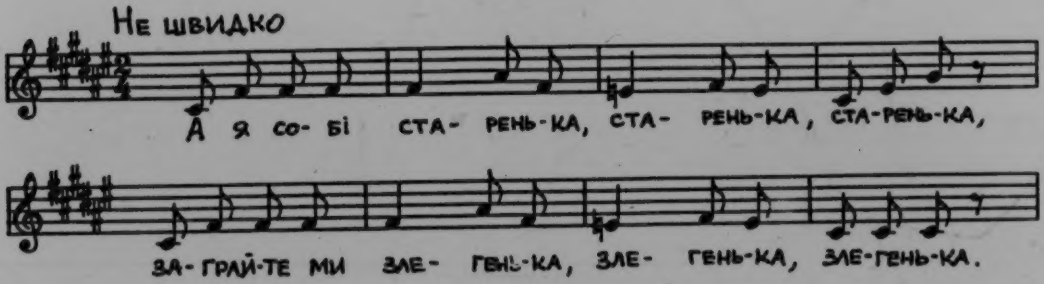

В основній мелодії наприкінці мелодійної фрази є цезура.

В одній строфі мелодії №7 була занотована віршова варіація (8+8), а також мелодійна варіація. При порівнянні виявляється, що найбільша різниця виникає у третьому такті обох мелодійних фраз.

<u>Варіація №7(а)</u>

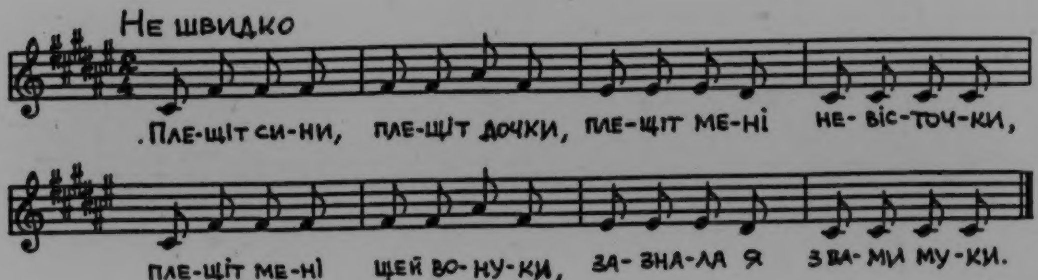

Що стосується мелодії №8, то її основний розмір вірша є рівномірним (7+7). Це одна з небагатьох мелодій записаних в мінорному ладі, а точніше *ля-дієз* мінор. Діапазон мелодії – 8 півтонів (мала секста).

Мелодія №8

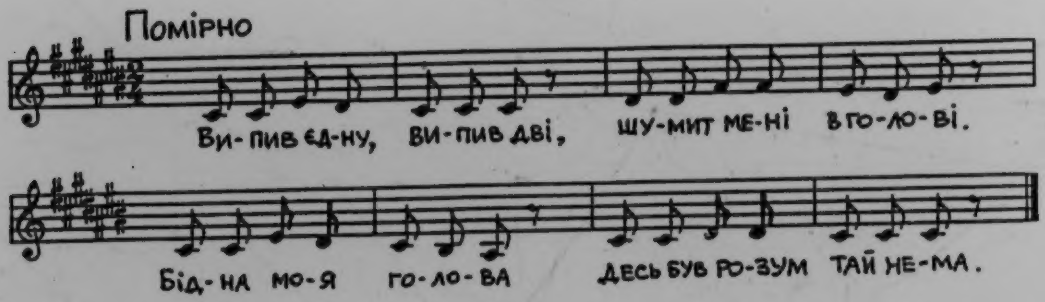

Вівади цієї мелодії виконуються в спокійному або помірному темпі і вкладаються в розмір 2/4. В них характерне використання цезури в кожному другому такті.

Дев'ята мелодія, яка виконується помірно у величальному стилі, записана в тональності *мі-бемоль* мажор і має нерівний двострофовий розмір вірша (10+11) з варіацією (9+11). Ритмічний розмір цієї вівади – 3/4, а діапазон виконання мелодії сягає 8 півтонів (мала секста).

Мелодія №9

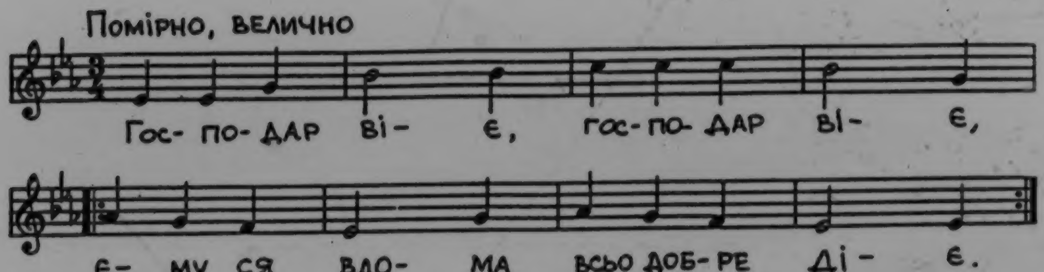

Що ж стосується мелодії №10, то вона виконується в тональності *ре* мажор і в тому ж розмірі 3/4. Діапазон виконання - 8 півтонів (мала секста), а віршовий розмір цієї мелодії (9+11).

Мелодія №10

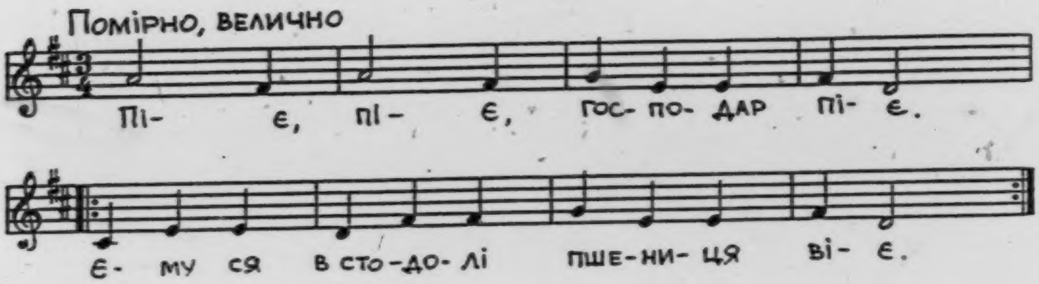

Мелодія №11 була записана в *мі* мажорі в розмірі 3/4. Вона має рівномірний розмір строфи 2(5+5) і виконується протяжно з діапазоном 7 півтонів (квінта).

Мелодія №11

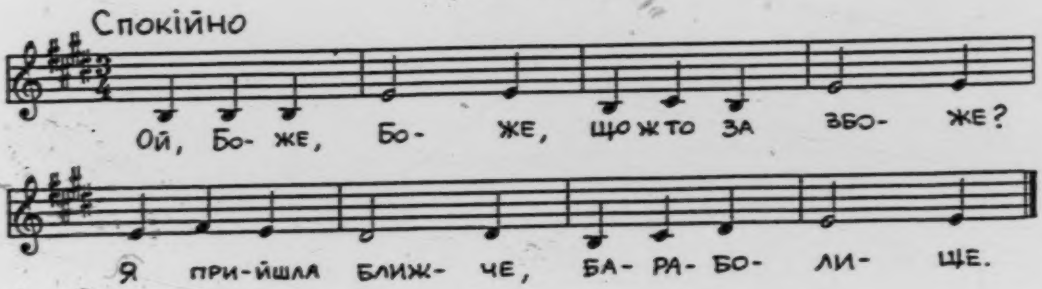

Мелодія №12 записана в *соль* мінорі, з двострофовим віршем (8+8), в якому перший рядок повторюється двічі. Вона виконується протяжно в розмірі 2/4. Мінорний лад та повільний темп мелодії співпадають з сумним змістом пісні, яка виконується під неї.

Мелодія №12

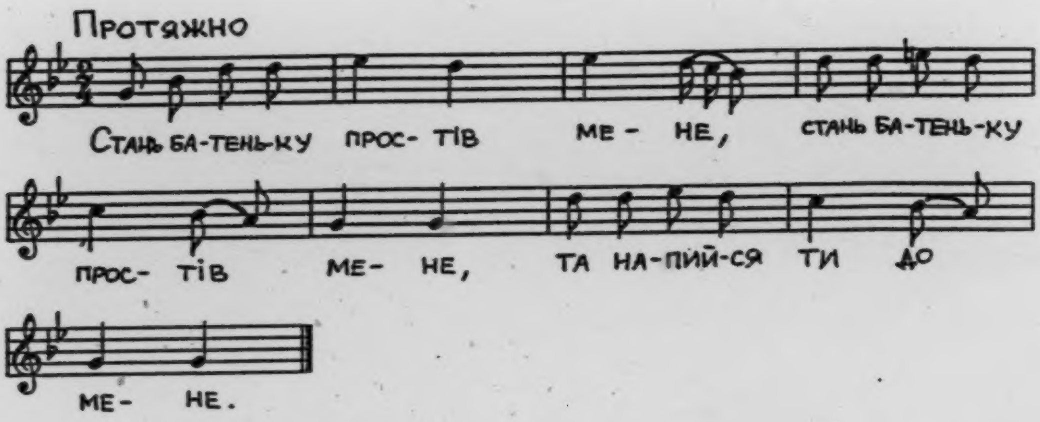

Діапазон цієї мелодії охоплює малу сексту, тобто 8 півтонів.

Мелодія №13 має постійний віршовий розмір (6+6) і була записана в тональності *соль* мінор. Виконується вона помірно в музичному розмірі 2/4 і знову ж таки більшість пісень цієї мелодії мають сумну та журливу тематику.

Мелодія №13

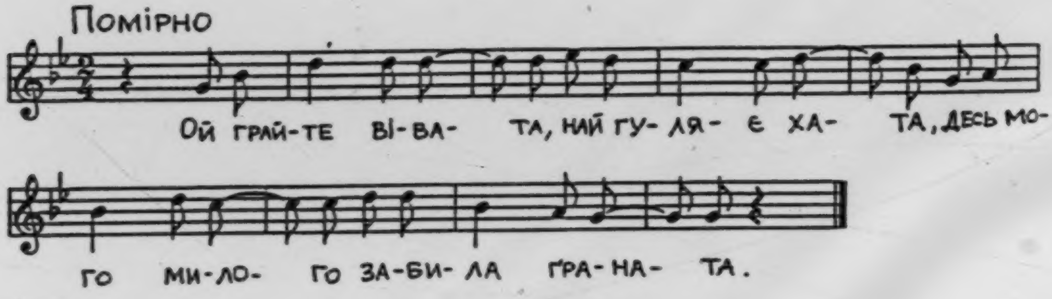

Характерною рисою цієї мелодії є затягування третього і п'ятого звуків мелодійної фрази, і це затягування повторюється у кожній

строфі. Діапазон виконнання цієї мелодії такий же, як і в попередньому випадку.

Чотирнадцята мелодія також записана в *соль* мінорі в розмірі 2/4, але на відміну від двох попередніх мелодій виконується вона швидко, грайливо. Оскільки вівада «А в суботу спала і в неділю спала» є жартівливого змісту, на перший погляд тут спостерігається певна невідповідність тексту й мелодії.[10] Але ближчий аналіз показує, що ця невідповідність якраз створює разючий контраст: сумне, тобто мінорне, забарвлення мелодії яскраво підкреслює сатирично-жартівливий зміст тексту пісні. Власне, цей художній ефект деколи використовується в жартівливих піснях.[11]

Мелодія №14

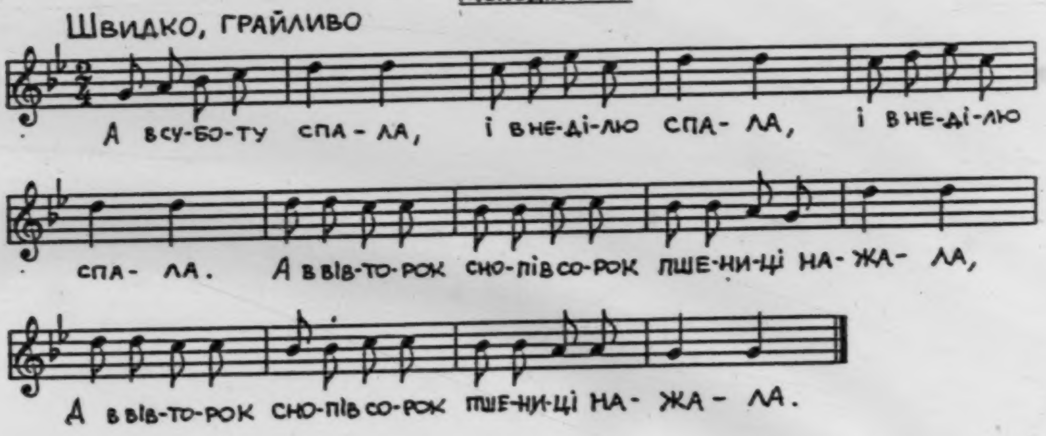

Вівади цієї мелодії мають нерівномірну форму вірша (6+6/8+6). Цікаво, що в цій пісні, яка виконувалася під час інтерв'ю, співачка двічі повторювала другий рядок, а також два останні рядки. Таке

---

[10] Як правило, мінорний лад мелодії відповідає сумному змісту пісні, а мажорний лад – жартівливому.

[11] Для прикладу можна навести пісню «Чи не той то Омелько». Див. Дей та Марченко, *Жартівливі пісні*, стор. 80.

повторення не є типовим явищем для музичного формату вівад. Можна припустити, що якщо би ця пісня виконувалася під час весілля, а не в домашній ситуації, то в ній не було би повторень.

Вівада про померлих батьків була виконана під мелодію №15, яка співається тужливо і протяжно в розмірі 3/4. В цій віваді застосовується досить рідкий віршовий розмір 2(10+7) з одною варіацією (10+6).

<u>Мелодія №15</u>

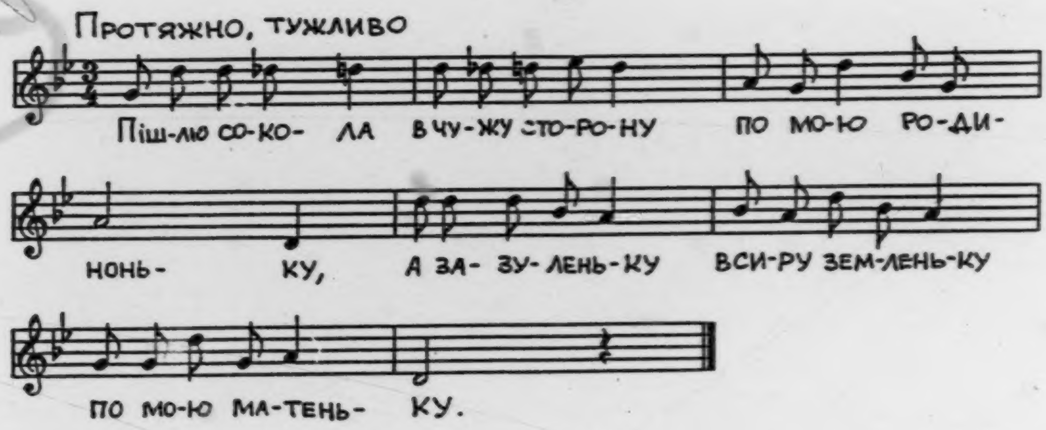

Записана ця мелодія була в *соль* мінорі і звертає на себе увагу використанням півтонів (особливо *ре-бемоль* з поверненням до *ре-бекар*). Відомо багато прикладів застосування в народних мелодіях знаків альтерації.[12]

---

[12] Аналізовуючи застосування знаків альтерації в народних піснях, А. Гуменюк пише: «Всі вони разом взяті активно впливають на ладову суть мелодій, вносять в них ладово-інтонаційні елементи, характерні для українського народного мелосу». Гуменюк, «Характеристика музичного матеріалу», стор. 57.

Мелодія №16 є досить цікавою з точки зору віршової будови, а також музичного виконання. Перша п'ятирядкова строфа має віршовий розмір (8+9/7+7+3), а друга строфа складається вже з семи рядків (9+9/10+10/8+8+4). З музичної точки зору, ця неоднорідність віршового розміру позначається на постійному використанні цезури в кінці кожної музичної фрази першої строфи.

<u>Мелодія №16</u>

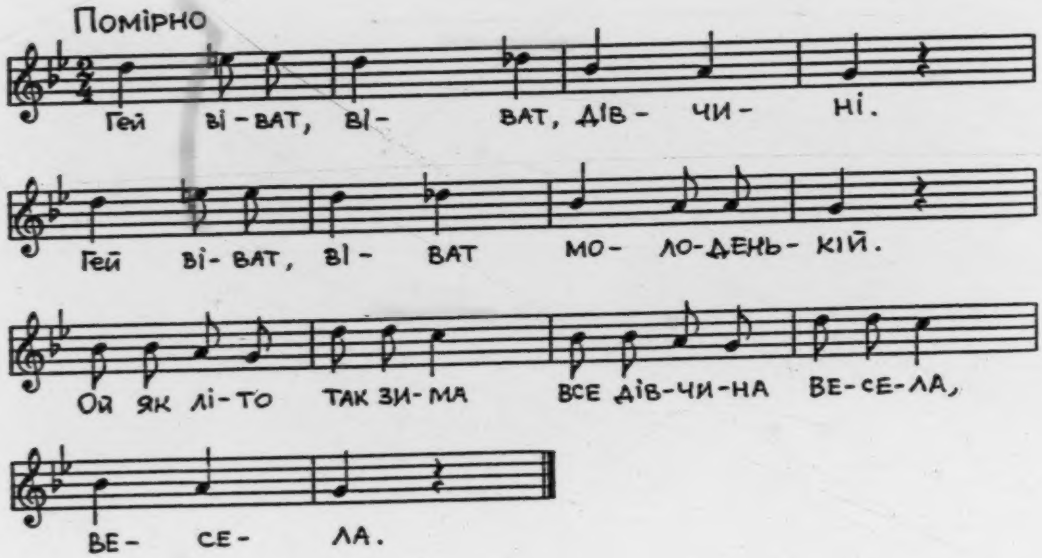

Ця пісня виконується помірно в розмірі 2/4 і була записана в *соль* мінорі з діапазоном виконання 9 півтонів (секста). Знову ж таки, у перших двох рядках використовуються півтони з допомогою знаків альтерації.

4.2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Весільні вівади українців Боснії не є унікальним явищем. Їх можна порівняти з подібними піснями («віватами»), які виконуються на весіллях в Україні та Канаді. Для цього порівняння будуть використанні відео-записи весіль в Україні з архіву катедри Гуцуляків при Альбертському університеті, а також три мелодії віватів зі збірника Климаша.

Перша мелодія була записана на весіллі в селі Карів Сокальського району Львівської області[13] і її співала одна із свах:

Мелодія №17

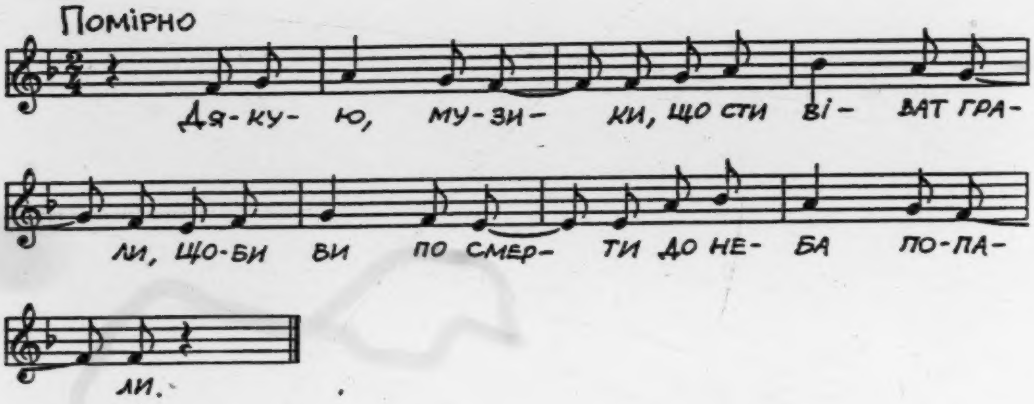

Ця мелодія була виконана у повільному темпі у тональності *фа* мажор з розміром 2/4, діапазон виконання охоплює 6 півтонів, тобто малу квінту. Віршевий розмір цього вівату - 2(6+6), але під час весілля ця

[13] Відеозапис весілля, зроблений Я. Ґолиновським і Л. Сабан, 5 серпня 1995 р. Село Карів Сокальського району Львівської обл., Україна. Далі - Відеозапис весілля в с. Карів.

мелодія виконувалась також в декількох варіаціях розміру строфи (6+7), (7+6). Цей віршевий розмір є той же, що і у мелодії №2 вівадів українців Боснії. Хоча ці дві мелодії і різняться між собою, але їхні основні принципи є однакові. Обидві мелодії виконуються в мажорному ладі в розмірі 2/4. Також в обох мелодіях перший такт є неповним з двома вісімками, а ритмічний наголос падає на третю та п'яту ноти музичної фрази, утворюючи цим самим синкопу. Іншими словами, можна прийти до висновку, що ці дві мелодії є музично однорідні.

Мелодія №18 також була записана на цьому ж весіллі у селі Карів. Її співала вже група жінок, включаючи ту ж сваху, що співала і попередній віват.

<u>Мелодія №18</u>

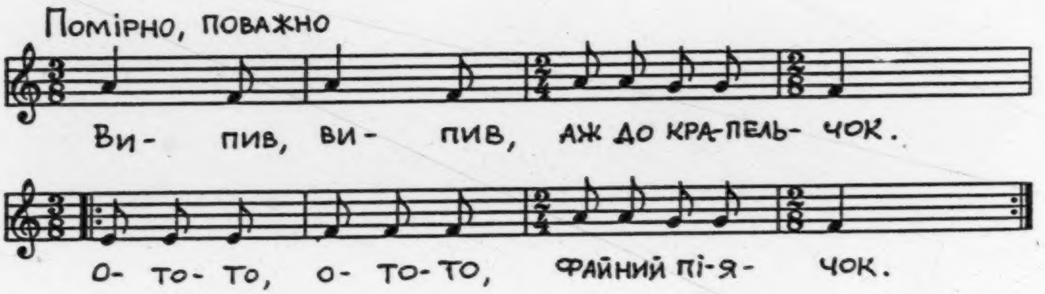

Ця мелодія також виконується в *фа* мажорі, але помірно і поважно. Її характерною ознакою є зміна музичного розміру з 3/8 на 2/4, а потім на 2/8 з поверненням до 3/8. Цей віват співається у віршовому розмірі (9+11) з діапазоном мелодії 5 півтонів (кварта). Якщо порівняти структуру вірша і музичні характеристики цієї мелодії з вищеописаною мелодією №9, то побачимо, що вони обидві виконуються в мажорній

тональності, помірно і поважно, мають ідентичний віршовий розмір, але відрізняються своєю ритмікою. Крім останнього компоненту, всі інші ознаки вказують на мелодійну та віршову спорідненість цих мелодій.

Ще один віват з України був записаний на весіллі у селі Міжріччя Сокальського району Львівської області.[14] Він також виконувався під час обряду дарування подарунків молодим:

<u>Мелодія №19</u>

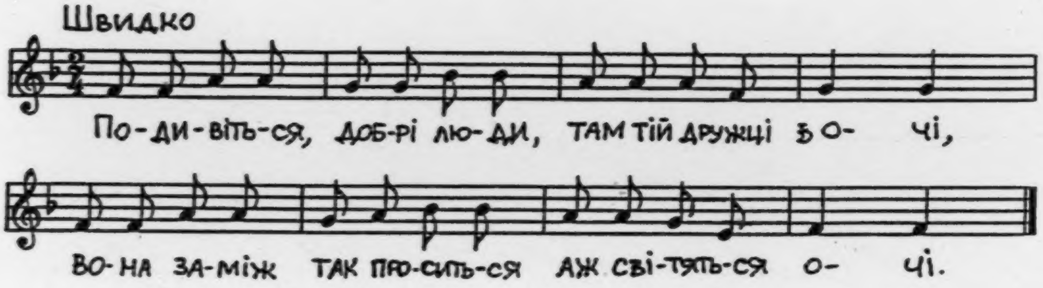

Аналіз цієї мелодії показує, що вона має «коломийковий» розмір вірша (8+6), виконується в швидкому темпі у *фа* мажорі з ритмічним розміром 2/4 і діапазоном 6 півтонів (мала квінта). Ці ознаки схожі з музичними характеристиками танцювальних пісень, а також подібні до мелодії №1 вівадів українців Боснії.

Порівняння трьох весільних віватів записаних в Україні з весільними вівадами українців Боснії показує однорідність музичних та віршових характеристик цих мелодій. Це свідчить про спорідненість

---

[14] Відеозапис весілля О. Турка та Р. Недоступ, зроблений А.Нагачевським, 29 липня 1995 р. Село Міжріччя Сокальського району Львівської обл., Україна. Далі - Відеозапис весілля в с. Міжріччя.

їхніх музичних основ для пісень, які виконуються під час обряду дарування.

Інших три приклади мелодій були зібрані в Канаді. Перші два івати були записані у містечку Форт Ривер, провінція Манітоба, у 1964 році. Перша мелодія має рівномірний віршовий розмір 2(6+6), виконується помірно у мінорному ладі в розмірі 8/8 з діапазоном виконання в чисту октаву.[15]

<u>Мелодія №20</u>

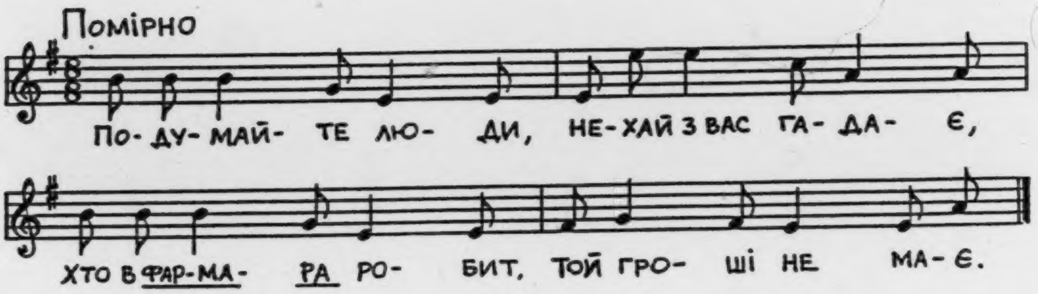

Якщо порівняти цю мелодію з мелодіями №2 і №17, то побачимо, що віршовий розмір, музичний лад, темп пісні та ритмічний акцент є дуже подібні.

Друга мелодія вівату записаного в Канаді, має «коломийковий» вірш (8+6), ритмічний розмір 2/4, діапазон 14 півтонів і виконується швидко в тональності *соль* мажор.[16]

---

[15] Klymasz, *An Introduction*, стор. 87.
[16] Там же, стор. 91.

Мелодія №21

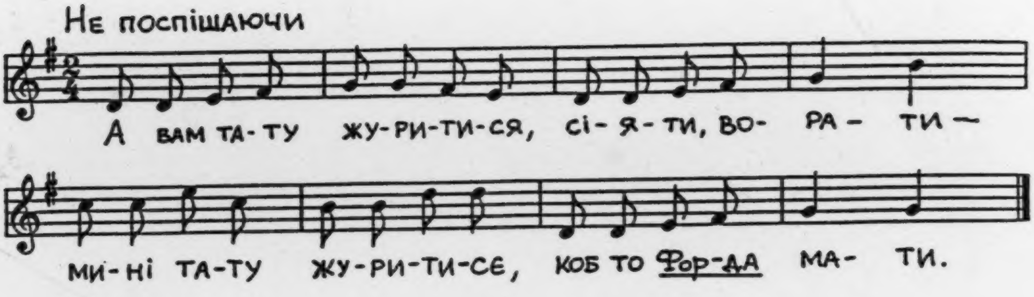

Ця мелодія по своїх музичних характеристиках споріднена з мелодією №22, яка була записана в м. Вінніпегосіс, провінція Манітоба:[17]

Мелодія №22

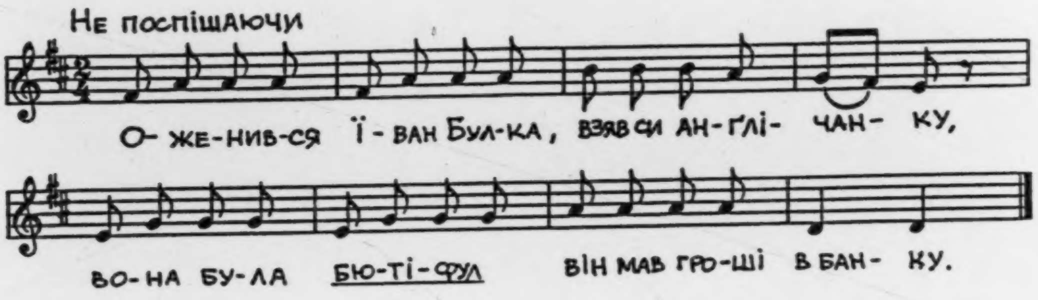

Обидві мелодії мають коломийковий розмір вірша (8+6), виконуються швидко в мажорному ладі в розмірі 2/4. Ці ознаки є подібні до мелодій №1 та №19, які були записані відповідно в Боснії та Україні. Іншими словами, можна говорити про музичну однотипність цих всіх мелодій, які виконуються під час обряду дарования.

[17] Там же, стор. 94.

4.3. ВИСНОВКИ

В підсумку треба сказати, що вівади українців Боснії відзначаються різноманітністю мелодій і віршового розміру. Переважна більшість пісень співається в мажорному ладі, хоча декілька вівад виконується в мінорі. В жодній з пісень немає переходу з одного ладу в інший (з мажору в мінор і навпаки). Як правило, мажорний лад відповідає жартівливому тексту вівади, а мінорний лад - сумному та журливому. В декількох випадках трапляється невідповідність тексту та мелодії, що створює художній контраст, який спеціально підкреслює сумний або веселий зміст пісні.

Найбільш популярним ритмічним розміром вівад є двохдольний (2/4), хоча трапляється і трьохдольний розмір (3/4). Різні мелодії виконуються в різних темпах, які включають протяжний, повільний, поважний, тужливий, спокійний, величний, швидкий та грайливий. Як правило, у вівадах відсутня внутрішня зміна темпу та ритмічного розміру, які є характерними рисами багатьох жартівливих пісень. З іншого боку, слід відзначити, що синкопований ритм є характерним явищем для таких весільних пісень, як вівади.[18] Мелодійний діапазон виконання вівад коливається від кварти до сексти, або від 5 до 9 півтонів, що вказує на мелодійну консервативність пісень.

Порівняльний підхід при аналізі зібраного музичного матеріалу по темі вівад українців Боснії допомагає краще зрозуміти музичні характеристики цих пісень, а також побачити наскільки вони

---

[18] Інтерв'ю з Б. Черевиком.

відрізняються від подібних пісень зібраних серед українського населення інших земель. Детальний погляд на три вівати, які співалися на весіллях в Україні, а також на три інших вівати записаних в Канаді показав музичну однорідність між цими мелодіями. Мелодії №1, №19, №21 і №22 мають коломийковий склад вірша (8+6), розмір 2/4, мажорний лад і виконуються в швидкому темпі.

В свою чергу, мелодії №2, №17 і №20 також мають подібні музичні характеристики: лад, темп пісні, музичний акцент та розмір строфи. Мелодії №9 та №18 обидві виконуються в мажорній тональності, в поважному темпі, мають той же віршовий розмір, але відрізняються своєю ритмікою. Крім ритмічного розміру, всі інші елементи показують на мелодійну та віршову спорідненість цих мелодій. Виходячи з даного порівняння можна твердити, що на українських весіллях в Боснії, Україні та Канаді під час обряду дарування співаються пісні подібного музичного характеру.

РОЗДІЛ 5. КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ХУДОЖНІ ПРИЙОМИ

Вівади мають свої характерні композиційні та художні прийоми. У вівадах гумористичної тематики основою художнього стилю і змісту є гумористичне сприйняття та відображення побутової дійсності. Стиль вівад складається з цілого ряду художніх елементів, починаючи від композиційної структури пісень і закінчуючи емоційним співвідношенням тексту й мелодії.

5.1. КОМПОЗИЦІЙНІ ФОРМИ ПІСЕННОЇ СТРУКТУРИ

Характерні форми пісенної будови вівад є діалогічна, самооповідальна (або монологічна), описова та комбінована (тобто, діалог з описом).[1] Не дивлячись на те, що ці форми композиційної структури є типовими для багатьох пісенних жанрів, у вівадах кожна з цих форм використовується з певною метою, що досягається самим змістом і відповідними поетичними прийомами в межах кожної пісні.

Діалогічна будова пісень багато в чому зв'язана з прадавніми обрядово-ігровими та хороводними піснями.[2] В багатьох випадках сюжет вівади розвивається з допомогою діалогів між героями (найчастіше хлопцем і дівчиною, або чоловіком та жінкою):

«Козаче, козаче,
Господь Бог з тобою!
Я ще молоденька,
Буду дівчиною».

---

[1] Дей, «Пісенний гумор», стор. 30.

[2] Обговорюючи цю тему, О. Дей зазначує: «Драматизація дії засобами діалогу й жестів характерна для багатьох календарно-обрядових форм народної поезії. Пісенні перекори та жарти між парубоцькими й дівочими громадами, між окремими кутками й вулицями сіл під час гулянок молоді теж сприяли виробленню пісень діалогічної композиції». Див. Там же, стор. 30-31.

«Молода дівчино,
Ти піди за мене,
Тобі буде ліпше,
Як у твої нени». (161)

Тут діалог передає картину умовлянь хлопця, щоб дівчина вийшла за нього заміж і її відмову, тому що вона «ще молоденька». В іншому прикладі, з допомогою діалогу не тільки подається розповідь про перехід подій (жінка пропила корову), але також малюється образ чоловіка-недотяпи, який, щоб догодити їй, старається представити це як позитивне явище:

«Що я, милий, зробила,
Зробила, зробила,
Я корову пропила,
Пропила, пропила?»

«Добресь, мила, зробила,
Зробила, зробила,
Що корову пропила,
Пропила, пропила.

Най не ходе, не бече,
Не бече, не бече.
Най нам стріхи не смече,
Не смече, не смече». (255)

Такий діалог розповідає про поведінку та дії героїв, а також змальовує їхні характеристики і портрети.

В одній з пісень, за допомогою діалогу висміюється парубок-ледар, який не хоче робити:

Кажуть мені: «До телят!»
«В мене ноженьки болят».
Кажут мені: «Рубай дров!»
«А я слабий нездоров».
Кажут мені: «До Марусі!»

«Зараз, зараз, но зберусі!» (259)

З кожною фразою вищеподаного діалогу подається гумористичне змалювання головного героя цієї пісні, якого завжди щось болить, коли треба працювати, але як тільки мова заходить про відвідини дівчини, то він вже готовий іти. Іншими словами, композиційний засіб вживання діалогу допомагає створити конкретний художній образ героїв, а також розповісти про розвиток подій. Слід зазначити, що у відношенні до загального числа зібраних вівад, виключно діалог вживаєтья у порівнянно малій кількості пісень.[3]

Найчастіше у вівадах вживається самооповідальна форма композиційної структури. Розповідь ведеться від першої особи (тобто «я» або «ми») і основні герої пісні розповідають слухачам про себе, про свої дії, пригоди, звички, почуття і т.д. У вівадах, які розповідають про самий обряд дарування, часто пісня співається від імені того, хто дарує:

Дарую тя мій синочку,
Правою рукою,
Щоб за тобов щастя плило,
Як вода рікою.

Дарую тя, мій синочку,
Дарую, дарую,
Дай ти Боже якнайліпше,
Я тя не жалую. (1)

В цих прикладах, пісні, які співаються від імені батька або матері, описують їхні дії («дарую тя, мій синочку»), а також передають їхні

[3] Для порівняння, треба сказати, що діалогічна форма композиційної структури дуже поширена у жартівливих піснях. Див. Там же, стор. 31-33.

побажання своїм дітям. Це ж стосується побажань або розповідей близької родини:

Ой женися, брате,
Женися, женися,
Тільки вважай, брате,
Щоби не втопився.

Не дивися, брате,
Чи широка роля,
Но дивися, брате,
Щоби добра доля. (145)
****
Ми сестри, ми сестри,
У купці ми росли,
Такі часи прийшли,
Що ми ся розійшли. (142)

Ця ж форма композиції допомагає краще показати і висловити почуття батьків, братів, сестер чи членів родини, які приходять дарувати молодим:

Закувала зазуленька
У зеленім гаю,
Яка рада я, весела,
Що невістку маю. (2)
****
Братово, братово,
Брата мого взяла,
Ти мені за брата
Не подякувала. (147)

В іншому прикладі молодий у вигляді монологу розповідає про те, що його батьки не змогли приїхати на весілля:

Ой зайшов я жити
До чужого краю,
Тут не маю батьків,
А я ся вінчаю.

Клякну перед вівтар
Та й си нагадаю,
Про свою країну,
Там родичів маю. (212)

Тут, розповідь від імені молодого дуже ефективно передає його почуття і цим самим викликає у слухачів співчуття і симпатію до нього. Ті ж почуття жалю асоціюються з піснями, які співаються від імені дівчини, що одружуючись покидає хату своїх батьків:

Повідалась, мамцю,
Що ми ся не збудиш,
Я ж тобі казала,
Ще плакати будеш.

Ще будеш плакати,
Будеш нарікати,
Як тя буде єдна
Ложка зоставати. (187)
****
Як ся я від мами
Свої вибирала,
То і під порогом
Тріска заплакала. (184)

Як бачимо, у вівадах самооповідальна форма пісенної структури допомагає не тільки описати чи прокоментувати обряд даровання, але також висловити особисті почуття і переживання основних героїв весільної драми.

Що ж стосується вівад жартівливої тематики, то в них також часто використовуються розповіді самих персонажів. Наприклад, слухаючи про особисті пригоди героя нижчеподаної вівади, слухач відразу ж уявляє собі образ парубка-невдахи:

Троха їхав, троха плакав,
Док сі возик розкалатав,
Як заїду на долину
Там сі сяду відпочину.

Заїхав я коло броду
Там дівчина брала воду.

Я за нею задивився,
Аж ми возик поломився.

Не жаль мені того воза,
Коби була дівка гожа,
А то крива і горбата,
Ще й до того пелехата. (234)

Оскільки пісенна розповідь сюжету вівади ведеться від першої особи однини (так як було би у звичайній розповіді), це допомагає створити у слухачів почуття загальної довіри до співаків, що є дуже важливим явищем при виконанні пісень для аудиторії.

В інших піснях жартівливого характеру комічний ефект досягається шляхом самохарактеристики, в якій із серйозним виглядом герої розповідають про свої вчинки, які варті осуду. Найчастіше власне через це протиріччя і розкривається комічно-сатирична суть образу. Цей прийом є дуже ефективним у змалюванні образу поганого господаря або господині:

Дала мені мати корову
Та й на мою бідну голову,
До корови треба рано встати,
А я люблю до полудня спати. (251)

Часто, щоб надати пісні більш жартівливого змісту, ці розповіді включають комічні і гротескні деталі, або перебільшення:

Як почала хату замітати,
Так влетіла квочка до хати.
Так побила мені горшки, миски,
Вивернула дитину з колиски. (252)

Нерідко у вівадах вживається такий художній прийом, коли розповідач, рекламуючи себе або свою роботу, включає негативні деталі, які власне призводять до зворотнього ефекту:

А я така господиня -
Два городи, єдна диня.
Два городи підливала,
Єдну диню викохала. (225)
****
Посіяла не віяла,
Розчинила не сіяла,
Поставила хліб на лаву,
Сама пішла на забаву.

Як вернулася з забави,
А розчина попід лави.
Сама стала тай думаю,
Як розчину позбираю. (226)

Ці розповіді самих же героїв показують їхні невдалі господарські здатності в сатиричному плані.

Дуже подібна картина створюється під час розповіді пияків про їхні пригоди та пристрасть до горівки.

Ой пив же я в понеділок,
Ой пив же я і вівторок,
А в середу, як сирота,
То вже висів коло плота. (228)
****
Горівочко моя мила,
Я би тебе щодня пила,
Я би тебе випивала,
Щоб ти мені честь віддала. (230)
****
Кажуть люди, що я пияк,
Горівки не пив я.
За горівки півлітрівки
Штири дні косив я. (112)

Ці пісні, малюючи гумористичні портрети головних персонажів, одночасно висміюють їхні недоліки.

Як показують всі вищеподані приклади, композиційна форма монологічного типу є надзвичайно ефективна для передання слухачеві тих емоцій і почуттів, які переживають на весіллі молоді, їхні батьки, родина та всі присутні. З іншого боку, розповіді самих героїв вживаються у багатьох жартівливих вівадах для зображення сатири та комічності тих ситуацій, в які потрапляють головні персонажі. За допомогою вживання прямої мови розповідь ніби надає описуваному більшої вагомості, чим збільшується ефект комічності подій. Самооповідання є однією з найпопулярніших пісенних форм у вівадах.

На відміну від монологічного типу, у вівадах описового типу розповідь про події ведеться від третьої особи, тобто стороннім оповідачем. У вівадах зміст яких торкається дарування, описова форма пісенної структури допомагає прокоментувати дію обряду.

Ой став місяць на полудни
Колує, колує.
Як ся файно подивити,
Як мама дарує. (2)
****
Дідусьо старенький
Люльку припалює
Та своїм онукам
Дарунки дарує. (148)

В іншому прикладі описовий прийом допомагає відчути почуття даруючих:

Сестра віддаєся
Вся вбрана в біленько,
Братчик їй не скаже,
Що кроїт серденько. (146)

Треба відзначити, що у вівадах про обряд дарування, описовий спосіб застосовується набагато менше, ніж монологічний.

Що стосується вівад жартівливого характеру, то описова форма розповіді використовується частіше. В таких піснях, як правило, змальовуються комічні події, які сталися з головними героями пісень:

Ішов хлопець молоденький,
Ішов до Марічки,
Кітка єго напудила
Та й помер без свічки. (32)
****
Ой чий же то парубочок,
Що ся парубоче,
Єдну штанку закотив,
Друга ся волоче.

Єдну штанку закотив,
Друга ся волоче,
Єдну дівку полюбив,
А друга ся просе. (52)

Оцінка цих пригод стороннім оповідачем надає опису багатьох сатиричних характеристик.

Описовий стиль є також ефективним засобом у жартівливих піснях про зовнішній вигляд людей:

З лисим добре панувати,
З лисим добре жити,
Бо як сядеш до вечері
Не треба світити. (68)
****
Кукуруза не сапана,
Фасоля сі луще,
Пелехата віддається,
Кострубата друще. (72)
****
В нашого пастуха
Дуже довгі вуха,
Бо він ся народив,

Як була посуха. (178)

Цим способом змальовуються сатиричні образи парубків-нехлюїв, дівчат, які не дбають за собою, або ж гумористичні портрети лисих, вусатих, вухатих і т.д.

Часто описова форма пісень вживається у жартівливих піснях з використанням імен головних героїв, тобто коли розповідається про Івана, Марину і т.д.:

Ой що ж ми ту за Іван,
Що він ходе сміхом,
Коромислом підв'язався,
Підперезав міхом. (56)
****
За Іваном, за Іваном
Питаються дружки,
Іван сидить під столом,
Нахлепався юшки. (57)
****
На нашій церковци,
Світиться баньочка,
Іван з Марусею[4] -
То гарна парочка. (172)

Як бачимо, описова форма пісенної структури також часто використовується у побудові вівад. Вона дає слухачам нагоду почути зображення подій з точки зору стороннього оповідача. З допомогою цієї форми подається коментування обряду дарування, розповідається про гумористичні події, а також дається сатиричне зображення головних героїв пісень.

Остання, комбінована форма композиції вівад, також час від часу використовується в цих піснях. Суть цієї форми в тому, що

[4] В цій віваді можна міняти імена людей.

діалоги персонажів подаються разом з описом або коментарями оповідача. Наприклад, так як у цій віваді:

Оженився козак
Та й буде бідити,
Взяв собі нетягу,
Не хтіла робити.

А як піде в поле,
Нещасная доле,
Голова ї болит.
Ше і колька колит.

«Ой іди, нетяго,
Ой іди додому,
Звари вечеряти
Мені молодому».

Прийшов я додому,
Сміття по коліна,
А моя нетяга
Лежит, як відміна.

«Ой вставай, нетяго,
Давай вечерати,
Бо я наробився,
Хочу спочивати». (200)

Окрім поєднання в ній діалогової та описової форм, ця вівада цікава ще й тим, що в ній відбувається зміна голосу оповідача. Спочатку розповідь ведеться в третій особі, а в передостанній стрічці вже козак сам розповідає про себе.

Комбінований тип побудови вівад є найбільш ефективним у розповідях про негаразди у сімейному житті, тобто суперечки, сварки та інше. Уривок із однієї вівади подається, як приклад цього прийому:

А в вівторок рано
Я іду з гуляння, (двічі)
А мій милий чорнобривий
Йде з поля з орання. (двічі)

«Ой, мужу, ж, мій мужу,
Що я учинила. (двічі)
Несла Тобі обідати
Та й нім заблудила». (двічі)

«Жінко, ж, моя жінко,
Не кажу нічого. (двічі)
Дай но, дай но вечеряти,
Чи не маєш чого?» (двічі) (277)

Хоча розповідь і ведеться самою жінкою, проте включення у цю розповідь прямої мови обох героїв надає цій віваді більш ефективного звучання. З допомогою комбінованої форми композиції у вівадах подається більш обширний опис подій, із монологами або діалогами героїв, а також ставленням до подій основного розповідача. Також цей засіб допомагає слухачеві краще уявити картину описаних подій.

5.2. ДОВЖИНА ВІВАД

Декілька слів варто сказати про довжину вівад. Дуже часто окрема вівада складається з однієї строфи. Якщо це стосується якоїсь дії, то в цих випадках відразу ж подається основна зав'язка сюжету і його розв'язка:

А хто з ким - я з кумою,
Кума в ліс, а я за нькою.
Кума в ліс, я в ліщину,
Я ся куми не покину. (231)
****
А у тебе чорні вочі
Ше і чорні брова.
Буду тебе я кохати
До самого гроба. (82)
****
Колисала баба діда
Від вечері до обіда.
Від вечері до смерку,
В тіїм самім кожуху. (233)

Часто в однострофових вівадах зображується тільки якась окрема деталь, яка і складає суть пісні. Це найчастіше стосується вівад жартівливого змісту, в яких даються короткі пісенні карикатури:

Ой не смійся, дівчинонько,
З мого капелюха,
Бо я тобі не сміявся,
Що ти клаповуха. (67)
****
Ой не сідай коло мене -
Буде мені встидно,
Я дівчина, як калина,
А ти, як страшидло. (69)
****
Як ідете, хлопці, в танец
Беріть бука в руки,
Бо в нашої сусідоньки
Зуби, як у суки. (71)

Загалом ці вівади є досить ефективні і стислі з художньої точки зору, тому що в них у чотирьох рядках майстерно зображено те, на що в інших випадках використовується декілька строф. Це вміння коротко подати якусь розповідь, влучно висловити свою думку або стисло намалювати пісенну карикатуру завжди цінилося серед весільних свах та слухачів цих вівад.[5]

У більшості випадків вівади складаються з двох і більше строф. Як правило, у таких піснях сюжет є набагато складнішим, ніж в однострофових вівадах, або ж розгортання сюжету подається в більш просторішій словесній формі. В середньому вівада складається з двох до чотирьох строф, як у наступних двох прикладах:

Ой ходив я до дівчини
Аж чотири рази,

[5] Інтерв'ю №3 з Н. Слочук.

Вона мені показала
Усі перелази.

«Сюда будеш заходити,
Туда виходити,
А там будеш утікати,
Як тя будуть бити». (34)

В цій віваді розповідається про залицяння хлопця до дівчини і про те, що вона показала йому, де є всі перелази. Друга пісня має трохи довшу сюжетну лінію:

Коло мої хати
Зацвили блавати,
Хтіли мене тато
Восени віддати.

А тато хотіли,
А я не хотіла,
Я своїм старостам
На то відповіла.

«Не косіть травиці,
Бо сіна не буде,
Не в'яжіть ми світа,
Бо життя не буде». (192)

Тут розвиток сюжету йде по висхідній лінії: зав'язка подається в першій строфі, потім у другій строфі показано головний конфлікт між татом та дочкою («А тато хотіли, а я не хотіла»), і в останній строфі наступає розв'язка (дівчина дає відмову старостам парубка). Цікаво, що розвиток подій у цій віваді прямо концентрується на головній проблемі, не подаючи ніяких другорядних деталей (наприклад, опису парубка або чому іменно дівчина не хотіла з ним одружуватись).

Під час запису польових матеріалів вдалося зібрати декілька довших вівад, найдовша з яких складалася з одинадцяти строф. В цих

довших піснях описуються вже декілька подій або персонажів, і часто поперемінно використовуються різні композиційні форми, тобто вживається комбінована форма. Використання всіх цих художніх прийомів пояснює набагато більший формат цих вівад.

В підсумку відносно довжини вівад, слід відзначити, що в цій праці розглядаються вівади довжиною від однієї до одинадцяти строф. Багато вівад є однострофні і в них у стислій, короткій формі подається короткий опис якоїсь події або гумористичний нарис про головного героя пісні. Найбільша кількість вівад складається з двох, трьох або чотирьох строф. Цього формату є достатньо, щоб розгорнути невеличкий сюжет пісні з описами персонажів та їхніх дій. Поряд з цим, у довгих вівадах подається ширша картина подій з використанням різних композиційних та художніх прийомів.

5.3. ХУДОЖНІ ТА ПОЕТИЧНІ ПРИЙОМИ

Крім чотирьох форм композиційної структури, які допомагають розвернути основний сюжет розповіді, у вівадах також вживається такий художній прийом, як звернення до головних персонажів пісень. Цим способом досягається ефект прямого зв'язку між співаками та тими, до кого вони звертаються.

Подивися, Ганю,
Як пташки співають,
Над тобом ангели
Віночок тримають. (191)
****
Не шуми, ліщино,
Та й не розвивайся,
Ой не плач, дівчино,

Та й не віддавайся. (190)

Зміст цих вівад може бути серйозним і повчальним, так як у вищеподаних вівадах, але часто звернення може бути і у піснях жартівливого характеру:

Чи я тобі не казала,
Дурний Гарасиме,
Не женися ти з богачков,
Вона тя покине. (58)
****
Дивная новина:
«Де ти спиш, Марина?»
«Там десь коло мами
Дригаю ногами». (173)

І в першому, і в другому випадках застосування звернення, як художнього прийому, допомагає слухачам ближче сприйняти ці вівади.

У вівадах широко використовуються різнорідні художньо-поетичні прийоми, такі як протиставлення, гіпербола, повтори, паралелізми, наверствування та ін. Що стосується вівад жартівливого змісту, то одним з основних поетичних прийомів, які застосовуються в них є контрастування. Якщо придивитися ближче до цього питання, то можна побачити, що в самій природі сатири та гумору закладені різні протиставлення. Наприклад, коли в пісні йде мова про якісь відхилення від прийнятих в суспільстві норм поведінки, то навіть тоді слухач співставляє це з установленими правилами і нормами реального життя. Якщо ж детально глянути на поетичні прийоми контрастування у вівадах, то можна побачити, що цей ефект досягається з допомогою композиції, певного підбору героїв та їх характерів, а також застосовуючи розповіді про їх зовнішність, поведінку, дії, звички і т.д.

Часто гумористично-сатиричне контрастування створюється з допомогою протиставлення героїв пісні на подружній основі (чоловік і жінка), віковій (старий і молода або навпаки), родинній (невістка і свекруха, жінка і кума), любовній (милий і нелюб) і соціальній (бідна і багатий, багата і бідний). Ось декілька прикладів використання цього прийому:

А я молоденький
Стару жінку маю,
Не піду нікуда,
Бо ї ся встидаю. (175)
****
Ой не сідай коло мене -
Буде мені встидно,
Я дівчина, як калина,
А *ти, як страшидло*. (69)
****
Хлопец *білий*, дівка *чорна*,
Та й зробили собі жорна,
Як зачали крупи дерти
Треба було з сміху вмерти. (219)
****
Я - *Гриць*, ти - *Маринка*,
В мене яйці, в тебе ринка,
Як підемо на долинку
Будем бити яйці в ринку. (234)

В цих випадках деколи подається близький до ідеального опис позитивного образу, а негативний образ відтворюється засобом сатиричного портрету і гумористичної характеристики.

В деяких вівадах жартівливої тематики спостерігається доведення контрастного зображення аж до нереальних розмірів і тоді ця розповідь звучить, як небилиця. В цих випадках сюжет вівад

включає деякі неправдоподібні моменти, які у протиставленні з реальним життям не роблять ніякого сенсу:

Ой що ж ми ту за Іван,
Що він ходе сміхом,
Коромислом підв'язався,
Підперезав міхом.

Мав він ставок на печі,
Черпав воду сапом,
Ловив рибу грабельками,
Стріляв мухи маком.

Ставок му ся запалив,
Риби погоріли.
Запалили щупака,
У гай полетіли. (56)
****
В мене когут під шопи
Наніс яєць дві копи,
А я яйці продам,
Жидам довжок віддам. (260)

В першому прикладі подається цілий перелік неможливих дій головного героя, а в другому - неможлива подія (когут несе яйця). Застосовуючи контрастування, в цих піснях ефективно будуються образи героїв-недотеп або брехунів і розкриваються характери цих персонажів.

Поряд з протиставленням героїв пісні, для побудови контрасту часто вживаються контрастні дієслова або ситуації. Для ілюстрації цього прийому яскравим зразком може послужити уривок з однієї вівади:

А в суботу спала,
І в неділю спала, (двічі)
А в вівторок снопів сорок
Пшениці *нажала*. (двічі)

В четвер молотила,

В п'ятницю <u>сушила</u>, (двічі)
А в суботу <u>вивіяла</u>,
В неділю <u>*пропила*</u>. (двічі)

В понеділок рано
<u>Пішла в корчму пити</u>, (двічі)
А мій милий чорнобривий
<u>*Пішов волочити*</u>. (двічі)

А в вівторок рано
<u>Я іду з гуляння</u>, (двічі)
А мій милий чорнобривий
<u>*Йде з поля з орання.*</u> (двічі) (277)

Тут надзвичайно вдало застосований прийом контрастування з допомогою дієслів та абсолютно протилежних ситуацій. Як бачимо, контрастування виступає у вівадах в найрізноманітніших формах, допомагаючи досягнути гумористично-сатиричне освітлення дійсності.

Що стосується застосування тропів[6] у вівадах, насамперед слід розглянути літоту[7] та гіперболу[8]. Ці поетичні прийоми є ефективними засобами загострення художнього образу і посилення гумористичного враження, бо вони контрастують з реальною дійсністю. Літота найкраще використовується для висміювання нероб, ледарів, п'яниць та гультяїв. Ось, наприклад, яку влучну і гумористично-наповнену характеристику можна дати поганій господині за допомогою літоти:

А я така господиня –
Два городи, єдна диня.
Два городи підливала,

[6] Тропи (однина – *троп*) – це поетичні прийоми, які застосовуються в літературі; слово або вираз вжитий у переносному, образному значенні. Див. О.Лесин та В.Пулинець, *Словник літературознавчих термінів* (Київ: Наукова думка, 1971), стор. 433.

[7] Літота – це показ з художньою метою ознак якогось предмета чи явища в нарочито зменшеному вигляді. Див. Там же, стор. 224.

[8] Гіпербола – це різке перебільшення якихось рис людини, предметів або явищ, їх кількості, розмірів, сили тощо, щоб надати зображуваному виняткової виразності, загостреності, з метою виявлення емоційності, захоплення або презирства. Див. Там же, стор. 89.

Єдну диню викохала. (225)

Інший приклад розповідає про жінку, яка страшенно багато наробилася після того, як натерла горстку конопель.

Як узялася я три дни,
Та й горстку потерла.
Бідна ж моя головонька
Аж троха не вмерла. (106)

З допомогою літоти дається гумористичний опис жінки, яка не може дати собі ради в полі. Цей приклад є ще цікавим і тим, що в ньому одночасно використані і літота (в перших двох рядках) і гіпербола (в останніх двох).

Що ж стосується гіперболи, то цей троп допомагає створити у вівадах винятково яскраву гумористично-сатиричну картину подій. Для прикладу, щоб висміяти жінку-п'яницю, яка не знає міри у питті, значно перебільшуються її здатності до пиття:

А в нашого свата, свата,
Мальований сволок.
Я не піду додомоньку
Док не вип'ю сорок.

А в нашого свата, свата,
Мальована присьба,
Я не піду додомоньку
Док не вип'ю триста. (111)

В іншій віваді за допомогою методу гіперболізації подій створюється ще одна гумористична картина:

Як почала хату замітати,
Так влетіла квочка до хати.
Так побила мені горшки, миски,
Вивернула дитину з колиски. (252)

Цікаво що при вживанні літоти чи гіперболи, для слухача, напевно, достатньо буде однієї або двох влучно сказаних деталей, щоб вловити гумористичний тон розповіді. Як бачимо, ці тропи вдало використовуються для комічно-сатиричного зображення персонажів та подій вівад.

Оскільки вівади є дуже різноманітні в тематичному плані[9], в них вживаються такі поетичні прийоми, які знаходимо в різних пісенних жанрах. Для прикладу, можна розглянути вживання у вівадах психологічного паралелізму. Цей прийом є дуже популярним у лірично-побутових піснях, але набагато рідше трапляється в жартівливих піснях.[10] Як правило, паралелі зустрічаються у вівадах, як зачини для створення ефекту наростання якості, дії чи почуття. Найчастіше ці порівняння робляться з елементами оточуючої природи, що надає вівадам ліричного забарвлення, як також закладає підвалини для подальшої ритміки, римування і емоційної настроєнності пісні. Загалом вівади, в яких використовується паралелізм, можуть бути будь-якого змісту. Для прикладу, ці вівади описують обряд дарування або почуття даруючих:

<u>Ой став місяць на полудни</u>
<u>Колує, колує</u>.
Як ся файно подивити,
Як мама дарує.

<u>«Закувала зазуленька</u>
<u>У зеленім гаю,</u>
Яка рада я, весела,
Що невістку маю». (2)

---

[9] Для детальнішого ознайомлення про тематику вівад див. Частину 3.
[10] Дей, «Пісенний гумор», стор. 45.

****
Зелена пшениця,[11]
А жовте колосся,
Жаль ня компанія,
Що розходимося. (150)

Іншими яскравими прикладами вівад перевитих поетичним паралелізмом можуть бути пісні про залицяння та любовні відносини між хлопцями та дівчатами:

Ой зелена конюшина
Не хоче кінь пасти.
Кортит мене до дівчини,
Як злодія вкрасти. (23)
****
Ой згоріла стирта сіна
На білім пісочку,
А хто ж мені молодому
Вишиє сорочку. (26)
****
Маку сію, маку сію,
А він мені сходит,
Люблю того козаченька,
Що до мене ходит. (47)

В нижчеподаних прикладах паралелізм в перших рядках пісні дозволяє слухачеві побудувати образні асоціації між природою та фізичним або душевним станом героїв (явір похилився - козак схилився; дубочок похилився - козак зажурився; косив траву і отаву - любив дівчину низьку і біляву).

З гори високої
Явір похилився,
Козак до дівчини
Знизенька *схилився*. (160)
****
Зелений дубочку,
Чого похилився?
Молодий козаче,
Чого *зажурився?* (198)

---

[11] Інший варіант цієї вівади починається «Червона калина, а жовте колосся».

****

Ой косив я траву, траву,
А тепер отаву,
Ой любив я дівчиноньку
Низеньку, біляву. (42)

Цікавим поетичним прийомом є застосування постійного паралелізму із встановленими заспівами:

Ой кувала зазуленька
В лісі на пеньочку,
Прийди, прийди, мій миленький
Вишию сорочку.

Ой кувала зазуленька
В хаті на загаті,
Прийди, прийди, мій миленький,
Бо я сама в хаті.

Ой кувала зазуленька
В лісі на горісі,
Прийди, прийди, мій миленький
Нікого не бійсі. (44)

Як бачимо, тут кожна строфа починається з фрази «Ой кувала зазуленька», а також повторюється кожний третій рядок («Прийди, прийди, мій миленький»). Поряд зі зміною місця знаходження зозулі (в лісі на пеньочку, в хаті на загаті, в лісі на горісі) міняється також причина запрошення миленького в гості (вишию сорочку, бо я сама в хаті). В цій віваді майстерно поєднується поетичний прийом паралелелізму зі стилістично-композиційним прийомом вживання заспівних фраз.

У декількох вівадах вживається такий стилістичний прийом, як «вступна» мелодична фраза, тобто повторення початкового тексту

першої строфи у наступних строфах.[12] Ці фрази важко назвати «формулами-зачинами», бо вони не втратили свого текстового значення в цих вівадах. У вівадах найчастіше ці вступні мелодичні фрази стоять тільки на початку строф (1-2 рядки), так як у цих прикладах:

<u>Ой чия ж то дівчинонька</u>
Знається пишити?
До сорочки рукава,
Не знає пришити.

<u>Ой чия ж то дівчинонька</u>
В тії білій душці?
Вона сидить за столом,
Як жаба в капусті.

<u>Ой чия ж то дівчинонька</u>
В червоній спідници?
Витріщила вона очі
Як жаба в кирниці. (65)
****

<u>Я тому не винна,</u>
<u>Що перина зимна.</u>
Зачекай до Петра
Вона буде тепла.

<u>Я тому не винна,</u>
<u>Що перина зимна.</u>
Яку мама мала
Таку мені дала. (216)

---

[12] Ось що пише на цю тему А.Іваницький у його дослідженні про весільні пісні: «Багато наспівів весільних пісень починається з повторення початкового тексту. В такому випадку з'являється «вступна» мелодична фраза, яка носить відтінок заспіву... Крім «вступної» фрази, наспів може мати ще одну заспівну фразу, так звану *формулу-зачин.* Це, певно, найбільш давня форма, коли строфа починається заспівними словами на зразок «А з руточки дві квіточки», «Лежали берви бервінкові» тощо. Такий заспів не в'яжеться за смислом з подальшим текстом, а є в наш час жанровим показником. Колись він мав, судячи з усього якесь магічне значення, але в міру ослаблення первісних вірувань віра у заговірні формули вивітрилася у віках, їх зміст загубився». Див. Іваницький, «Музика українського весілля», стор. 60-61.

Ф. Колесса в свою чергу відзначив, що «в весільних піснях рідко подибуємо рефрени-приспівки (такі прикметні для колядок), зате бувають у них заспіви , наприклад, «Лежали берви бервінкові», «А з руточки дві квіточки» і т.п.» Див. Колесса, *Українська усна словесність,* стор. 73.

Як бачимо, ці фрази допомагають розвинути міні-сюжет кожної окремої строфи пісні, але ці маленькі сюжети безпосередньо змістовно зв'язані між собою. Інколи повторяються перший та третій рядки строфи, як вступні фрази.

Не тому я прийшла,
Щоби їла, пила,
А тому я прийшла,
Щоби веселила.

Не тому я прийшла,
Що ся в пєцу пече,
А тому я прийшла,
Що з борідки тече. (153)
****
За Іваном, за Іваном
Питаються дружки.
Іван сидить під столом,
Нахлепався юшки.

За Іваном, за Іваном
Питаються свахи,
Іван сидить під столом,
Гризе костомахи. (57)

У цих вівадах поворот або розвиток подій трапляється відповідно тільки у другому та четвертому рядках, бо перший та третій залишаються без зміни.

Якщо говорити про такі тропи, як метафора[13] та поетичне порівняння,[14] то слід зазначити, що у зібраних вівадах немає

[13] Метафора - один з основних тропів: слово або словосполучення, яке розкриває сутність і особливості одного явища через перенесення на нього схожих ознак і властивостей другого явища; при цьому прямі ознаки поєднуються з переносними. Див. Лесин та Пулинець, *Словник*, стор. 237.
[14] Порівняння - часто вживаний поетичний прийом створення образності: пояснення одного предмета або явища за допомогою іншого, подібного до нього, в якому потрібна авторові риса виступає дуже яскраво. Див. Там же, стор. 327.

застосування метафори, але деколи вживається поетичне порівняння. В цих випадках герої пісень прирівнюються до предметів природи:

А я молоденький,
Як явір в болонню,
Женися, братчику,
Я тя не бороню. (141)
****
Віддаєш ня, мамцю,
Віддаєш, віддаєш,
Як ту конопельку
У болото пхаєш...

Віддаєш ня, мамцю,
Як рожову квітку,
А дай мені, мамцю,
Соловія клітку. (189)

Тут у порівнянні вживається форма «як», за якою йде назва предмету (хлопець, як явір; дівчина, як конопелька або як рожева квітка). Застосування порівняння, як поетичного прийому, допомагає слухачам створити асоціацію з образами природи.

Крім вищеназваних стилістичних і художніх засобів, у вівадах подекуди вживаються, так звані, «шаблонні строфи». В цих випадках текст віради побудований таким чином, що в ньому можна замінити одне слово (звичайно іменник) і пісня дістане інакше забарвлення. Цей спосіб найчастіше використовується у вівадах про дарування, де замінюється назва члена родини (тато - мама, батенько - матінка, брат - сестра) та в жартівливих вівадах, де можна змінити імена головних героїв.

Щоб проілюструвати перший випадок, розглянемо популярну віваду, яка співається для батьків:

Ой став місяць на полудни

Колує, колує,
Як ся файно подивити,
Як тато дарує. (1)

Тут заміна одного слова («тато» на «мама», «сестра» чи «братчик») коментує іншу подію в самому обряді. Той же ефект досягається при заміні назви того, хто отримує подарунок в наступній віваді:

Дарую тя, мій синочку,
Правою рукою,
Щоб за тобов щастя плило,
Як вода рікою. (1)

При заміні фрази «мій синочку» на «моя дочко», «любий брате», «моя сестро», «товаришко» тощо, змінюється зміст пісні, описуючи дарування вже іншої особи.[15]

Що стосується жартівливих вівад, то заміна імен головних персонажів дає нагоду заспівати цю пісню іншим людям. Наприклад,

На нашій церковци,
Світиться баньочка,
Іван з Марусею -
То гарна парочка. (172)

Тут, якщо замінити «Іван з Марусею» на «Павло та Марина», то можна заспівати її вже іншим людям. Інший приклад, стосується дівчини:

Дивная новина:
«Де ти спиш, Марина?»
«Там десь коло мами,
Дриґаю ногами». (173)

В цьому випадку ім'я «Марина» можна замінити на «Галина», «Калина» та ін. Оскільки, це слово знаходиться в кінці рядка і грає важливу

[15] При огляді записаних весіль можна помітити широке застосування цих «шаблонних строф». Наприклад: Відеозапис весілля в с. Тернополє; Відеозапис весілля в с. Нова Тополя; Відеозапис весілля в Кемроуз; Відеозапис весілля в Едмонтоні.

роль у складанні ритму вірша та рими, необхідно, щоб те дівоче ім'я на яке воно буде замінено, співпадало з ним не тільки по кількості складів, але мало те ж закінчення «-ина».

В іншому прикладі, ім'я хлопця стоїть або на початку, або наприкінці рядка в орудному відмінку однини:

> За Іваном, за Іваном
> Питаються дружки.
> Іван сидить під столом,
> Нахлепався юшки. (57)

В цій віваді заміну можна зробити набагато легше, бо багато двохскладових чоловічих імен в орудному відмінку закінчуються на «-ом», «-ем», наприклад, Петро - Петром, Павло - Павлом, Ігор - Ігорем тощо. Використання цих шаблонних строф робить пісні універсальними з текстової точки зору, тому що їх можна виконувати для різних осіб вживаючи їх особисті імена.

5.4. ВИСНОВКИ

Ця частина праці показує, що у вівадах українців Боснії вживається цілий ряд композиційних, художніх, стильових та поетичних засобів. Серед композиційних форм пісенної будови найбільш популярними є монологічна та комбінована, проте також вживаються діалогічна і описова форми. Часто у вівадах використовуються такі художньо-стилістичні прийоми, як пряме звернення і протиставлення.

Довжина вівад коливається від однієї до одинадцяти строф, хоча в середньому вівади мають від двох до чотирьох строф. Що стосується поетичних тропів, то найчастіше вживаються літота,

гіпербола і порівняння, які в більшості можна знайти у вівадах жартівливого змісту, а також прийом паралелізму, більш придатний до вівад на лірично-побутову тематику. Серед стилістичних прийомів, слід відзначити вжиток вступних мелодичних фраз, заспівів та «шаблонних строф». Внаслідок цього аналізу можна прийти до висновку, що у вівадах вживаються різні композиційні та художні прийоми, що вказує на їхнє поетичне багатство.

БІБЛІОГРАФІЯ

Українською, російською та русинською мовами:

Арсень, Б., упор. *Український співаник. 100 пісень з нотами.* Одеса: 1910.

Боплан, Г. «Весільні звичаї українців у першій половині XVII століття». У збірці *Весілля,* кн. 1, упор. М. Шубравська, стор. 64-67. Київ: Наукова думка, 1970,

____________. *Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн.* Київ: Наукова думка, 1990.

Борисенко, В. *Весільні звичаї та обряди на Україні.* Київ: Наукова думка, 1988.

Василенко, З., упор. *Закарпатські народні пісні.* Київ: Видавництво Академії Наук УРСР, 1962.

Вовк, Хв. *Студії з української етнографії та антропології.* Прага: Український громадський видавничий фонд, 1928; передрук, Київ: Мистецтво, 1995.

Возняк, М. *З життя і творчості Івана Франка.* Київ: Наукова думка, 1955.

Гнатюк, В. «Етнографічні матеріяли з Угорської Руси», т. 4. *Етнографічний збірник.* Львів: Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ), 1910.

____________. «Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності». *Записки Наукового товариства ім. Шевченка,* т. 50. Львів: НТШ, 1902.

Головацкий, Я. *Народные песни Галицкой и Угорской Руси.* ч. I-III. Москва: 1878.

Гринченко, Б. *Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях,* т. 3. Чернигов: 1900.

Гроцкий, Й. *Положення українців у Боснії.* Львів, 1910; місце перевидання невідоме.

Гулак-Артемовський, О. *Народні українські пісні з голосом.* Київ: 1868.

Гуменюк, А. «Характеристика музичного матеріалу». У збірці *Жартівливі пісні,* упор. О. Дей та М. Марченко, стор. 52-59. Київ: Наукова думка, 1967.

Дей, О. та М. Марченко, упор. *Жартівливі пісні.* Київ: Наукова думка, 1967.

Дей, О. «Пісенний гумор українського народу». У збірці *Жартівливі пісні,* упор. О. Дей та М. Марченко, стор. 9-51. Київ: Наукова думка, 1967.

Демуцький, П. *Народні українські пісні в Київщині.* Київ: 1905.

Залеська Онишкевич, Л. *Сучасне українське весілля в Північній Америці.* Прінстон, Ню-Джерзі: Перші стежі, 1995.

Здоровега, Н. *Нариси народної весільної обрядовості на Україні.* Київ: Наукова думка, 1974.

Зєлик, І. «Українці в Югославії». В книзі *Українські поселення: довідник,* ред. А. Мілянич, стор. 186-200. Нью-Йорк: Український соціологічний інститут, 1980.

Іваницький, А. «Музика українського весілля». У збірці *Весільні пісні,* кн. 1, упор. М. Шубравська, стор. 54-69. Київ: Наукова думка, 1982.

Калиновский, Г. *Описание свадебных украинских простонародных обрядов в Малой России и в слободской украинской губернии, також и в великороссийских слободах, населенных малороссиянами, употребляемых.* Санкт-Петербург: 1777.

____________. «Опис весільних українських простонародних обрядів. 1777». У збірці *Весілля,* кн. 1, упор. М. Шубравська, стор. 68-74. Київ: Наукова думка, 1970.

Квітка, К. *Народні мелодії з голосу Лесі Українки,* ч. 1 і 2. Київ: 1917.

Кирчів, Р. «Цінна пам'ятка української етнографії та фольклористики». Передмова до книги Й. Лозинський. *Українське весілля.* Київ: Наукова думка, 1992.

Колесса, Іван. «Галицько-руські народні пісні з мелодіями». *Етнографічний збірник,* т. 11. Львів: 1901.

Колесса, Філярет. «Народні пісні з галицької Лемківщини. Тексти й мелодії, зібрав, упорядкував і пояснив Ф. Колесса». *Етнографічний збірник,* т. 30–40. Львів: 1929.

________. *Українська усна словесність.* Львів: накладом фонду «Учітеся, брати мої!», 1938; перевидання, Едмонтон: Канадський інститут українських студій, 1983.

Косенко, В. *Старовинні українські народні пісні та романси.* Київ: Музична Україна, 1955.

Кречко, М., упор. *Закарпатські народні пісні.* Ужгород: Каменяр, 1959.

Кулжинский, И. *Малороссийская деревня.* Москва: 1827.

Лавренко, Д., упор. *Пісні про кохання.* Київ: 1864.

Лесин, О. та В. Пулинець. *Словник літературознавчих термінів.* Київ: Наукова думка, 1971.

Лозинський, Й. *Українське весілля.* Київ: Наукова думка, 1992.

Ломова, М. *Етнографічна діяльність І. Франка.* Київ: Наукова думка, 1957.

Ляхович, М. *Народні пісні українців Боснії, Хорватії і Воєводини.* Ужгород: Просвіта, у друці.

Максимович, М. *Малороссийские песни.* Москва: 1827.

Марунчак, М. «Українці в Югославії – найстарша українська еміграція», *Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі, Югославії.* Вінніпег: 1969, стор. 43–55.

Матеріяли до українсько-руської етнології, т. 19–20. Львів: НТШ, 1927.

Маховець, Л., упор. *Давній український гумор і сатира.* Київ: Наукова думка, 1959.

Овад, П. «Передмова». У перевиданні Й. Гроцький, *Положення українців у Боснії,* стор. 3. Львів, 1910; місце та рік перевидання невідомі.

Охримович, В. «Значение малорусских свадебных обрядов и песен в истории эволюции семьи». *Этнографическое обозрение* 4 (1891), стор. 44-105.

Повесть временных лет, т. 1. Москва-Ленинград: Академия Наук СССР, 1950.

Рамач, Л. «Українці в Боснії», *Русини-українці в Югославії.* Вінніпег: 1971, стор. 47-58.

Рильський, М., ред. *Українська народна поетична творчість,* т. 1. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії, 1958.

Рошкевич О. та І. Франко. «Обряди і пісні весільні люду руського в селі Лолин Стрийського повіту». В збірці *Весілля,* кн. 2, упор. М. Шубравська, стор. 73-124. Київ: Наукова думка, 1970.

Рудницький, Я. *Матеріяли до українсько-канадійської фолкльористики й діялектології,* т. 1. Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1956.

Скрипка, В. «Весільні пісні», *Українська, чеська та словацька народна лірика: Історико-порівняльне дослідження.* Київ: Наукова думка, 1970.

Сумцов, Н. «К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу». *Киевская старина* I (1886).

____________. *О свадебных обрядах, преимущественно русских.* Харьков: 1881.

____________. «Религиозно-мифическое значение малорусской свадьбы». *Киевская старина* 3 (1885).

Тимко, О. *Наша писня,* 4 книги. Кн. 1-3, Руски Керестур: Руске слово, 1953-1954; кн.4, 1988; інтеґральне видання, Нови Сад: Руске слово, 1989.

Франко, І. «Огляд праць над етнографією Галичини в XIX в.» В праці М. Возняк. *З життя і творчості Івана Франка,* стор. 233-245. Київ: Наукова думка, 1955.

Червінський, І. «Сватання, весілля і родини у люду руського на Русі Червоній, описане мешканцем цього краю. 1805». У збірці *Весілля,* кн. 1, упор. М. Шубравська, стор. 75-78. Київ: Наукова думка, 1970.

Чубинский, П. *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим обществом,* т. 4. Санкт-Петербург: 1877.

Шубравська, упор. *Весілля,* 2 книги. Київ: Наукова думка, 1970.

____________, упор. *Весільні пісні,* 2 книги. Київ: Наукова думка, 1982.

___________, упор. *Весільні пісні.* Київ: Дніпро, 1988.

Шухевич, В. «Гуцульщина», ч. 3. *Матеріяли до українсько-руської етнольоґії,* т. 5. Львів: НТШ, 1902.

Юзвенко, В. та М. Яценко, упор. *Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра.* Київ: Наукова думка, 1965.

Іншими мовами:

Amend, R. and C. Singh. *Marriage Songs.* London: Routledge & Kegan Paul, 1985.

Biegeleisen, H. *Wesele.* Lwów: nakladem autora, 1937.

Bystroń, J. *Polska pieśń ludowa.* Wybór: Bibljoteka narodowa, ser. 1, No. 26.

Czerwiński, I. "Swactwa, wesela i urodziny u ludu Ruskiego na Rusi Czerwonej, przez obywatela tamtego kraju opisane." *Nowy pamiętnik warszawski. Dziennik historyczny i polityczny, tudzież nauk i umiejętności,* t. 18. Warszawa, 1805.

Dundes, A. *The Study of Folklore.* Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1965.

Fischer, A. *Rusini: Zarys etnografiji Rusi.* Lwów-Warszawa-Kraków: 1928.

Geryk, J. *Slovenské ludové piesne z Púchovskej doliny,* t. 1-2. Bratislava: 1922, 1926.

Glassie, H., E. Ives, and J. Szwed. *Folksongs and Their Makers.* Bowling Green, Ohio: Bowling Green University, 1970.

Klymasz, R. *An Introduction to the Ukrainian-Canadian Immigrant Folksong Cycle.* Ottawa: National Museums of Canada, 1970.

Kocipiński, A. *Piesni, dumki i szumki ruskoho naroda na Podoli, Ukraini i w Malorossyi, spysani i pereloženi pid musyku Ant. Kocipińskom.* Kijów: 1862.

Kolberg, O. "Wesele." *Pokucie, obraz etnograficzny,* cz. 1. *Dzieła wszystkie,* t. 29. Kraków: nakładem autora w drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1884; перевидання, Wrocław-Poznań: Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 1962, стор. 224-336.

Kubijovyč, V., ed. *Encyclopedia of Ukraine,* v. 1. Toronto: University of Toronto, 1984. S.v. "Bosnia," by O. Horbach and R. Miz.

Lasitzki, J. *De Russorum, Moscovitorum et Tartarorum religione, sacrificiis nuptiarum, funerum ritu. Spirae libera civitate veterum Nemetum excudebat Barnardus d'Albinus, 1632.*

Loziński, J. *Ruskoje wesile.* Przemyśl: 1835.

Nettl, B. *The Study of Ethnomusicology.* Chicago: University of Illinois Press, 1983.

Pawliczko, A. *Ukraine and Ukrainians throughout the World.* Toronto: Shevchenko Scientific Society, 1994.

Poladian, S. "The Problem of Melodic Variation in Folksong." *Journal of American Folklore* 103 (1991), стор. 204-211.

Roszkiewicz, O., I. Franko. "Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego we wsi Lolinie pow. Stryjskiego." *Zbiór wiadomości do antropologii krajowej.* Krakow: Wydawnictwo Komisyi Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1886, стор. 3-54.

Ternoway, O. "The Traditional Ukrainian Wedding." In *Our Legacy: History of Smoky Lake and Area.* Smoky Lake, Alberta: Smoky Lake and District Cultural and Heritage Society, 1983, стор. 35-38.

Vovk, Kh. "Rites et usages nuptiaux en Ukraine." *L'Anthropologie* 2, 3 (1891,1892).

Żegota, P. *Pieśni ludu ruskiego w Galicyi,* 2 tomy. Lwów: 1839-1840.

ПОЛЬОВІ МАТЕРІАЛИ

ІНТЕРВ'Ю

Анна Брилак і Анна Пецюх
Інтерв'ю Володимира Бойчука з Анною Брилак і Анною Пецюх. 3 квітня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Михайло Ляхович
Телефонне інтерв'ю Володимира Бойчука з Михайлом Ляховичем. 18 серпня 1997 р. Едмонтон-Торонто, Канада.

Павло Масловський
Інтерв'ю Володимира Бойчука з Павлом Масловським. 10 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Надя Слочук
Інтерв'ю №1 Володимира Бойчука з Надьою Слочук. 2 лютого 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Інтерв'ю №2 Володимира Бойчука з Надьою Слочук. 5 лютого 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Інтерв'ю №3 Володимира Бойчука з Надьою Слочук. 10 липня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Інтерв'ю №4 Володимира Бойчука з Надьою Слочук. 15 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Мирослав і Марія Тихоступ
Інтерв'ю Володимира Бойчука з Мирославом і Галиною Тихоступ. 8 листопада 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Браєн Черевик
Незаписане інтерв'ю Володимира Бойчука з Браєном Черевиком. 14 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

ВІДЕОЗАПИСИ ВЕСІЛЬ

Весілля в Боснії:

Відеозапис весілля П. Барщевського та Ю. Щерби, зроблений І. Доскачем. 5 серпня 1990 р. Село Тернополє Прєдорського району, Боснія.

Відеозапис весілля в родині Бачинських. 6 жовтня 1990 р. Село Нова Тополя Банялуцького району, Боснія.

Весілля в Канаді:

Відеозапис весілля С. Думича і Г. Планчак, зроблений М. Коцабою. 12 липня 1996 р. Кемроуз, Альберта, Канада.

Відеозапис весілля П. Головатого і Т. Комарніцкі, зроблений Т. Тихоступом. 3 серпня 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада.

Весілля в Україні:

Відеозапис весілля О. Турка і Р. Недоступ, зроблений А. Нагачевським. 29 липня 1995 р. Село Міжріччя Сокальського району Львівської області, Україна.

Відеозапис весілля зроблений Я. Ґолиновським і Л. Сабан. 5 серпня 1995 р. Село Карів Сокальського району Львівської області, Україна.

ДОДАТОК 1

ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ ВІВАД

1. ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

1 - дарують батьки
2 - дарує брат / сестра
3 - дарують рідні
4 - дарують приятелі / товариші
5 - розлука з товаришами
6 - журба за (померлими) батьками

2. ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

7 - про весілля
8 - відповідь свахам на їхні пісні
9 - забава / бажання погуляти
10 - про Коломию і «коломию»
11 - жартівливі про молодих, дружбів, старостів

3. ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

12 - залицяння хлопця / парубоцтво
13 - залицяння дівчини / дівоцьке життя
14 - жартівливі вівади про хлопця
15 - жартівливі вівади з іменем хлопця
16 - жартівливі вівади про дівчину
17 - жартівливі вівади з іменем дівчини
18 - жартівливі вівади про зовнішній вигляд
19 - про любов та кохання
20 - дочка залишає батьків
21 - дівчина на відданню
22 - бідна дівчина
23 - має іншого хлопця / дівчину
24 - журба за милим / милою
25 - вороги / плітки / нелюби
26 - нарікання на погану долю

4. ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ.

27 - подружнє життя
28 - сварки / бійки / лайки
29 - зла свекруха

5. ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК.

30 - погана господиня
31 - поганий господар
32 - жінка п'є / пропиває
33 - чоловік п'є / пропиває
34 - про горівку і пиття
35 - позасімейні любовні стосунки

6. ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ.

36 - добрий хлопець
37 - добра дівчина
38 - добрий господар
39 - добрі якості людини

7. РІЗНІ ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

40 - жартівлива критика міста / села
41 - різна мудрість
42 - пригоди
43 - «масні» пісні / непристойні пісні
44 - жартівливі про священників

<u>ДОДАТОК 2</u>

ТЕКСТИ ТА МЕЛОДІЇ ЗІБРАНИХ ВІВАД

<u>МЕЛОДІЯ №1</u>

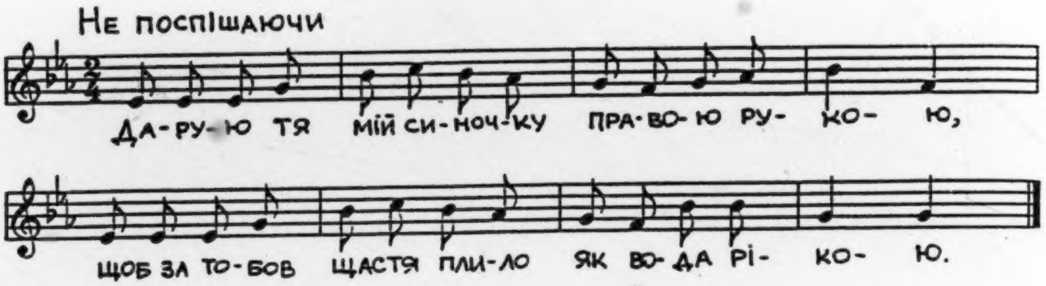

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

<u>Дарують батьки</u>
1.
«Світе місяць на полудни
Колує, колує,
Тепер мене[1] рідний тато
Дарує, дарує».

«Дарую тя, мій синочку,
Правою рукою,
Щоб за тобов щастя плило,
Як вода рікою.

Дарую тя, мій синочку,
Бо більше не маю,
Щобис ти ся так любили,
Як ангели в раю.

Дарую тя, мій синочку,
Дарую, дарую,
Дай ти Боже якнайліпше,
Я тя не жалую.

Дай ти, Боже якнайліпше,
Добру долю мати,
Щоби ви сти не ходили
До мами плакати».

---

[1] «Мене» може бути замінено на «його» або «її».

****

2.
Ой став місяць на полудни
Колує, колує.
Як ся файно подивити,
Як мама дарує.

«Така гарна зозуленька
У зеленім гаю,
Яка тепер я щаслива,
Бо невістку маю.

Закувала зазуленька
У зеленім гаю,
Яка рада я, весела,
Що невістку маю.
****

3.
Ой став місяць на полудни
Колує, колує,
Як ся файно подивити,
Як тато дарує.

«Дарую тя, мій синочку,
Правою рукою.
Щоби тобі щастя плило,
Як вода рікою».
****

Дарують приятелі / товариші

4.
Компанія моя мила,
Компанія з міста,
Маю брата рідненького,
Будеш ми невістка.

Компанія моя мила,
Компануй зо мною,
Маю брата рідненького,
Будеш братовою.

Як не схочеш рідненького
Маю по родині,
Такой будеш, компанія,
Братовою нині.
****

5.
Дарую тя, товаришко,

Дарую, дарую,
Дай тя Боже якнайліпше
Я тя не жалую.

Дарую тя, товаришко,
Правою рукою,
Щоб до тебе щастя плило,
Як вода рікою.

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Про весілля

6.
А що ж ми то за весілля
Зо два дни, зо три дни,
Шоби було дві неділи —
Було би порєдне.
****

Відповідь свахам на їхні вівади

7.
Хтів ти мені заспівати
Та й тя ся не вдало,
Бо великий писок маєш
Та й тя не складало.
****

8.
Ой ти мені заспівала,
Ой то так не ладно,
Розпустила ту пащеку,
Як колесо радно.
****

9.
А то ж мені заспівала,
То мені не мило,
Бодай тобі в самім горлі
Язик відкрутило.
****

10.
Чогось ся я розспівала
Буду вже плакати,
Мене буде мама бити,
А тато тримати.
****

11.
Якась біда заспівала,
Та й далі не вміла,

Коли вийшла на вулицю
Вовка напудила.
****
12.
«Чому свахи не співають?»
«Рідкі зуби мають».
«Треба глини замісити,
Зуби поліпити».
****

Забава / бажання погуляти

13.
Так є зимно, так є зимно,
Душа замерзає.
Зараз ся я розігрію,
Бо музика грає.
****
14.
Ви, музики, грайте, грайте,
А дівчата чуйте,
Ви, музики, йдіть додому,
Дівчата - ночуйте.
****
15.
Я музиці вараниці,
Я музиці сира,
Щоби мене до музики
Охота зносила.
****
16.
А там в мене на городі
Виросла калина,
Я би собі погуляла,
Якби не дитина.

Я калину вирубаю,
Та й спалю, та й спалю.
Я дитину заколишу
Сама погуляю.
****
17.
Тепер мені погуляти,
Коли ми ся хоче.
Коли мені головоньку
Ніхто не клопоче.

Тепер мені погуляти,

Тепер мені спокій.
Закі мені лиха доля
Не латає боки.

Тепер мені погуляти,
Коли рідна мати,
І постеле, і покриє:
«Лягай, сину, спати».
****
18.
Ой летіли горобці,
Сіли на солому,
Ще єдної заспіваєм
Та й підем додому.

Ой летіли горобці,
Сіли на загату,
Ще єдної заспіваєм
Та й підемо спати.
****

<u>Про Коломию і «коломию»</u>

19.
Коломия, Коломия,
Коломия місто,
В Коломиї такі дівки,
Як пшеничне тісто.

Коломия, Коломия,
Як в полі ворота,
Коломию кожний знає
І кожна сирота.
****
20.
«Коломия», «коломия»
Ще й «коломийочка»,
Кости б ми ся розсипали,
Якби не сорочка.

«Коломия», «коломия»,
По горі ходила,
Злізла з гори на долину
Води ся напила.

Як я тую «коломию»
Зачую, зачую,
Через тую «коломию»

Дома не ночую.

Як зачую «коломию»,
Як зачую банду,
Покинув бим дівчиноньку
Аби яку ладну.
****

21.
Як зачалась „коломия"
Та у мого свата,
Так п'ятами танцювали,
Вийшла костомаха.

Як зачали „коломию"
На весіллю грати,
Зіставив я рідну жінку
Та й зачав тікати.

А у тії „коломиї"
Ніхто не танцює.
Тілько єдна молодичка,
То троха гальмує.

Дівки в нашій „коломиї"
Підмастили п'яти,
Щоби в тії „коломиї"
Легше обертати.
****

Жартівливі вівади про молодих, дружбів, старостів

22.
Наш староста падав з моста
Аж штани ся дерли,
А свахи ся так сміяли,
Мало не померли.

Варилиха загоріла,
А староста впився.
Нещасливий той господар,
Що на них спустився.
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Залицяння хлопця / парубоцтво

23.
Ой зелена конюшина
Не хоче кінь пасти.

Кортит мене до дівчини,
Як злодія вкрасти.
****

24.
Ой кину я ціп на тік
Батіжок тоненький,
А сам піду до дівчини
Хлопець молоденький.
****

25.
З того боку на там той бік
Поставлена кладка,
Носив хлопець до дівчини
Солодкії ябка.

А він дурний носив, носив,
А я мудра їла,
Прийшла зима, яблук нема,
А я відповіла.
****

26.
Ой згоріла стирта сіна
На білім пісочку,
А хто ж мені молодому
Вишиє сорочку?

Єдна дала ниточок,
Друга полотенця,
Трета шила-вишивала
Від щирого серця.

Трета шила-вишивала
Чорними нитками,
Щоби мене пізнавала
Межи парубками.
****

27.
Ой прийшов я до дівчини,
Казали ми сісти,
Дали мені з решета
Бараболі їсти.

А я їм, і не їм
Та й ся поглядаю,
На полиці вараниці
Я на них моргаю.
****

28.
Ой мав же я дві дівчині,
Обі Катерині,
Єдна сидит на горбочку,
Друга на долині.

Я до тої на горбочок
Дрібний лист напишу,
А до тої на долину
Сам ся поколишу.
****
29.
Ішов Гриць з вечерниць
Темненької ночі.
Сіла біда на воротях
Викотила очі.
****
30.
Як ішов я через село
Всюда си світило.
Там де я мав повернути
Там ся загасило.

Там де я мав повернути,
Файку закурити,
Там стояло три козаки
Хтіли мене бити.

Єден каже: «Свату, свату»,
Другий каже: «Куме»,
А вже третий макогоном
Поза вуха суне.

А коби то макогін,
Ще й палка залізна,
Як ми всунув поза вуха
Аж шкіра облізла.

Ой тікав я по межи
Та й через городи,
Замотався в гарбузиння
Та й наробив шкоди.

Як зійшлися писарі
Зачали писати,
А я мусів штани дерти
Гарбузи латати.

або

Як зачали старі баби
Коцюбами гнати,
А я мусів штани дерти
Гарбузи латати.

Єден гарбуз залатав,
А другий зашию,
А ще третим гарбузом
Тарах бабу в шию.
****

31.
Посіяв я нецки-гречки
Решето ячменю,
Питаються мене дівки,
Чо я ся не женю.

Нашо ж мені женитися,
Нашо ж мені жінки,
Коли мені молодиці
Приносять горівки.
****

32.
Ішов хлопець молоденький,
Ішов до Марічки,
Кітка єго напудила
Та й помер без свічки.
****

33.
Давай мати вечеряти,
Давай мати живо,
Бо мені так до дівчини,
Як тобі на жнива.
****

34.
Ой ходив я до дівчини
Аж чотири рази,
Вона мені показала
Усі перелази.

«Сюда будеш заходити,
Туда виходити,
А там будеш утікати,
Як тя будуть бити».
****

35.
Нащо мені женитися,
Нащо мені жінки?

Люблять мене молодиці
І молоді дівки.

Ой женила мене мати,
Женила, женила.
На четверо коромисло
На мені зломила.

А я собі парубочок
Так ся парубочу,
В носі булька, в зубах люлька
Ще й плакати хочу.
****

36.
А я собі полюбила
Біду кривоногу,
То не може обувати
Чобота на ногу.
****

37.
Ой вийду я на вулицю,
Та й стану, та й стану.
Одне несе пироги,
А друга сметану.

Я сметану вип'ю, вип'ю,
Пироги в кишеню,
Наробив я вашій мамі,
Я ще ся не женю.
****

38.
Ой прийшов я до дівчини,
Жиди ми ся снили,
Питаєся дівчинонька:
«Що будем робили?»
****

39.
Ой ішов я до дівчини,
То співав, то гойкав.
А як ішов від дівчини,
То плакав, то йойкав.

Як я ішов до дівчини,
То співав: «Марусю!»
А як ішов від дівчини,
То плакав: «Мамусю!»
****

40.
А на мені кучерики
Аж ся позвертали,
Так за мнов ся дівки бігли,
Аж ся позивали!
****

41.
Ой прийшов я до дівчини,
А дівчина хора.
Я дівчину руху, руху –
Дівчина здорова.
****

42.
Ой косив я траву, траву,
А тепер отаву,
Ой любив я дівчиноньку
Низеньку, біляву.

«Ой дівчино, дівчинонько,
Як тобі здається.
Розкохала ж моє серце
Сама віддаєшся.

Ой, дівчино, моя мила,
Дівчинонько люба.
Присталась ми до серденька,
Як кора до дуба».

Раптом собі, пане брате,
Дівчину сподобав,
Що ї кури не доїли,
Когут не додзьобав.

«Ой чому ти, моя мила,
Та не виходила.
За як мене бурянами
Собака гонила».

«Бодай тебе, мій миленький,
Боліла головка.
Я думала, що собака,
Гавкала на вовка».

43.
Я приїхав до дівчини
Світ ми закрутився,
Наварила пирогів

Та й я оженився.

Підписав я свою душу
Та й ми жаль до нині,
Через дурні пироги
Зі сиром варені.

«Вже не піду, дівчинонько,
До тебе ніколи,
Бо до тебе хлопці ходять,
Як жиди до школи».

Залицяння дівчини / дівоцьке життя

44.
Ой кувала зазуленька
В лісі на пеньочку,
Прийди, прийди, мій миленький
Вишию сорочку.

Ой кувала зазуленька
В хаті на загаті,
Прийди, прийди, мій миленький,
Бо я сама в хаті.

Ой кувала зазуленька
В лісі на горісі,
Прийди, прийди, мій миленький
Нікого не бійсі.
****
45.
Чи я тобі не казала,
Песику біленький,
Ти не гавкай по вечері -
Прийде мій миленький.

Чи я тобі не казала
Ще й не говорила,
Ти не гавкай по вечері,
Бо я буду била.
****
46.
Ой кувала зазуленька
Пугата, пугата.
Ой дай мені Боже хлопця,
Як рідного тата.

****
47.
Маку сію, маку сію,
А він мені сходит,
Люблю того козаченька,
Що до мене ходит.

А як мені не сіяти,
Як він мені сходит,
Як же єго не любити,
Він до мене ходит.
****

Жартівливі вівади про хлопця

48.
Бодай тебе, дівчинонько,
Куций пес погаркав,
Що ти мені не сказала,
Що я сі зашмаркав.
****
49.
Чи я тобі не казала,
Іване, Іване,
Твою жінку на ярмарку
Украли цигани.
****
50.
А я хлопец молоденький
В свого батька вдався
Мого батька повісили
А я відорвався.

51.
А я хлопець молоденький
В свого тата вдався,
В мого тата штани вкрали,
А я не признався.
****
52.
Ой чий же то парубочок,
Що ся парубоче,
Єдну штанку закотив,
Друга ся волоче.

Єдну штанку закотив,
Друга ся волоче,

Єдну дівку полюбив,
А друга ся просе.
****

53.
Щоб на тебе, мій миленький,
Медвідь насадився,
Я ще тебе не любила,
А ти похвалився.
****

54.
Парубочок, як медочок,
Парубок, як міна,
Як я возьму дівку в танець
Дівка по коліна.
****

55.
Який тепер світ настав
З тими парубками:
Ще не підріс свині під хвіст
Ходе за дівками.
****

Жартівливі вівади з іменем хлопця

56.
Ой що ж ми ту за Іван,
Що він ходе сміхом,
Коромислом підв'язався,
Підперезав міхом.

Мав він ставок на печі,
Черпав воду сапом,
Ловив рибу грабельками,
Стріляв мухи маком.

Ставок му ся запалив,
Риби погоріли.
Запалили щупака,
У гай полетіли.
****

57.
За Іваном, за Іваном
Питаються дружки.
Іван сидить під столом,
Нахлепався юшки.

За Іваном, за Іваном
Питаються свахи,

Іван сидить під столом,
Гризе костомахи.
****
58.
Чи я тобі не казала,
Дурний Гарасиме,
Не женися ти з богачков,
Вона тя покине.
****

Жартівливі вівади про дівчину

59.
Ой богачка дівчинонька
Ішла з міста боса,
Мотузком ся підв'язала,
Бульки крають з носа.
****
60.
Хвалилася дівчинонька,
Що в неї покої,
Попід лавку жаби скачуть,
Як циганські коні.
****
61.
Недавно м ся оженив,
Жінка немаленька,
Пішла каглу затикати
Забила веренька.

Коби Бог допоміг
Другу жінку мати,
Не буду ї посилав
Каглу затикати.
****
62.
Похилився дуб на дуба
А воріх на граба.
«Чому ти ся віддаєш,
Така мала жаба?»

Як ти хліба не спечеш,
Кіста не замісиш,
Чого ти ся, мала жабо,
Чоловіком тішиш?»

«Як я була мала жаба
Було мня не брати.

Було мені малій жабі
Світу не в'язати».

63.
Намастила губки медом,
А забула втерти.
Тепер будуть солоденькі
До самої смерти.
****
64.
Ой богата дівчинонька,
Богата, богата,
В неї очі як цибулі,
Язик, як лопата.
****
65.
Ой чия ж то дівчинонька
Знаєся пишити?
До сорочки рукава
Не знає пришити.

Ой чия ж то дівчинонька
В тії білій душці?
Вона сидить за столом,
Як жаба в капусті.

Ой чия ж то дівчинонька
В червоній спідници?
Витріщила вона очі,
Як жаба в кирниці.
****
66.
А що ж то є за дівчина
З тими кучерями,
Так якби її жовняри
Биз коноплі гнали.
****

Жартівливі вівади про зовнішній вигляд
67.
Ой не смійся, дівчинонько,
З мого капелюха,
Бо я тобі не сміявся,
Що ти клаповуха.
****
68.
З лисим добре панувати
З лисим добре жити,

Бо як сядеш до вечері
Не треба світити.

69.
Ой не сідай коло мене –
Буде мені встидно,
Я дівчина, як калина,
А ти, як страшидло.
****
70.
А що ж то ми за дівчина,
Що ж то за коханка?
Одна нога троха крива,
А друга, як санка.
****
71.
Як ідете, хлопці, в танец
Беріть бука в руки,
Бо в нашої сусідоньки
Зуби, як у суки.
****
72.
Кукуруза не сапана,
Фасоля сі луще,
Пелехата віддається,
Кострубата друще.
****
73.
Мож пізнати співака
По тонкім голосі,
А дівчину по очах,
Батяра по носі.
****
74.
Можеш легко ти впізнати
Котра дівка бреше,
Вона собі по-батярськи
Волосся зачеше.
****
75.
Цеї ночі опівночи
Місяць припізнився:
Ішов кривий до дівчини,
Сліпий придивився.

«Ти, криваку-чепурдаку,
Де ся чепурдаєш?»
«Ти, сліпаку-небораку,

Чого ся питаєш?»
****

Про любов та кохання

76.
Ой ти пане, гатамане,
Ще й пане гетьмане,
А що будеш ти робити,
Як мене не стане?
****
77.
Ой забуду «Отче наш»
Молитву забуду,
А дівчину не забуду
Поки жити буду.
****
78.
Ой чи знаєш, моя мила,
Чи знаєш, чи знаєш,
Що без ножа, без сокири
Моє серце краєш.
****
79.
Ой не тому я співаю,
Шо я веселюся.
Тугу маю на серденьку
Та й не признаюся.

Тугу маю на серденьку
З туги бідкаюся,
Позволь мені того взяти
З ким я кохаюся.
****
80.
Бодай тебе, дівчинонько,
З твою порадою,
Я до тебе з щирим серцем,
А ти з неправдою.

А я свою стару бабу
По животі глажу,
Ой не бійся, стара бабо,
Я тебе не зражу.
****
81.
Полюбив я дівчиноньку
Сам не знаю чому.

Зачекаю я ще троха
Возьму ї додому.
****

82.
А у тебе чорні вочі
Ше і чорні брова.
Буду тебе я кохати
До самого гроба.
****

83.
Як ти хочеш, дівчинонько,
Щоб тебе любити,
Було тії бараболі
Хоч потеребити.
****

__Дочка залишає батьків__

84.
Дала мене моя мати
За гай за ліщину,
Коби я не приходила
В неї на гостину.

Дала мене моя мати
За гай зелененький,
Буде вам ся причувати
Голос мій тоненький.

Буде вам ся причувати,
Буде вам ся снити,
Нема мої робітниці,
Нема з ким робити.
****

85.
Нікому ся не дивую,
Но свому батеньку,
Що він мене віддає
Таку молоденьку.

Нікому ся не дивую,
Но своїй матінці,
Що вона мя пропиває
На гіркій горівці.
****

86.
Ні з ким в поли жито жати,
Ні ячмінь в'язати,
Ні з ким сісти хліба з'їсти,

Ні правди сказати.

Сама в поли жито жала,
Сама го в'язала.
Сама сіла хліба з'їла,
Рівно заплакала.

Дівчина на відданню

87.
Я ся вчера віддавала
А нинька сі каю,
Щоби мня ся розвідати,
Святий Николаю.

Щоби мня ся розвідати,
Дівком походити,
Не хтіла би вже на хлопців
Більше подивитись.
****
88.
Як я прийшла до матінки:
«Дай матінко, віна!»
А матінка кота з пєца,
Мені на коліна.
****
89.
Ой зацвила калинонька
Недалеко хреста,
А я пішла наламала,
Додому принесла.

Подивіться, моя мамцю,
Який світ біленький.
Котрий хлопець чорні брова,
То є мій миленький.

А я свою стару бабу
Оберну плечима,
Ліпше ж моя стара баба,
Ніж твоя дівчина.
****
Бідна дівчина

90.
Ой поволи, дівчатоньки,
Поволи, поволи,
То та дівка віддаєся,

Котра має поле.

А що буде та робити,
Що поля не має,
Цілий тиждень на роботі,
А грошей не має.

Цілий тиждень на роботі
Коби заробити,
А в неділю на музики,
Щоби відпочити.
****

__Має іншого хлопця / дівчину__

91.
Як я умру, як я умру
Буду ся дивити,
Чи не буде мій миленький
За мною тужити.

А мій милий зажурився,
Пішов підголився:
«Коби тіло взяли з хати,
Я би вже женився.»
****
92.
Десь мій милий чорнобривий
Поїхав на коню,
А я сяду на корову
Та й перездогоню.

А мій милий чорнобривий
Втопився в кирници.
А я такий жаліб ношу
В червоній спідници.
****
93.
Ой мій милий чорнобривий,
Я чорнобривіша,
Він до мене не говорить,
А я ще радіша.

Він до мене не говорить,
Бо му заніміло.
Я до нього не говорю,
Бо мені не мило.

Він до мене не говорить,
Бо не має чого,
Я до нього не говорю,
Бо маю іншого.
****

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ.

Подружнє життя

94.
Розійшовся дідо з бабов -
То була розлука.
Пішла баба поза граба,
А дід поза бука.
****

95.
А я вчера була хора
Та й хотіла вмерти.
Прийшли хлопці з музиками
Не пустили смерти.

Заробили грушки, ябка
Ні переносити,
Загнівався мій миленький,
Ні перепросити.

А я тії грушки, ябка
Мішком переношу,
А я свого миленького
Смішком перепрошу.
****

Сварки / бійки / лайки

96.
Я недавно оженився
Буде рік на Петра,
Вибив жінку макогоном -
Вже піду до пекла.
****

97.
Гречку кошу, гречку кошу -
Гречка зелененька.
Не буду я жінки бити -
Жінка молоденька.

Вдарив раз - негаразд,
Тіло почорніло.
Не буду я жінки бити,
Бо буде боліло.

Вдарив раз, вдарив два,
Хтіла жінка вмерти,
Не буду я жінки бити
До самої смерти.
****

98.
Ой дай мене, моя мамцю,
За кого я важу,
Як він буде мене бити,
То я вам не скажу.

Як він буде мене бити
Ще й буде ганьбити.
Не жаль буде мені, мамцю,
В очі подивитись.

Почав бити, почав бити,
За волосся вести,
Ой ходіте, бороніте,
Мої рідні сестри.

Всі сі сестри посходили,
Мамі ся не хоче,
Стань сі, доню, коло нього,
Диви му ся в очі.
****

<u>Зла свекруха</u>

99.
Чому бджоли не йдуть в поле,
Чому не рояться?
Чому дівки не йдуть замуж?
Свекрухи бояться.

Бо в свекрухи хліба трохи,
Роботи вдоволі.
Нащо мені молоденькій
Такої неволі.
****

100.
«Там то моя невісточка
Лінива, лінива,
Спала би ми до полудня,

Якби не збудила».

«А ти мене суди, суди,
Я тебе не буду.
Виростають твої діти
На людську обсуду».

А в свекрухи в хаті, в хаті
Треба рано встати,
Що свекруха скаже, скаже
Треба послухати.

А свекруха встала рано
Її не збудила,
Встала пішла на сусіди
Та ї обсудила.

А сусідка каже, каже:
«Не треба судити,
Як не встане вона сама,
То треба збудити».
****

101.
Ой нікому так не добре,
Як мені, як мені,
Невісточка зварит, спече,
Я лежу в перині.
****

__Вороги / плітки / нелюби__

102.
Ой з-за хати чорна хмара,
З-за стодоли сина,
Хвалилася сусідонька,
Що я люблю сина.

Ой з-за хати чорна хмара,
З-за хати, з-за хати,
Перестаньте, вороженьки,
За мене брехати.

Перестали вороженьки,
То зачали люди,
Що на моїй головоньці
Віночка не буде.

Не журіться, вороженьки,

Не журіться, люди,
Ще й на моїй головоньці
Злотий вінець буде.
****

103.
Там з-за хати чорна хмара,
З-за стодоли сина,
Хвалилося сусідонька,
Що я люблю сина.

Не хвалися, сусідонько,
Бо я буду ваша,
Як на леді закипит
Греченая каша.

Як закипит, закипит,
Та й ще поклекоче,
Альбо буду, альбо нє,
Як сі мені схоче.
****

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Погана господиня

104.
Як помила горшки, миски,
А я придивився,
Поставила їх на лавку
Ще й баран наївся.
****

105.
Оженився костробатий
Взяв си пелехату,
Та й не вміли газдувати,
Запалили хату.

Хата горит, хата горит,
Сіни сі займают,
Пелехаті сидят в хаті
Та й ся обіймают.
****

106.
Чоловіче, чоловіче,
Ти дай мені раду.
Я з твоїми коноплями
Навіки пропаду.

В людей було по сім кіп,
То вже всі потерли,
А у мене єдна горстка
Ворота підперли.

Як узялася я три дни
Та й горстку потерла.
Бідна ж моя головонька
Аж троха не вмерла.

Не сама я прала, прала
Кума помагала.
А я кумі миску маку
І дві кістки сала.
****
107.
Ой нікому так не добре,
Як мені, як мені,
Сама лежу на печі
Ноги на перині.
****
108.
Весіля ся зачинає,
А я іду з дому.
Чужі коні їдять сіно,
А мої солому.

Чужі коні їдять сіно,
Зачали брикати,
А мої вже від соломи
Зачали здихати.
****

Поганий господар

109.
Чи я тобі не казала,
Милий, мій миленький,
Вставай рано, йди додому,
Бо вже день біленький.

Вставай рано, йди додому,
Бо коні в ячмени,
Скажуть люди, правда буде,
Що ходиш до мене.

Вставай рано, йди додому

Вже є біла днина,
Вже погнала в поле пасти
Найменша дитина.
****

__Жінка п'є / пропиває__

110.
Я в неділю п'яна була,
В понеділок спала,
А в вівторок снопів сорок
Пшениці нажала.

А в середу я сушила,
В четвер молотила,
А в п'ятницю продавала,
В суботу пропила.
****
111.
А я люблю свого свата
І сватові діти,
А я люблю в свого свата
За столом сидіти.

А в нашого свата, свата,
Мальований сволок.
Я не біду додомоньку
Док не вип'ю сорок.

А в нашого свата, свата,
Мальована присьба,
Я не піду додомоньку
Док не вип'ю триста.

А в нашого свата, свата,
На подвір'ю липа.
Підеш, підеш, моя свахо,
Поки ще не бита.
****
__Чоловік п'є / пропиває__

112.
Кажуть люди, шо я пияк,
Горівки не пив я.
За горівки півлітрівки
Штири дні косив я.
****

113.
Пане брату, товаришу,
Наш музика впився.
Ой пішов він понад воду,
Коби не втопився.
****

__Про горівку і пиття__

114.
Ой п'ю же я горівочку,
Як корова воду,
Ніхто ми ся не дивує,
Бо м такого роду.
****

115.
Ой кувала зазуленька
Та й сіла на грушку.
Як си вип'ю горівочки,
То співати мушу.

Напиймося горівочки,
Напимо, напиймо,
Хто нам буде на заваді
Ми його набиймо.
****
116.
Горівчко, моя мила,
Вип'ю тя до капки,
Щобис мене по дорозі
Не ставила цапки.

ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ.

__Добрий хлопець__

117.
Не можу ся допитатись
Чий то парубочок.
Як високий, так тоненький,
Як в лісі дубочок.
****
__Добра дівчина__

118.
Ішла би я шмате прати
Не маю праника,

Чудуються мені люди
Я ше не велика.

Ой хоч ще я не велика,
Але буду більша,
Надіюся моїй мамі
Помічниця ліпша.
****

119.
Ой качався сивий голуб
По ярій пшениці,
Варто дати шклянку пива
Файній молодиці.

Варто дати шклянку пива
Ще й шклянку горілки,
Така файна молодиця
Варта штири дівки.
****

120.
Не можу ся допитатись
Чия то дівчина.
Як висока, так тоненька,
Як в лісі ліщина.
****

121.
Ой не був я на гоцулах
Відколи вродився,
Аж тепер я на гоцулку
Добре подивився:

«Ой, гоцулко молоденька,
Ой, гоцулко біла,
Чи ти в поли не робила,
Бо с не обгоріла?»

«А я в поли робила,
І робити буду,
А я з роду біленького,
І біленька буду».
****

Добрий господар

122.
В мого тата файна хата,
Всього по достатку,
Ще й палиця яворова
Та й для мене все готова.

****

Добрі якості людини

123.
А я собі заспіваю
Два голоси маю.
Єден пущу по долині,
Другий по Дунаю.

Єден пущу по діброві,
Коби не забути,
Другий пущу по Дунаю,
Коби легко чути.
****

124.
Ой шуміла дубровонька
Від вітру буйного,
А ще буде раз шуміти
Від голосу мого.
****

125.
Не для пса ковбаса,
Не для кота сало,
Таких, як ми, співаків
На світі є мало.
****

РІЗНЕ.

Жартівлива критика міста / села

126.
Там на горі вогонь горит,
На долині жар, жар,
Заберуся з того села,
Комусь буде жаль, жаль.

Заберуся з того села,
Заберу, заберу,
Нехай верби грушки родять,
А я ся не верну.

Верби грушки, верби грушки,
А осики туні,
Любили мя, не взяли мя,

Ой ви такі[2] дурні.
****

Різна мудрість

127.
Заграй мені, музиченьку,
Та я тебе прошу.
А я тобі заплачу,
Як в зимі закошу.

Ой ти, брате, коби жити,
Коби не вмирати,
Коби гроші позичити,
Але не вертати.
****

Пригоди

128.
Ой ішов я понад берег,
Курка воду пила.
Тю, тю, тю, тю, чубатенька,
Щоб ся не втопила.

Та й поніс я на ярмарок,
Було мені стидно.
Сховав курку під пазуху,
Фостик було видно.
****

129.
А я з гори на долину
Баранами їду,
Барани ся показились,
Я пішки не піду.

А я з гори на долину
Та я йду, та я йду,
Щось ми мила поробила,
Додому не зайду.

Щось ми мила поробила,
Щось ми дала їсти,
Не далеко додомоньку,
Не годен долізти.

---

[2] В цій пісні фразу «Ой ви такі» треба замінити на прикметникову форму міста або села, наприклад, «Козарецькі», «Тернопольські», «Баня-Луцькі» дурні.

****

130.
Люлька моя, люлька моя,
Звечера курила,
Положив я на полицю,
Взялась та й розбила.

Пішов же я на торжок
Люльку купувати.
Стоїт люлька на базарі
Ні з ким купувати.
****

131.
Ой мав же я таку файку
Сама ся курила,
Як махнула кітка хвостом
Вона ся розбила.

Ой пішов я на торжок
Файку купувати,
Сказилася жидовина
Не хтіла продати.
****

132.
Цеї ночі опівночі
Зламав тато ногу,
Скочив з пєца на припечок
Та й впав на підлогу.

Усі діти заплакали
Тільки я не плакав.
Якби мама не казала,
Тато би не скакав.
****

«Масні» пісні / непристойні пісні

133.
Ой казала приходити,
Та й казала дати,
Сказилася стара баба,
Не хтіла стояти.
****

134.
Старий хтів, старий хтів,
Стара не хотіла,
Старий стару макогоном,
Стара полетіла.
****

135.
Понад гору високую
Якась біда лізла.
Обіцяла та й не дала,
Бодай же облізла.
****

136.
Сіла баба на припічку
Та й задерла ногу.
А дід думав, що капличка
Та й молився богу.
****

137.
Я нікому не давала,
Но тілько німому,
А німому добре дати,
Не скаже нікому.
****

Жартівливі про священників

138.
Там на горі в монастирі,
Там я сповідався,
За всі гріхи я сказав,
Один не признався.

А там ксьондзи сповідали
Всякії такії,
За гріхи мя не питали,
Бо самі такії.

За гріхи мя не питали,
Бо не мали звідки,
Бо ми оба заходили
До одної дівки.
****

МЕЛОДІЯ №2

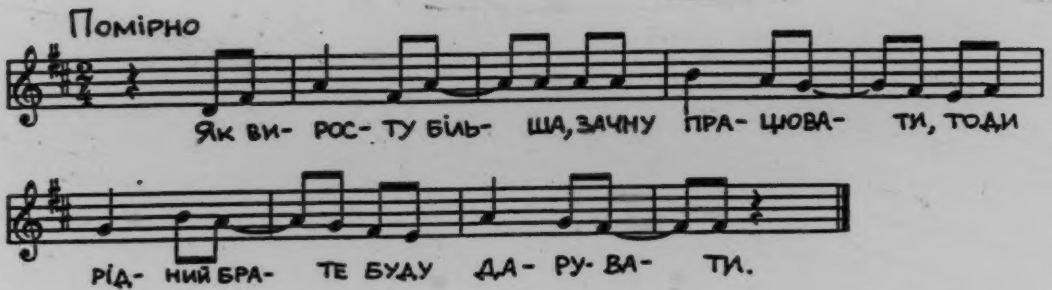

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

Дарують батьки

139.
Дочка віддаєся,
Мамці ся вклоняє:
«Дякую тя, мамцю,
За твоє кохання.

Дякую тя, мамцю,
За ті твої ночи,
Що ти не доспала
Мене годуючи».
****
140.
Мамцю, моя мамцю,
Я ваша дитина,
Мені ся належе
Скриня і перина.

Скриня і перина,
Корова з телятьом,
Щоб я не ходила
До вас все з горнятьом.
****

Дарує брат / сестра

141.
А я молоденький,
Як явір в болонню,
Женися, братчику,
Я тя не бороню.

Женися, женися,
Да поможе Боже,
Таку добру взяти
Котра не вороже.

Ой возьми си добру,
Та добру-добреньку,
Щоб тя шанувала
І маму рідненьку.

Щоб тя шанувала
І нашу родину,
Щоб ся не стидала,
Як прийду в гостину.
****

142.
Ми сестри, ми сестри,
У купці ми росли,
Такі часи прийшли,
Що ми ся розійшли.
****

143.
Як братчик дарує
Він стоїть смирненько:
«Не забудь про мене,
Ти, рідна сестричко.

Не забудь про мене,
Як ми виростали,
Не раз ми обоє
Батькови брехали.

Батькови брехали
І нашій матінці,
Що ми вчера були
Разом на маївці».
****

144.
Ой ци знаєш, брате,
Як ми виростали,
Не раз ми від мами
Разом ся ховали.

А як мама скаже
Треба щось зробити,
Ми обоє разом
Мусимо ся вчити.
****

145.
Ой женися, брате,
Женися, женися,
Тільки вважай, брате,
Щоби не втопився.

Не дивися, брате,
Чи широка роля,
Но дивися, брате,
Щоби добра доля.
****

146.
Сестра віддається
Вся вбрана в біленько,
Братчик їй не скаже,
Що кроїт серденько.
****

147.
Братово, братово,
Брата мого взяла,
Ти мені за брата
Не подякувала.

Дарую братово,
Коня вороного,
Тільки відчепися
Ти від брата мого.
****

__Дарують рідні__

148.
Дідусьо старенький
Люльку припалює
Та своїм онукам
Дарунки дарує.

«Дай вам, Боже, щастя,
Добру долю мати,
І про свої діти
Якнайкраще дбати».
****

149.
Бабуся старенька
З паличком приходе,
Дарує вонуки
Ще й до них говоре.

«Ой, онуки, мої!
Я вас колисала,
Щоби я на старість
Більше втіхи мала.

Щоби приходили
Бабцю відвідати
І іще котрий раз
Дрова нарубати.

Ой, онуки мої,
Я вам то бажаю,
Щоби щастя мали,
Як ангели в раю».
****

Розлука з товаришами

150.
Зелена пшениця,[1]
А жовте колосся,
Жаль ня компанія,
Що розходимося.

Жаль ня компанія,
І ще більше буде.
Куда ся оберну,
А тебе не буде.

Куда ся оберну —
Не свої сторони,
Нема компанії,
Нема оборони.

Як ми ся любили,
Як ми ся кохали,
Як ми одна другій
Всю правду казали.
****

Журба за (померлими) батьками

151.
«На твоїм городі
Зацвила лілія,
Чи є просила, сестро,

[1] Інший варіант цієї вівади починається «Червона калина, а жовте колосся...».

Маму на весілля?»

«Ходила м, просила м,
Цілувала м ноги.
Казала не прийде,
Далекі дороги.

Ходила м, просила м,
Цілувала м руки.
Казала не прийде,
Далекі розпуки».

«Я, діти, не вийду
З глибокої ями.
Діти мої, діти,
Веселіться сами.

Я, діти, не знала,
Що тутка так буде,
А най же вас, діти,
Благословлять люди».

«Ой ти, молоденька,
Стай си на порозі,
Подивисі добре,
Чи зійшлися гості».

«А що мені з того,
Як є гостей много,
Як нема матінки
До посагу мого.

Ой ви, гості мої,
Куда ви їхали,
Чи ви мої мами
Де там не здибали?»

«А як ми їхали
З гори на долину,
Мами не здибали,
Но її могилу».
****
152.
Червона хустина
І червоні квіти,
Як вмирає мама
Най вмирають діти.

Якби мала маму,
Якщо тата маю,
Принесла би м воду
З тихого Дунаю.

Принесла би м води,
Далася напити,
Якби мала маму
Хоч ся подивити.
****

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Забава / бажання погуляти

153.
Не тому я прийшла,
Щоби їла, пила,
А тому я прийшла,
Щоби веселила.

Не тому я прийшла,
Що ся в пєцу пече,
А тому я прийшла,
Що з борідки тече.
****

Жартівливі віради про молодих, дружбів, старостів

154.
Ой до слюбу одно,
А зі слюбу двоє.
Подивись мамусю,
Чи твої обоє?

Прийшли ми до слюбу,
Слюбу нам ни дали,
Наші молодята
«Отче наш» не знали.
****
155.
Нашому дружбови
Велика парада,
Тільки поставити
До баби за дяда.

Ой рад би я рад
Та піти за дяда,

Бо дяд торбу носе,
Пана Бога просе.
****

156.
Наш дружба прибрався,
Сім днів не вмивався,
Взяли єго дружки
Повели в калюжки.
****

157.
Не вій, вітре, в поле,
Повій дорогою.
Повій дорогою
Та за молодою.
****

158.
Були в молодого
Ми там їли в нього,
Мішали полови,
Язики кололи.
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Залицяння хлопця / парубоцтво

159.
Схотів ся женити
Та син удовиці,
Та й пішов шукати
Собі відданиці.

Ішов понад воду,
Дівча шматтє прала
І тота дівчина
Єму в око впала.

Вклонився низенько,
Привитав гарненько:
«Де ти прибуваєш
Ти, моє серденько?»

А дівчина встала,
Та й му відповіла:
«В вишневім садочку
Там хатина біла».

Дівча незабавно
Покінчила прати,
Тай пішли обоє
Аж до єї хати.

Тут матінка вийшла
Який звичай мала,
Про яке то діло
Вона запитала.

«Щиру правду кажу,
Не хочу брехати,
До вашої доні
Хочу сватів слати.

Щиру правду кажу
І кленуся нині,
Ваша доня в мене
Буде господині.

У мене щоранку
Меду повну склянку,
А в мене щоднини
Хліба й солонини.

А вже за вечерю,
Курочку печену,
І масної юшки
Ще й спати в подушки».
****
160.
З гори високої
Явір похилився,
Козак до дівчини
Зниземька схилився.

Вклонився, вклонився
З коня вороного,
Любив я дівчину
Ще з хлопця малого.

Ой дай мені, Боже,
Вечір дочекати,
Чи вийде дівчина
Воду набирати.

Ой вийшла дівчина
Воду набирати,

За нев три козаки
Коня напувати.

Єден козак каже:
„Риба в мору грає,"
Другий козак каже:
„Риба потоняє."

Третий козак каже:
„Треба ратувати.
Молода дівчина,
Буде Бог карати."
****
161.
На моїх воротях
Біла пава сіла,
Питається козак:
„Чи ти ся віддала?"

„Козаче, козаче,
Господь Бог з тобою!
Я ще молоденька,
Буду дівчиною."

Молода дівчино,
Ти піди за мене,
Тобі буде ліпше,
Як у твої нени.
****
162.
Ходив я до школи,
Навчився читати,
Тепер мені можна
Віваду співати.

Віваду співаю,
За фляшку тримаю,
Тільки зажурився,
Дівчини не маю.

Сяду я на коня
Та й поїду в поле,
А там дві дівчини
Пшениченьку полять.

Єдная Маруся,
Другая Іванка,
Третої не скажу,

То моя коханка.
****
163.
Дуже мене дуже
Серденько радує,
Як моя миленька
Так гарно танцює.

Гуляй, мила, гуляй,
Щоб ся вигуляла,
Як підеш за мене,
Щоби с не плакала.
****
164.
Ой ти, стара мати,
Дай за мене дочку,
Перестану пити
Я ту горівочку.
****
165.
А я хлопець чорний
Жию при долині,
Що мені робити
Маю дві дівчині.

Маю дві дівчині,
Обі Катарині.
Обі Катарині,
Обі чорнобриві.

Одна є зі села,
А друга із міста,
Та не буде їла
Гречаного кіста.

Пальці намалює,
Сяде у віконце:
«Де ти досі ходив,
Вже заходе сонце?»
****
166.
«Сонце присвітило
Поза тії хмари
Буду ся женити,
Як не стане мами».

«Ой женися, сину,
Хочу невісточку.

Може мя обмиє
Від огирків бочку».
****

Залицяння дівчини / дівоцьке життя

167.
Піду я си, піду
В вишневий садочок,
Вирву я си, вирву,
Мірту на віночок.

Вирву я си мірту
Та й ся затикаю,
Весела м дівчина
Куди йду співаю.

Весела м дівчина
З веселого роду,
Сподобав си хлопець,
Як ішла по воду.

Ой не так по воду
Як ішла з водою.
«Солодка розмова,
Дівчино, з тобою.

Солодка, солодка,
Але не вірненька,
Бо ти, дівчинонько,
Ще замолоденька».
****

168.
Сонечко заходить,
А місяць виходить,
Наша молоденька
Додому приходить.
****

169.
Хожу понад воду
В єдному червичку,
Сама ся дивую
Змарніла на личку.
****

170.
Ой сідай ся, милий,
На широкім мості,
Пішлю тебі листа,
На рибовім хвості.

Ни єдна рибочка
Попід міст перейшла,
Ни одна рибочка
Листа ми не несла.
****

Жартівливі вівади з іменем хлопця

171.
Чому ж ти, барвінку,
Стежком не стелишся?
Чому ж ти Іване,
Та ще не женишся?

Я ще зелененький
Всюда ся постелю,
Я ще молоденький
Піду ся оженю.
****

172.
На нашій церковци,
Світиться баньочка,
Іван з Марусею[2] –
То гарна парочка.
****

Жартівливі вівади з іменем дівчини

173.
Дивная новина:
«Де ти спиш, Марина?»
«Там десь коло мами
Дриґаю ногами».
****

Жартівливі про зовнішній вигляд

174.
В мого чоловіка
Вуса є, як стріха.
Горобці літали,
Бо гнізда шукали.

У мого милого
Борідка, як клочє,

---

[2] Тут можна міняти імена людей.

Куда ся оберне,
Всюда ся волоче.

У мого милого
Борідка, як в цапа,
Як козу побачив
Думав, що він брата.
****

175.
А я молоденький
Стару жінку маю,
Не піду нікуда,
Бо ї ся встидаю.
****

176.
Хлопчина маленький,
Дівчина ще менша,
Будуть ся женити,
Як перейде Петра.
****

177.
В моєї сусідки
Щось тече з борідки,
Щось вона лизала,
В мене масло крала.
****

178.
В нашого пастуха
Дуже довгі вуха,
Бо він ся народив,
Як була посуха.
****

179.
Як посіяв гречку
А зійшла салата,
Чогось моя мила
Ходить стрипихата.

Питаєся мати:
«Що ся тобі стало,
Що с носив до дівки
Свинячеє сало?»
****

180.
Я старий, я старий
Не хочу дівчата,
Возьму батіжочок
Пожену телята.

Заграйте старому,
Як немате кому,
Старий ся утіше
Та й піде додому.
****

181.
Було не копати
Під порогом ями,
Було мя не брати
Від рідної мами.

Я не то та мати
Що м тя виховала,
Але м то та мати,
Що тя сина дала.
****

Про любов та кохання

182.
Марусю, Марусю,
Я тебе не лишу,
Бо я Твої очі,
На папері спишу.

На папері спишу,
На клин їх повішу,
Щоби люди знали
Марусю не лишу.
****

183.
А я присягала
Аж мя ноги терпли,
Що тя не опущу
До самої смерти.

Присягала, Ганю,
В церкві при образі,
Що ти свого мужа
Нігди ни образиш.
****

Дочка залишає батьків

184.
Як ся я від мами
Свої вибирала,

То і під порогом
Тріска заплакала.

Не гнівайся, милий,
Що перина мала,
Бо у мене мама
Гуси не тримала.

Панове сватове,
Перина ся поре,
Треба рано встати,
Перину латати.
****
185.
Там у полі сосна
Висока виросла,
Пригадай, дівчино,
При кім ти виросла.

Росла при батькови
Та ще й при матінці,
Пригадай, дівчино,
Як то файно дівці.
****
186.
Вогорила, мамцю,
Що ми ся не збудиш,
Я ж тобі казала,
Ще плакати будеш.

Твоя мама, милий,
На порозі стоїть,
Обертає плечі
Невістки ся боїть.
****
187.
Повідалась, мамцю,
Що ми ся не збудиш,
Я ж тобі казала,
Ще плакати будеш.

Ще будеш плакати,
Будеш нарікати,
Як тя буде єдна
Ложка зоставати.

Ложка зоставати
І в поли робота,

Нераз си заплачиш,
Як бідна сирота.
****

188.
Гості мої, гості
Зостаньте зо мною,
Будемо гостити
Аж до перепою.

Перепій перейде,
Я вас напускаю,
Іду до милого,
Йду до його краю.

Мама, тато плаче,
А я то не дбаю,
Іду до милого,
Бо його кохаю.

Усі ся розійшли,
Всі до свого дому.
Тільки я зістала
Далеко від роду.
****

189.
Віддаєш ня, мамцю,
Віддаєш, віддаєш,
Як ту конопельку
У болото пхаєш.

Як тій конопельці
У болоті гнити,
Так мені молодій
В чужій хаті жити.

Віддаєш ня, мамцю,
Як рожову квітку,
А дай мені, мамцю,
Соловія клітку.

Буду соловійка
В головах садити,
Буде соловійко
Раненько будити.

Бо чужа мама,
То мене не збуде,
Піде на сусіди

Та й мене обсуде.
****

Дівчина на відданню

190.
Шумів ясь, шумів ясь,
Як я кони пасав,
Шуміла ліщина,
Як пасла дівчина.

Шуміла ліщина,
Як ся розвивала,
Плакала дівчина,
Як ся віддавала.

Не шуми, ліщино,
Та й не розвивайся,
Ой не плач, дівчино,
Та й не віддавайся.
****

191.
Подивися, Ганю,
Як пташки співають,
Над тобом ангели
Віночок тримають.

Тримали, тримали,
Взяли та й спустили,
Коли тебе, Ганю,
На посаг садили.
****

192.
Коло мої хати
Зацвили блавати,
Хтіли мене тато
Восени віддати.

А тато хотіли,
А я не хотіла,
Я своїм старостам
На то відповіла.

«Не косіть травиці,
Бо сіна не буде,
Не в'яжіть ми світа,
Бо життя не буде».
****

193.
Було не рубати
Зелену ліщину,
Було мя не брати
Молоду дівчину.
****

__Бідна дівчина__

194.
В вишневім садочку
Стежочка вузенька,
Ніхто ж не перейде,
Но я молоденька.

Но я молоденька
Перейду злегенька,
В правій руці ключик
До мого серденька.

До мого серденька
Тяжко ся добути,
Кого я любила,
Дай Боже, забути.

Дай Боже, забути,
Ще й не памнятати.
Бо для таких хлопців
Тре маєток мати.

Бо нашії хлопці
Всі за маєтками
І перебирают
Бідними дівками.

Но за маєтками
Коби була хата,
Нехай би же була
Дівка і горбата.

Но за маєтками
За сім моргів поля,
Та най же би була
Дівка і сліпая.
****

Журба за милим / милою

195.
Червона калина,
А листя широке,
Казав мені хлопец
Чекати два роки.

Я його чекаю,
Як риба на воду,
Не так на маєток,
Як на єго вроду.

Не так на маєток,
Щоби єго мати,
Як на єго вроду,
Коби го кохати.
****
196.
На моїм городі
Цибуля волоска,
Ой мала я хлопця
Та й пішов до войска.

Та й пішов до войска
Чогось не приходит,
Посію я руту
Та най рута сходит.

Рута посходила
Зачинає цвисти,
А вже мій миленький
Посилає листи.

Присилає листи,
Післав лист з просьбою:
«Зачекай на мене
Возьму шлюб з тобою».

А я лист читаю
Та й ся посміхаю.
Служи, служи, милий,
Я тя зачекаю.[3]

---

[3] В іншому варіанті тексту цієї вівади остання строфа звучить так:
А я лист читаю
Тай ся посміхаю.

Вороги / плітки / нелюби

197.
Коло мої хати
Є три дороженьки,
Не возьмеш ня, милий,
Через вороженьки.

На єдній дорозі
Викопана яма,
Не возьмеш ня, милий,
Бо не дадут мама.

На другій дорозі
Виросла тополя,
Не возьмеш ня, милий,
Бо не буду твоя.

На третій дорозі
Виросли оснки,
Не возьмеш ня, милий,
Про людські язики.
****

Нарікання на погану долю

198.
Зелений дубочку,
Чого похилився?
Молодий козаче,
Чого зажурився?

Молодий козаче,
Чого зажурився?
Чи коні пристали,
Чи з дороги збився?

Ні коні пристали,
Ні з дороги збився.
Тільки зажурився,
Без долі вродився.

Служи, служи, дурню,
Я ліпшого маю.
В цьому випадку, пісню можна було би віднести до підгрупи «Дівчина має іншого хлопця».

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК.

Погана господиня

199.
Обіцявси хлопец
Дівчину узяти,
Вона єму каже,
Що не буде жати.

«Я не вмію жати,
Серпа в руки взяти,
Зроби холодочок -
Я буду лежати».
****

200.
Оженився козак[4]
Та й буде бідити,
Взяв собі нетягу,
Не хтіла робити.

А як піде в поле,
Нещасная доле,
Голова ї болит,
Ше і колька колит.

«Ой іди, нетяго,
Ой іди додому,
Звари вечеряти
Мені молодому».

Прийшов я додому,
Сміття по коліна,
А моя нетяга
Лежит, як відміна.

«Ой вставай, нетяго,
Давай вечерати,
Бо я наробився,
Хочу спочивати».
****

Поганий господар

201.
Казав мені батько,
Шоб я оженився,

---

[4] Слово «козак» можня замінити на «хлопец» або ім'я хлопця.

Не ходив по ночах,
Та й не волочився.
****

Чоловік п'є / пропиває

202.
Прийшов я до куми,
А в кума новина:
Кума ворожила,
Що не буде жила.

Стріха ся подерла,
Жито не посіяв,
Доле ж моя, доле,
Що я буду діяв.

Вогорила жінка,
Що мя буде бити,
Щоб я горівочку
Переставав пити.

Як вип'ю горівку,
Аж вуха загріє,
Ой дурна та баба,
Що пити не вміє.
****

Про горівку і пиття

203.
Келішочок файний,
Горівочка добра,
Якбись припросили
Я випити годна.

Випила би м єдин,
Випила би м зо два,
Якби м припросили
Я випити годна.

Випила би м єдин,
Випила би м зо два,
Випила би м ше й зо штири,
Якбись ти ми припросили.
****

Позасімейні любовні стосунки

204.
Як чоловік вмирав,
То казав до мене:
„Не ходи до кума,
Лиш згадай про мене."

Я собі згадала
Яки м п'яна була,
Бо тоди додому,
Тяжко м ся добула.

Кума говорила,
Що я ї кохаю,
Я про свою куму
Нігде не згадаю.

Моя кума добра,
Все є повні жорна,
Мильничком постала,
Як хлопців тримала.
****

ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ.

Добра дівчина

205.
Говорили люди,
Що я там малюю,
Що на своє личко
Фарби не купую.

Не поможе мидло,
А ні мальовидло,
А ні Дунай-води,
Як немає вроди.
****

206.
Мила, моя мила,
Є велика нива,
А ти не лінива
Та й будеш робила.

РІЗНІ ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

Пригоди

207.
Усі наші хлопці
Одної натури,
Винесли до корчми
Всі мамині кури.

Одна ся лишила,
Нести було встидно,
Прикрили фартухом,
Фостик було видно.
****

208.
Ой, місяцю темний,
Дороги не знати,
Ой, людоньки добрі,
Де ми будем спати.
****

МЕЛОДІЯ №3

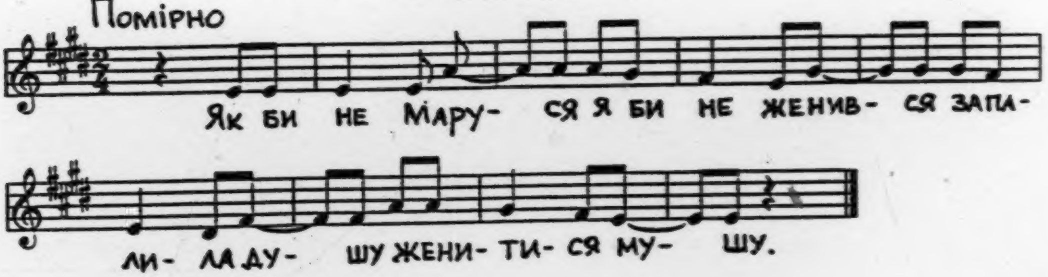

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

Дарує брат / сестра

209.
Дай тя, брате, щастя
Дарунку не маю.
Я ще не велика
Про гроші не дбаю.

Як виросту більша
Зачну працювати,
Тоди рідний брате
Буду дарувати.
****
210.
Ви, музики, грайте,
Коли ваша воля.
А вам, молодята,
Дай Боже, здоровля.
****
211.
Ви, музики, грайте
Коли ваша воля,
А тобі, сестричко,
Дай Боже, здоровля.

Ви, музики, грайте,
Коли ваша воля,
А тобі, братчику,
Дай Боже, здоровля.

Дай Боже, здоровля,
Добру долю мати,
Щоб сти не ходили
До мами плакати.

Журба за батьками

212.
Ой зайшов я жити
До чужого краю,
Тут не маю батьків,
А я ся вінчаю.

Клякну перед вівтар
Та й си нагадаю
Про свою країну,
Там родичів маю.

Мати ми писала:
«Тут мене не буде.
Нехай тебе, сину,
Благословлять люди».
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Залицяння хлопця

213.
Прийшов до дівчини,
Жиє при долині,
Зараз ми післала:
„Іди пасти свині."

Буду ся женити
Богу присягати,
Полюбив дівчину,
Ще краща, як мати.

Вогорила мати:
„Мусиш розумати."
А я єї скажу,
Піду сповідатись.
****

Жартівливі вівади про хлопця

214.
У мого милого
Вуха покрутило,
Як він цеї ночі
Тікав через село.

За ним баби гнали
І довгі лопати,
Бо він часто дівкам
Звертався до хати.
****

Про любов та кохання

215.
Якби не Маруся
Я би не женився,
Запалила душу —
Женитися мушу.
****

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ

Подружнє життя

216.
Я тому не винна,
Що перина зимна.
Зачекай до Петра
Вона буде тепла.

Я тому не винна,
Що перина зимна,
Яку мама мала
Таку мені дала.
****

МЕЛОДІЯ №4

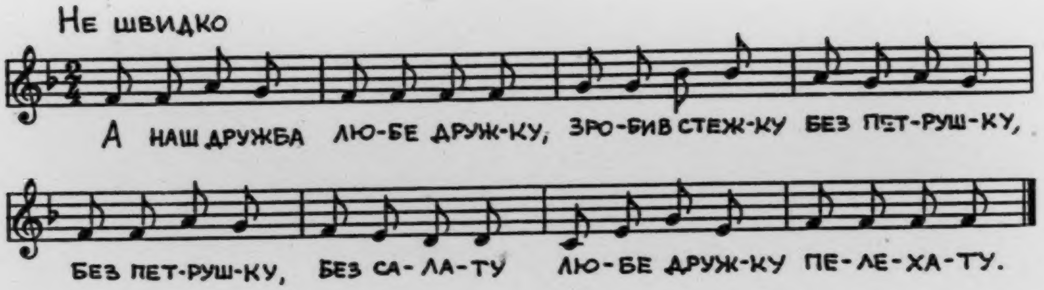

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Жартівливі вівади про молодих, дружбів, старостів

217.
Сидить когут чорнокрилий,
А наш дружба чорнобривий,
І шей чорні воши має,
Вни го любє він не знає.
****

218.
А наш дружба любе дружку,
Зробив стежку без петрушки,
Без петрушки, без салати,
Любе дружку пелехату.

Дружба каже, що не правда
Була стежка вже віддавна,
А коби-то Господь дав,
Щоби дружба дружку взяв.
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Жартівливі вівади про зовнішній вигляд

219.
Хлопец білий, дівка чорна,
Та й зробили собі жорна,
Як зачали крупи дерти
Треба було з сміху вмерти.
****

Дочка залишає батьків

220.
Полем, полем, та й не жатим
Біжит тестьова за зайцем.
Ой, зайчику, зайчику,
Верни мою дитинку.
****

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ.

Подружнє життя

221.
Вмер, вмер мій небожчик,
А я свою біду в горщик,
Черепочком накрила,
Щоб сі на світ не дивила.

Вмер, вмер мій небога
Та й виставив ноги з гроба,
А я єго коцюбою,
Тягне ноги за собою.
****
222.
А в неділю ранесенько,
Набив ми ся дурнесенько.
То за борщ, то за каву,
Кинув мене аж під лаву.

Я з-під лави закім встала,
Замість кави борщу дала.
А він мене кулаками:
«Чому кава з бураками?»
****
Сварки / бійки / лайки

223.
Ой гуляла баба з дідом,
Загубила торбу з хлібом:
«Ой ти, діду, торба де?»
«Гуляй бабо, добре йде!»

За головку часнику
Сварилися до смерку.
За вівсяну паланицю
Дід застряг аж в темницю.
****

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК.

Погана господиня

224.
«Чоловіче, йди робити,
Щоби завтра щось купити,
А в неділю на гуляння
Я вже вийду сама зрання».

Я з гуляння повертаю,
Та й до хати поступаю:
«Чоловіче, що с робив,
Що с вечері не зварив?»

«Я корови напасав,
І дитину колисав,
Ти цілий день прогуляла,
Без вечері будеш спала».
****
225.
А я така господиня -
Два городи, єдна диня.
Два городи підливала,
Єдну диню викохала.

Посіяла не віяла,
Розчинила не сіяла,
Поставила хліб на лаву,
Сама пішла на забаву.

Як вернулася з забави,
А розчина попід лави.
Сама стала тай думаю,
Як розчину позбираю.
****

Поганий господар

226.
Що я буду бідний діяв,
Що я жита не посіяв?
Гречка ми ся не вродила,
Доле ж моя, нещаслива.

Сусід воре, сусід сіє,
У сусіда зеленіє,

А у мене неорано
І нічого не сіяно.
****

Жінка п'є / пропиває

227.
Терньом, терньом, терниною,
Кум до куми долиною,
Кум до куми, бо сі чеше,
А чоботи в руках несе.

«Ой ти, кума, не дивуйся,
Бо я зіпрів та й роззувся,
Давай масла на тарілку,
Сама бігай по горівку».

І горівку несе,
Кучарами трясе,
Регочеся, як кобила,
Бо горівку буде пила.
****

Чоловік п'є / пропиває

228.
Ой пив же я в понеділок,
Ой пив же я і вівторок.
А в середу, як сирота,
То вже висів коло плота.

А татуньо рано встали,
Мене гарно привитали:
«Лігай спати, лігай, сину,
Тільки скідай жупанину».

А мамуня добра була,
То штанята мя стягнула,
А татуньо приступили,
Двадцять штири приліпили.
****

Про горівку і пиття

229.
І здається, що не п'ється,
І здається, що не ллється.
І в кілішку дзюрки нема,
І горівки капки нема.
****

230.
«Горівочко, моя мила,
Я би тебе щодня пила,
Я би тебе випивала,
Щоб ти мені честь віддала».

«А я тобі честь віддаю,
Де болото - там тя пхаю,
Де найбільша калабаня
Там си сядеш, так як паня».

«Я за ню - срібло, злото,
А вона мене в болото.
Я за ню - срібляки,
Вона мене в черстаки».
****

Позасімейні любовні стосунки

231.
А хто з ким - я з кумою,
Кума в ліс, я за нью.
Кума в ліс, я в ліщину,
Я ся куми не покину.
****

ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ.

Добра дівчина

232.
Гарна мама, гарна я,
Гарну мене вродила,
Ще й гарного мужа маю,
Поки гарно виглядаю.
****

РІЗНІ ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

Пригоди

233.
Колисала баба діда
Від вечері до обіда.
Від вечері до смерку,
В тіїм самім кожуху.

Троха їхав, троха плакав,
Док сі возик розкалатав,
Як заїду на долину
Там сі сяду відпочину.

Заїхав я коло броду
Там дівчина брала воду.
Я за нею задивився,
Аж ми возик поломився.

Не жаль мені того воза,
Коби була дівка гожа,
А то крива і горбата,
Ще й до того пелехата.
****

«Масні» пісні / непристойні пісні

234.
Я - Гриць, ти - Маринка,
В мене яйці, в тебе ринка,
Як підемо на долинку
Будем бити яйці в ринку.
****

235.
А я вчора п'яна була,
Кому дала та й забула.
Нині ходжу та й питаю,
Кому дала та й не знаю.
****

236.
Грай, музика, дам тя бика,
Ще й корову без язика.[1]
****

237.
Нашій свасі гуде в сраці,
Гуде, гуде і ще буде.

[1] Вівади №236 та 237 мають неповні стрічки. Вони співаються під мелодію останніх двох рядків.

МЕЛОДІЯ №5

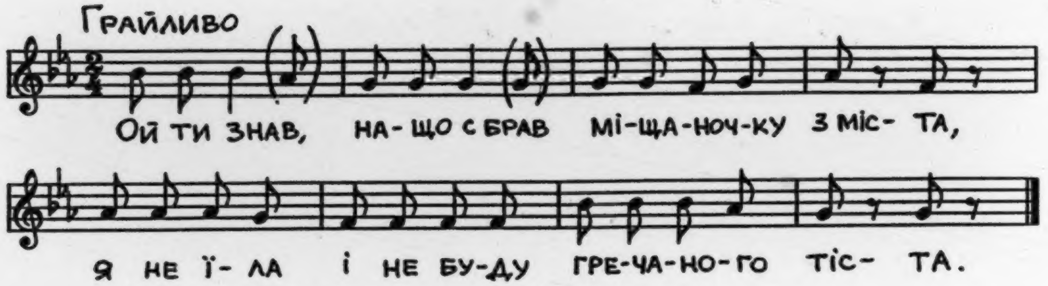

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Забава / бажання погуляти

238.
Ой музико, музиченько,
Ой граєш ти, граєш.
Чи ти пальці покрутило,
Що грати не знаєш?
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Залицяння хлопця / парубоцтво

239.
Ой ци ти, ци не ти,
По воду ходила?
Ой ци ти, ци не ти,
Запаску згубила.

Бо я йшов і знайшов,
Ще й ми мати била.
Віддай, хлопче, запащину
Буду тя женила.
****

240.
Не тепер, не тепер,
По гриби ходити,
Восени, восени,
Як будут родити.

Не тепер, не тепер,
Дівчата любити,
Восени, восени,
Як будут ходити.
****

Залицяння дівчини / дівоцьке життя

241.
Попід сад-виноград,
Куда я ходила,
Чого мене той не взяв,
Кого я любила.
****

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Погана господиня

242.
Ой ти знав, нащо с брав
Міщаночку з міста.
Я не їла і не буду
Гречаного тіста.

Ой ти знав, нащо брав
Мене невеличку.
Мене мати годувала,
Як перепеличку.
****

РІЗНІ ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

Пригоди
243.
Ішов дід на базар,
Купив поросятко.
Всю дорогу цілував,
Думав, що дівчатко.
****

«Масні» пісні / непристойні пісні

244.
Малу жінку оженив,
Та й сховав в кишеню.
Прийшов лихий, украв жінку,
Впоровся в кишеню.

Коби ся він упоров,
А то ще й впаскудив.
Таку купу наложив,
Аж ся сам напудив.
****

245.
Три діди, три діди,
Полюбили бабку,
А четвертий малесенький
Учепився задку.
****

246.
Чи я тобі не казала,
Чи не говорила,
Не лягай ти попри мене,
Бо зробим Гаврила.
****

247.
Ой дівчино, ой дівчино,
Яка ти циганка,
Обіцяла та й не дала,
Чорного баранка.
****

248.
Ріта, ріта, ріта, ріта,
Ріта, ріта, танці,
Ковалиха ковалеві,
Відкусила... палець. [2]
****

---

[2] В цьому випадку під час запису вживалося слово «палець», замість слова «яйці».

МЕЛОДІЯ №6

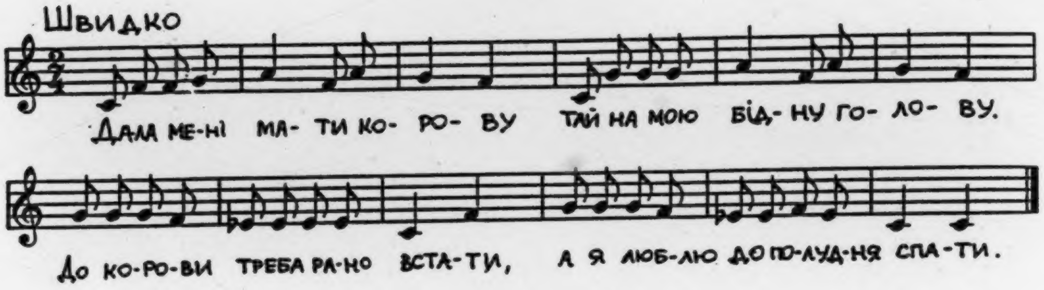

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ

Про весілля

249.
Як буду я сина женити,
Будуть люди мед, вино пити.
А як буду дочку віддавати,
Буду людей медом частувати.
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Жартівливі вівади про хлопця

250.
«Що ти мене, милий, не любиш,
Чом ти мені меду не купиш?»
«А я маю батіжок в лісі,
Дам я тобі меду не бійсі».
****

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК.

Погана господиня

251.
Дала мені мати корову
Та й на мою бідну голову,
До корови треба рано встати,
А я люблю до полудня спати.
****
252.
Як почала хату замітати,
Так влетіла квочка до хати.

Так побила мені горшки, миски,
Вивернула дитину з колиски.

Прийшов милий: «Давай мила їсти!»
А я йому знала відповісти:
«Ой їж милий, ой їж з черепочка,
Бо побила горшки, миски квочка!»
****

МЕЛОДІЯ №6 (А)

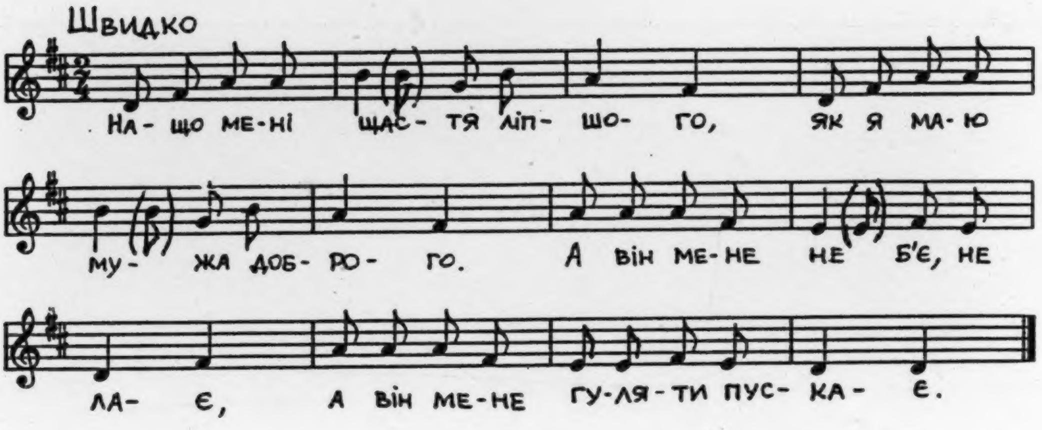

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ.

Подружнє життя

253.
Нащо мені щастя ліпшого
Як я маю мужа доброго.
А він мене не б'є, не лає,
А він мене гуляти пускає.

Гуляй мила, гуляй чорнобрива
Поки моя головонька жива,
А як моя голова вклонеться
Тоди твоє гуляннє минеться.
****

МЕЛОДІЯ №7

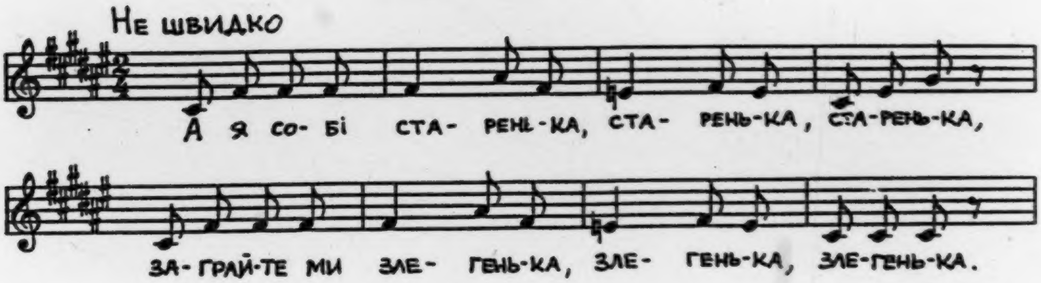

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Жінка п'є / пропиває.

255.
Пішов милий в дорогу,
Дорогу, дорогу,
Я пропила корову,
Корову, корову.

Прийшов милий з дороги,
З дороги, з дороги.
Я му впала під ноги,
Під ноги, під ноги.

«Що я, милий, зробила,
Зробила, зробила,
Я корову пропила,
Пропила, пропила».

«Добресь, мила, зробила,
Зробила, зробила,
Що корову пропила,
Пропила, пропила.

Най не ходе, не бече,
Не бече, не бече.
Най нам стріхи не смече,
Не смече, не смече».
****

Забава / бажання погуляти

256.
А я собі старенька,
Старенька, старенька,

Заграйте ми злегенька,
Злегенька, злегенька.

Заграйте ми на дуди,
На дуди, на дуди.
Плещіт мені всі люди,
Всі люди, всі люди.

МЕЛОДІЯ №7 (А)

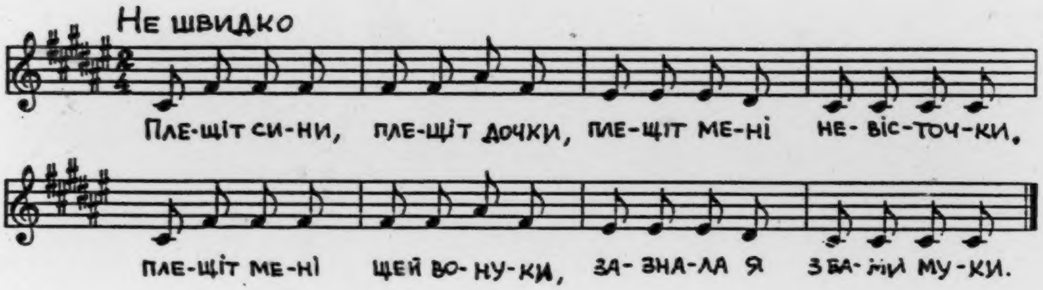

257.
Плещіт сини, плещіт дочки,
Плещіт мені невісточки.
Плещіт мені ще й вонуки
Зазнала я з вами муки.
****

МЕЛОДІЯ №8

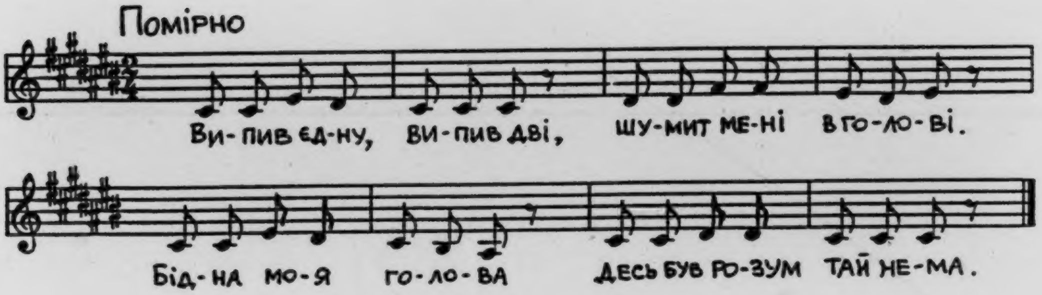

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Погана господиня

258.
Наснувала полотна
Від порога до вікна.
Що ж то мені за біда,
Як два ліктя полотна.
****

Поганий господар

259.
Кажуть мені: «До телят!»
«В мене ноженьки болят».
Кажут мені: «Рубай дров!»
«А я слабий нездоров».
Кажут мені: «До Марусі!»
«Зараз, зараз, но зберусі!»
****

Жінка п'є / пропиває.

260.
Ой пила я, пила я,
Усім жидам винна я.
То по долар, то по два,
Усім жидам винна я.

Прийшли жиди по довжок,
Взяли кужіль, кожушок.
Мене вдома не було,
Хтіли взяти помело.

А як вдома я була
Хтіли взяти щей вола.
«Ай, сатила ваша мать,
Я за яйці пила».

В мене когут під шопи
Наніс яєць дві копи,
А я яйці продам,
Жидам довжок віддам.
****

Чоловік п'є / пропиває

261.
Випив єдну, випив дві,
Шумит мені в голові,
Бідна ж моя голова,
Десь був розум та й нема.
****

Про горівку і пиття

262.
Пиймо, браття, пиймо тут,
Бо нам в небі не дадуть,
Раз за разом шморгнемо,
Та й до неба підемо.

Пиймо, браття, пиймо тут,
Бо нам в небі не дадуть,
Як сі з нема вернемо,
Ще по штири шморгнемо.
****

МЕЛОДІЯ №9

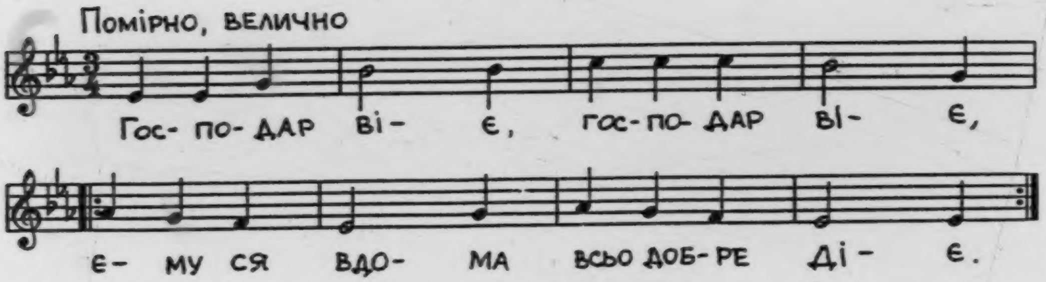

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ

Подружнє життя

263.
Ой видко, видко, хто оженився,
Личко змарніло, голос змінився.
****

ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ

Добрий господар

264.
Господар віє, господар віє,
Єму ся вдома всьо добре діє.

У него хата вся богатая,
В него родина вся богатая.
****

265.
Господар піє, господар піє,
Єму ся в стодолі пшениця віє.

Пшениця віє, пшениця віє,
Най ся господар добре напіє.
****

МЕЛОДІЯ №10

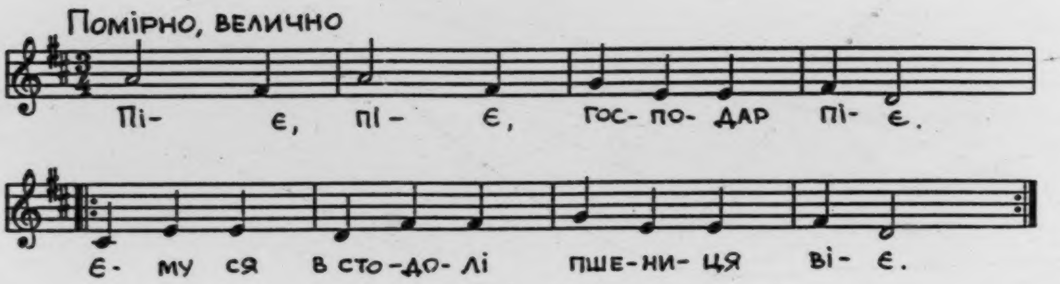

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Про горівку і пиття

266.
Випив, випив, ніц не зіставив.
Бодай го, бодай го, Бог благословив. (двічі)
****

ДОБРІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ

Добрий господар

267.
Віє, віє, господар віє,
Єму ся в стодолі все добре діє. (двічі)
****

МЕЛОДІЯ №11

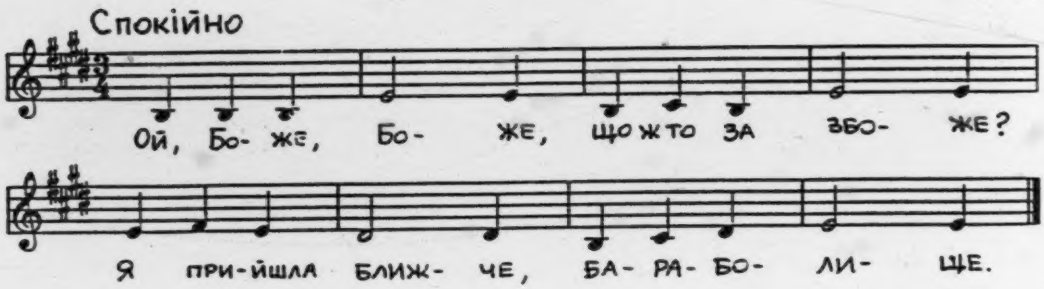

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Жартівливі вівади про зовнішній вигляд

268.
Ой Боже, Боже,
Що ж то за збоже,
Я прийшла ближче –
Бараболище.

А я старенька
Не довиджаю,
Бараболище
За збоже маю.
****
269.
Ой, Боже, Боже,
На кого вдався,
Переплив річку,
А не вмивався.

А як вертався,
То ще вмивався,
Щоб своїй милій
Я подобався.
****

МЕЛОДІЯ №12

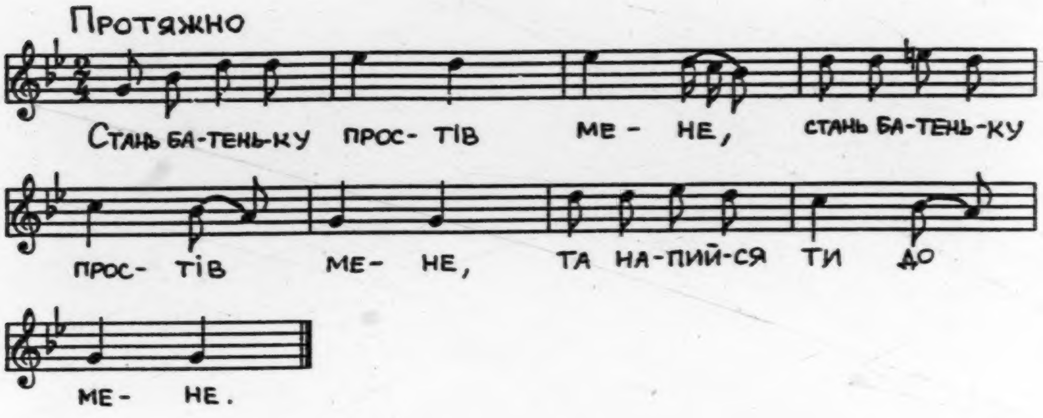

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

Дарують батьки

270.
Стань, батеньку,[3] простів мене,
Стань, батеньку, простів мене,
Та напийся ти до мене.

А з повною повненькою,
А з повною повненькою,
А з доброю доленькою.
****

[3] Коли дарує мати, то співають «Стань, матінко, простів мене».

МЕЛОДІЯ №13

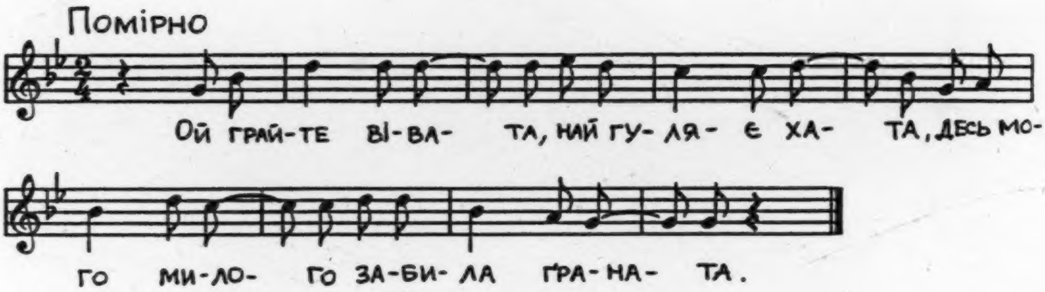

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ.   РОДИНА МОЛОДИХ.

Дарує брат / сестра

271.
Ой женися, брате,
Женися, женися,
Та дивися, брате,
Щобись не втопився. (двічі)

Не дивися, брате,
Чи широка роля,
Но дивися, брате,
Щоби добра доля. (двічі)
****
272.
Вітер повіває
Березов колише,
А брат до сестрички
Дрібні листи пише. (двічі)

Сестро, моя сестро,
Сіренька голубко,
Ой як ти привикнеш
На чужині хутко. (двічі)

Брате ти мій, брате,
Мушу привикати.
Свій рід забувати
Чужий шанувати. (двічі)
****

ДІВЧАТА І ПАРУБКИ. ЗАЛИЦЯННЯ. КОХАННЯ.

Залицяння дівчини / дівоцьке життя

273.
Дивуюся люди,
Що ше не віддаю,
Я при своїй мамі
Три розкоші маю. (двічі)

Перша розкошонька,
Шо файно вберуся,
Друга розкошонька,
Нічим не журуся. (двічі)

Трета розкошонька,
Де схочу там піду,
Я при своїй мамі
Не маю за біду. (двічі)
****

Дівчина на відданню

274.
Коло нашої хати
Зацвили блавати,
Хтіли мене тато
Восени віддати. (двічі)

Тато хотіли,
А я не хотіла,
Я своїм старостам
Разом відповіла. (двічі)

Не косіте трави -
Трава зелененька,
Не дайте мя замуж -
Я ше молоденька. (двічі)

Не посійте трави,
Бо сіна не буде,
Не дайте мя замуж,
Бо життя не буде.[4]
****

---

[4] Інший музичний та текстовий варіант цієї віваци виконала п. Надя Слочук. Див. Мелодія №2.

Журба за милим / милою

275.
Ой грайте вівата,
Най гуляє хата,
Десь мого милого
Забила ґраната.

Забила граната,
То напевне знаю.
Бо вже шестий рочок
Я письма не маю.

Я письма не маю
Ні жадної карти
Люди мені кажут
В Росії забитий.
****

МЕЛОДІЯ №14

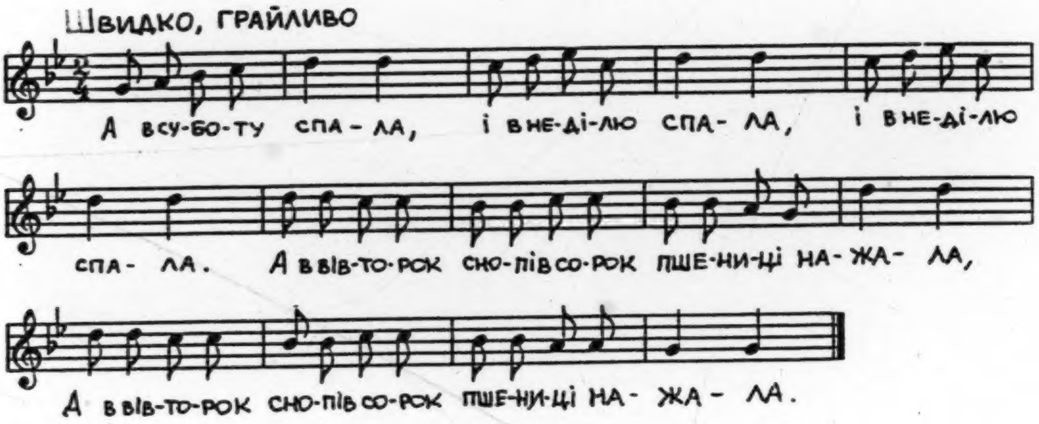

ПОДРУЖНЄ ЖИТТЯ

Подружнє життя

276.
Ходжу понад річку
В однім черевичку.
Сама собі дивуюся
Змарніла на личку. (двічі)

Сина не женила,
Дочки не віддала.
Сама собі дивуюся,
Що я марна стала. (двічі)
****

ВАДИ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Погана господиня
277.
А в суботу спала,
І в неділю спала, (двічі)
А в вівторок снопів сорок
Пшениці нажала. (двічі)

В четвер молотила,
В п'ятницю сушила, (двічі)
А в суботу вивіяла,
В неділю пропила. (двічі)

В понеділок рано
Пішла в корчму пити, (двічі)
А мій милий чорнобривий
Пішов волочити. (двічі)

А в вівторок рано
Я іду з гуляння, (двічі)
А мій милий чорнобривий
Йде з поля з орання. (двічі)

«Ой, мужу, ж, мій мужу,
Що я учинила. (двічі)
Несла Тобі обідати
Та й нім заблудила». (двічі)

«Жінко, ж, моя жінко,
Не кажу нічого. (двічі)
Дай но, дай но вечеряти,
Чи не маєш чого?» (двічі)

«Є ще тут капуста,
Що ше в день кипіла. (двічі)
Не будеш ї мужу їв,
Бо ся засмерділа. (двічі)

Не будеш ї мужу їсти,
Тілько враз зо мною.(двічі)
Поскачи но гайдучка
Та й передо мною». (двічі)

А мій мужичище
Взявся за бочище: (двічі)
«Голя, голя, жінко моя,
Нехай буде воля твоя». (двічі)

«Ой ти мужу, мужу,
Знай як жінку вчити. (двічі)
Запряжи ї до борін
Най йде волочити. (двічі)

Відв'яжи від борін,
Прив'яжи до корча». (двічі)
«Гоя, гоя, жінко моя,
Ото маєш хлопця». (двічі)
****

МЕЛОДІЯ №15

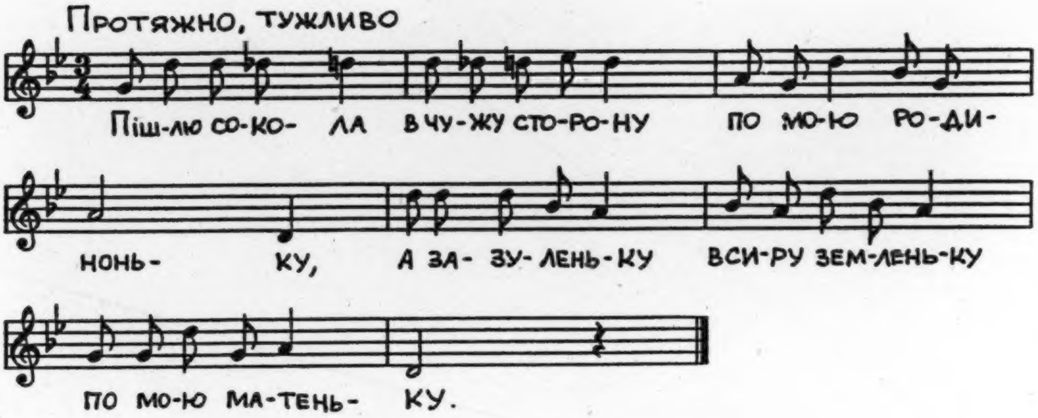

ДАРУВАННЯ ПОДАРУНКІВ. РОДИНА МОЛОДИХ.

Журба за батьками

278.
А великий двір,
А маленький взір,
Снилася родинонька.

Пішлю сокола в чужу сторону
По мою родинонньку,
А зазуленьку в сиру земленьку
По мою матінку.

А сокіл летить, родина рідить
З чужої сторононьки.
Зазуля летить, жалібно кує
Матінки не видати.

Сіра земленька запала дверця
Віконця заслонила.
Ні вдаровати, ні вчастовати
Дитини на посаді.
****

МЕЛОДІЯ №16

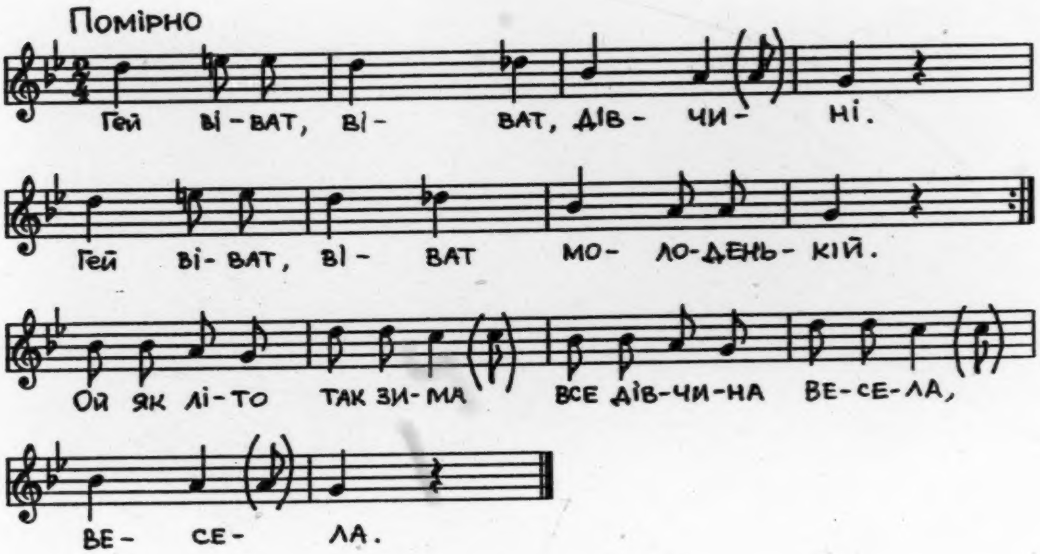

ВЕСІЛЬНІ МОТИВИ. ГУЛЯННЯ.

Забава / бажання погуляти

279.
Гей, віват, віват, дівчині.
Гей, віват, віват, молоденькій.
Ой, як літо, так зима,
Все дівчина весела,
Весела.

Грайте ви мені, музченьки.
Грайте ви мені коломийки.
Бо коломийка, то легкий танец,
Її гуляє кожний молодець.

І я собі погуляю,
Як та рибка по Дунаю,
З окунцями.
****

ДОДАТОК 3

ПРИМІТКИ ДО ЗАПИСАНИХ ВІВАД

Мелодія №1

1. Записано від Наді Слочук, 2 лютого 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.[1] Далі – Зап. від Наді Слочук, №1; Відеозапис весілля П.Барщевського та Ю. Щерби, зроблений І.Доскачем, 5 серпня 1990 р. Село Тернополє Прєдорського району, Боснія. Далі – Весілля в с. Тернополє; Відеозапис весілля в родині Бачинських, 6 жовтня 1990 р. Село Нова Тополя Банялуцького району, Боснія. Далі – Весілля в с. Нова Тополя; Відеозапис весілля П. Головатого і Т. Комарніцкі, зроблений Т.Тихоступом, 3 серпня 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі – Весілля в Едмонтоні.
2. Записано від Наді Слочук, №2. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі – Зап. від Наді Слочук, №2. («Співається мамі, коли вона йде до дарування»); Відеозапис весілля С. Думича і Г. Планчак, зроблений М. Коцабою, 12 липня 1996 р. Кемроуз, Альберта, Канада. Далі – Весілля в Кемроуз; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє; Весілля в с. Нова Тополя.
3. Записано від Наді Слочук, 10 липня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі – Зап. від Наді Слочук, №3. («Тато дарує синові на дарування»); Весілля в Едмонтоні.
4. Зап. від Наді Слочук, №1.
5. Записано від Анни Пецюх, 3 квітня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада.
6. Зап. від Наді Слочук, №1.
7. Там же.
8. Там же.
9. Там же.
10. Там же.
11. Там же.
12. Зап. від Наді Слочук, №2.
13. Там же.
14. Там же.
15. Там же.
16. Там же; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє.
17. Зап. від Наді Слочук, №2.
18. Зап. від Наді Слочук, №1.
19. Там же.
20. Там же.
21. Зап. від Наді Слочук, №2.
22. Там же; Весілля в Едмонтоні.

---

[1] У цій тезі всі записи пісень під час інтерв'ю були зроблені Володимиром Бойчуком в місті Едмонтоні, провінція Альберта, Канада.

23. Зап. від Наді Слочук, №1.
24. Там же.[2]
25. Там же.
26. Там же; Весілля в Кемроуз; Весілля в Едмонтоні.
27. Зап. від Наді Слочук, №1.
28. Там же; Весілля в с. Нова Тополя.
29. Зап. від Наді Слочук, №1.
30. Там же; Весілля в Едмонтоні; Весілля в Кемроуз; Весілля в с. Нова Тополя.
31. Зап. від Наді Слочук, №1.
32. Зап. від Наді Слочук, №2.
33. Там же.
34. Зап. від Наді Слочук, №3.
35. Там же.
36. Там же.
37. Зап. від Наді Слочук, №2.
38. Там же.
39. Зап. від Наді Слочук, №3.
40. Зап. від Наді Слочук, №2; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє; Весілля в с. Нова Тополя.
41. Зап. від Наді Слочук, №1.
42. Записано від Наді Слочук, 15 серпня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі – Зап. від Наді Слочук, №4.
43. Там же.
44. Зап. від Наді Слочук, №1.
45. Там же.
46. Там же.
47. Зап. від Наді Слочук, №3.
48. Зап. від Наді Слочук, №1.
49. Там же.
50. Там же.
51. Весілля в с. Тернополє; Зап. від Наді Слочук, №2.
52. Там же.
53. Зап. від Наді Слочук, №1.
54. Там же.
55. Там же.
56. Там же.
57. Зап. від Наді Слочук, №2; Весілля в Едмонтоні.
58. Зап. від Наді Слочук, №3.
59. Зап. від Наді Слочук, №1.
60. Там же.
61. Там же.
62. Там же.
63. Там же.
64. Там же.
65. Там же.

[2] «Там же» відноситься до джерел записаних у попередній примітці.

66. Зап. від Наді Слочук, №2.
67. Зап. від Наді Слочук, №1.
68. Там же.
69. Там же.
70. Там же.
71. Там же.
72. Там же.
73. Там же.
74. Там же.
75. Там же.
76. Зап. від Наді Слочук, №2.
77. Зап. від Наді Слочук, №1.
78. Там же.
79. Там же.
80. Зап. від Наді Слочук, №2.
81. Там же.
82. Там же.
83. Зап. від Наді Слочук, №3.
84. Зап. від Наді Слочук, №1.
85. Там же.
86. Там же.
87. Там же.
88. Там же.
89. Зап. від Наді Слочук, №2.
90. Зап. від Наді Слочук, №1.
91. Зап. від Наді Слочук, №3.
92. Зап. від Наді Слочук, №2.
93. Там же.
94. Зап. від Наді Слочук, №1.
95. Там же.
96. Там же.
97. Там же.
98. Там же.
99. Там же.
100. Там же.
101. Зап. від Наді Слочук, №2; Весілля в с. Нова Тополя; Весілля в с. Тернополє.
102. Зап. від Наді Слочук, №1.
103. Там же.
104. Там же.
105. Там же.
106. Там же.
107. Там же.
108. Зап. від Наді Слочук, №2.
109. Зап. від Наді Слочук, №1.
110. Там же.
111. Там же.
112. Там же.

113. Там же.
114. Там же.
115. Там же.
116. Там же.
117. Зап. від Наді Слочук, №2; Весілля в Едмонтоні.
118. Зап. від Наді Слочук, №1.
119. Там же; Весілля в с. Нова Тополя (замість «шклянку пива» співалося «фляшку пива»).
120. Зап. від Анни Пецюх; Весілля в с. Тернополє; Весілля в Едмонтоні.
121. Зап. від Наді Слочук, №1.
122. Там же.
123. Там же.
124. Там же.
125. Там же.
126. Зап. від Наді Слочук, №1.
127. Там же.
128. Там же.
129. Зап. від Наді Слочук, №2.
130. Зап. від Наді Слочук, №3.
131. Зап. від Наді Слочук, №1.
132. Там же.
133. Зап. від Наді Слочук, №2.
134. Там же; Весілля в Едмонтоні.
135. Зап. від Наді Слочук, №2.
136. Там же.
137. Там же.
138. Зап. від Наді Слочук, №3.

Мелодія №2

139. Зап. від Наді Слочук, №2.
140. Там же.
141. Там же. («Співає брат братови при дарованні»); Весілля в с.Тернополє.
142. Зап. від Наді Слочук, №1. («Як сестра сестрі дарує»).
143. Там же.
144. Зап. від Наді Слочук, №2.
145. Там же.
146. Зап. від Наді Слочук, №1.
147. Записано від Анни Брилак, 3 квітня 1997 р. Едмонтон, Альберта, Канада. Далі - Зап. від Анни Брилак.
148. Зап. від Наді Слочук, №2.
149. Там же.
150. Зап. від Наді Слочук, №1.
151. Зап. від Наді Слочук, №2.
152. Там же.
153. Там же.
154. Зап. від Наді Слочук, №3.

155. Там же.
156. Зап. від Наді Слочук, №2.
157. Там же.
158. Там же.
159. Там же.
160. Там же.
161. Там же.
162. Весілля в Едмонтоні; Зап. від Наді Слочук, №1.
163. Там же.
164. Там же.
165. Зап. від Наді Слочук, №2.
166. Там же.
167. Там же.
168. Зап. від Наді Слочук, №3.
169. Там же.
170. Зап. від Наді Слочук, №1.
171. Зап. від Наді Слочук, №2.
172. Зап. від Наді Слочук, №4.
173. Зап. від Наді Слочук, №2.
174. Там же.
175. Там же.
176. Там же.
177. Там же.
178. Там же.
179. Там же.
180. Там же.
181. Там же.
182. Зап. від Наді Слочук, №3.
183. Зап. від Наді Слочук, №2.
184. Там же.
185. Там же.
186. Там же.
187. Там же.
188. Зап. від Наді Слочук, №1.
189. Там же.
190. Зап. від Наді Слочук, №2.
191. Там же; Весілля в Едмонтоні.
192. Зап. від Наді Слочук, №2; Весілля в с. Нова Тополя; Весілля в Кемроуз.
193. Зап. від Наді Слочук, №3.
194. Зап. від Наді Слочук, №1; Весілля в с. Нова Тополя; Весілля в Кемроуз; Весілля в Едмонтоні.
195. Там же; Зап. від Наді Слочук, №1.
196. Там же.
197. Там же.
198. Зап. від Наді Слочук, №2.
199. Там же.
200. Зап. від Наді Слочук, №1.

201. Зап. від Наді Слочук, №2.
202. Там же.
203. Зап. від Наді Слочук, №1.
204. Там же.
205. Там же.
206. Там же.
207. Зап. від Наді Слочук, №2.
208. Зап. від Наді Слочук, №3.

Мелодія №3

209. Зап. від Наді Слочук, №2.
210. Весілля в Едмонтоні; Зап. від Наді Слочук, №1.
211. Там же.
212. Зап. від Наді Слочук, №3.
213. Зап. від Наді Слочук, №2.
214. Там же.
215. Там же.
216. Там же; Весілля в Едмонтоні.

Мелодія №4

217. Зап. від Анни Пецюх.
218. Там же; Зап. від Анни Брилак; Зап. від Наді Слочук, №1.
219. Зап. від Наді Слочук, №2.
220. Там же.
221. Зап. від Наді Слочук, №1.
222. Там же.
223. Зап. від Наді Слочук, №3.
224. Там же.
225. Зап. від Наді Слочук, №1.; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє; Весілля в с. Нова Тополя.
226. Зап. від Наді Слочук, №1.
227. Там же.
228. Там же.
229. Зап. від Анни Пецюх.
230. Весілля в Едмонтоні; Зап. від Наді Слочук, №1.
231. Там же.
232. Там же.
233. Зап. від Наді Слочук, №3.
234. Там же.
235. Там же.
236. Весілля в с. Нова Тополя; Зап. від Наді Слочук, №2.
237. Там же.

Мелодія №5

238. Зап. у виконанні групи «Гайдамаки». 1996 р. Едмонтон, Альберта, Канада.
239. Зап. від Наді Слочук, №1.
240. Зап. у виконанні групи «Гайдамаки».
241. Зап. від Наді Слочук, №3.
242. Там же.
243. Зап. від Наді Слочук, №1.
244. Там же.
245. Зап. у виконанні групи «Гайдамаки».
246. Там же.
247. Там же.
248. Там же.

Мелодія №6

249. Зап. від Анни Пецюх.
250. Зап. від Наді Слочук, №1.
251. Там же.
252. Там же.

Мелодія №6 (А)

253. Там же; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє; Весілля в с. Нова Тополя; Весілля в Кемроуз.
254. Весілля в с. Нова Тополя; Зап. від Наді Слочук, №1.

Мелодія №7

255. Там же.
256. Там же; Весілля в с. Нова Тополя.

Мелодія №7 (А)

257. Там же; Зап. від Наді Слочук, №2.

Мелодія №8

258. Там же.
259. Зап. від Наді Слочук, №1; Весілля в Едмонтоні.
260. Зап. від Наді Слочук, №3.
261. Зап. від Наді Слочук, №2.
262. Зап. від Наді Слочук, №3.

Мелодія №9

263. Зап. від Анни Пецюх та Анни Брилак; Весілля в Едмонтоні; Весілля в с. Тернополє;
264. Зап. від Наді Слочук, №1; Весілля в с. Тернополє; Весілля в Едмонтоні.
265. Там же; зап. від Анни Пецюх; Весілля в с. Нова Тополя.

Мелодія №10

266. Зап. від Анни Пецюх та Анни Брилак; Зап. від Наді Слочук, №1; Весілля в с. Тернополє; Весілля в Едмонтоні; Весілля в Кемроуз; Весілля в с. Нова Тополя.
267. Зап. від Наді Слочук, №2.

Мелодія №11

268. Там же.
269. Там же.

Мелодія №12

270. Зап. від Анни Пецюх.

Мелодія №13

271. Там же. («Співают, як сестра братови дарує»).
272. Там же. («А тут уже, як брат сестрі дарує»).
273. Там же.
274. Там же; Весілля в с. Нова Тополя.
275. Зап. від Анни Пецюх. («Ще там тої світової війни 14-го року одній жінци погинув чоловік і вона так сама собі співала, як перепивала під час дарування»).

Мелодія №14

276. Там же.
277. Там же.

Мелодія №15

278. Там же.

Мелодія №16

279. Там же.

ДОДАТОК 4

СЛОВНИК МАЛОЗРОЗУМІЛИХ СЛІВ ТА ВИРАЗІВ

биз – через (напр., *биз* коноплі гнали)

блавати – квіти волошки

болоння – тут: яр, ущелина (напр., як явір в *болонню)*

веренька – грубе велике полотно, яким затикали вікна, двері і комин

відміна – тут: страшна потвора (напр., лежит, як *відміна*)

воріх – горіх

душка – плаття, сукня (напр., в тії білій *душці*)

закім – поки (напр., *закім* встала)

кагла – димар, комин

міна – тут: здоровий, сильний

незабавно – незабаром

про – тут: через якусь причину (напр., *про* людські язики)

роля – велике поле

туні – айва (фрукт)

фостик – хвостик

черстаки – колючі кущі

шморгнемо – вип'ємо (напр., раз за разом *шморгнемо*)

штири – чотири